
Sborník

Československé

geografické

společnosti

*Ročník 88
1983*

3

ISSN 0231-5300

ACADEMIA PRAHA

SBORNÍK ČESKOSLOVENSKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI

ИЗВЕСТИЯ ЧЕХОСЛОВАЦКОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА

JOURNAL OF THE CZECHOSLOVAK GEOGRAPHICAL SOCIETY

Redakční rada:

VÁCLAV GARDAVSKÝ, MILAN HOLEČEK, VÁCLAV KRÁL, (vedoucí redaktor),
ALOIS MATOUŠEK, JOZEF KVITKOVIČ, JOSEF RUBÍN (výkonný redaktor)

OBSAH

HLAVNÍ ČLÁNKY

- M. Culek: Geomorfologické poměry v povodí Ponávky mezi Lelekovicemi a Jehnicemi 189
Geomorphological conditions in the Ponávka river basin between the villages of Lelekovice and Jephnice
- M. Hrdlička: Hierarchická struktura okresů ČSR 199
Hierarchical structure of districts in the Czech Socialist republic

ROZHLEDY

- M. Konečný: O japonské geografii s prof. Ichikawou 210
About Japanese geography with Professor Ichikawa
- L. Jeřásek: Historická geografie v ČSAV a v Československu 1952—1982 213
Historical geography in the Czechoslovak Academy of Sciences and in Czechoslovakia 1952—1982
- M. Střída, V. Vaníčková, J. Runštuková: Československá geografická literatura v roce 1982 223
Bibliography of Czechoslovak geography in 1982

GEOGRAFIE A ŠKOLA

Seminář o školské geografii ve Smolenicích (*J. Machyček*) 244.

ZPRÁVY

- K 75. narozeninám univ. prof. ing. RNDr. Bohuslava Šimáka, DrSc. (*L. Mucha*) 245 — Prof. MUDr. Ervína Černý, CSc., sedmdesátiletý (*Z. Bohdět*) 245 — Životní jubileum dr. Miroslavy Střídy, CSc., (*J. Sládeček*) 246 — Zemřel prof. dr. M. Blažek (*Z. Hoffmann*) 249 — RNDr. Karel Stránský (1936—1982) (*L. Skokan*) 250 — Sympozium „Geografický výzkum v ČSAV“ v Liblicích 1983 (*M. Střída*) 252 — Seminář „Problémy krajiny z hlediska životního prostředí“ (*J. Kolejka*) 253 — I. ročník ústavní soutěže o nejlepší vědeckou práci mladých pracovníků Geografického ústavu ČSAV (*D. Borecký, V. Nováček*) 254 — Fotolineamenti v oblasti tachovsko-domažlického pískopu (*R. Květ, A. Ivan*) 256 — Lahar na úpatí Polany (*J. Mazárek*) 259 — Lahar na úpatí Doupovských hor? (*J. Rubín*) 259 — Drobné tvary zvětrávání a odnosu serpentinitů (*J. Peřšek*) 260.

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI

ROČNÍK 1983 • ČÍSLO 3 • SVAZEK 88

MARTIN CULEK

GEOMORFOLOGICKÉ POMĚRY V POVODÍ PONÁVKY MEZI LELEKOVICEMI A JEHNICEMI

M. Culek: *Geomorphological conditions in the Ponávka river basin between the villages of Lelekovice and Jehnice.* — Sborník ČSGS 88:3:189—198. (1983) — The paper presents some results of the detailed geomorphological mapping of the area near the northern border of Brno agglomeration (Central Moravia, Czech socialist republic). The author deals with natural and anthropogenous phenomena from the point of view of the fact, that in the studied territory a new recreation area is to be built in the nearest future.

1. Úvod

Zkoumané území leží na z. okraji celku Drahanské vrchoviny, a to jejího podcelku Adamovské vrchoviny (okrsek Soběšická vrchovina). Oblast je ohraničena na Z významným Řečkovicko-kuřimským prolomem. Od Soběšického vyklenutí (J. Krejčí 1964) ji na V odděluje Jehnická sníženina. Území je tedy tvořeno pruhem vyššího reliéfu mezi těmito sníženinami. Osou území je zaříznuté údolí Ponávky, která v území přijímá pouze dva stálé přítoky — potok od České a Jehnický potok. Údolí těchto vodotečí rozděluje vyšší reliéf na 6 samostatných vyvýšenin, z nichž tři leží ve zkoumaném území.

Studovaná oblast má plochu 2 km². Polovinu plochy území zabírá půdorysně i vertikálně složitá vyvýšenina S od Jernic, kterou podle její nejvyšší kóty (379 m) za hranicí zkoumaného území budeme označovat U dubu. Asi 30 % plochy zabírá kopec Strážná (k. 369), přibližně 10 % zkoumaného území zabírají severní svahy k. 340 a 10 % dna údolí Ponávky a zmíněných přítoků. Nejvyšším bodem je k. 370 na plošině U dubu, nejnižší je místo, kde Ponávka opouští zkoumané území, přibližná výška je 260 m. Největší výškový rozdíl na nejkratší vzdálenost je mezi Strážnou (k. 369) a dnem údolí Ponávky (279 m), má tedy hodnotu 90 m na vzdálenost 250 m. Reliéf území má charakter ploché vrchoviny.

2. Morfostrukturální poměry

V území se nacházejí tyto horniny: granodiority, diority, devonská bazální klastika, eolické, fluviální a svahové sedimenty kvartéru a dále antropogenní sedimenty.

Naprostá většina území je tvořena krystalinikem brněnského masívu. V daném území se nacházejí jak horniny jeho metabazitové zóny v z. polovině Strážné, tak horniny jeho východní granodioritové zóny. Hranice obou zón má být provázena mylonitizací [J. Štelcl 1980]. Velmi důležitým faktorem je, že se tato hranice geomorfologicky neprojevuje, neboť prochází po hřbetě Strážné.

Přibližně 70 % reliéfu je vytvořeno v horninách granodioritové zóny — biotitických granodioritech královopolského typu a jejich žilných horninách. Granodiority jsou méně tektonicky porušeny než diority metabazitové zóny, proto jsou četná málo porušená odolná jádra, která tvoří drobné výchozy a uvolněné balvany. Často je však kompaktní skelní podloží kryto až několik m mocnou vrstvou detritu. Žilnými horninami v granodioritech jsou aplity a dioritové porfyrity. Aplity jsou kompaktnější a mírně odolnější než granodiority. Na plošině Ú dubu tvoří několik plochých strukturních hřbitků. V granodioritech s. od Jehnic byl při výzkumu objeven i pegmatit, který tvoří malý suk. Naprostá většina strukturních hřbitků je tvořena silněji prokřemenělými polohami, které se svým složením blíží granitu.

Pouze asi 10 % reliéfu je tvořeno v jemnozrnných metadioritech metabazitové zóny. Hornina je silně tektonicky porušena a nikde ve zkoumané ploše netvoří přirozené výchozy. Jiné rozdíly v geomorfologické odolnosti oproti granodioritům jsou nepatrné. Typickými žilnými horninami jsou křemenné keratofry (světlé afanity — M. Gregerová in J. Štelcl et al 1978). V našem území tvoří drobné suky a strukturní hřbitek ve vrcholové části Strážné.

Bazální klastika devonu patří do facie old red a zóny Babího lomu. Trosky tohoto pokryvu jsou vklíněny na vrássových přesmycích v j. třetině Strážné a jižněji na rozsoše na druhé straně údolí Ponávky. Sedimenty jsou zastoupeny jílovitými břidlicemi, arkózovými pískovci a křemennými slepenci. Pískovce jsou méně odolné než granodiorit, u slepenců jejich odolnost závisí na množství příměsí v jejich křemitém tmelu, jsou však vždy odolnější než granodiorit. Slepence tvoří 2 strukturní hřbitky na z. svahu Strážné (viz foto č. 3).

Spraše a sprašové hlíny tvoří až 20 m mocné pokryvy na z. a sz. úpatí Strážné, na většině území tvoří jen drobné výskyty. Díky jejich malé geomorfologické odolnosti na nich vznikl měkký reliéf, místy se stržemi.

Svahoviny tvoří převážně úpatní pláště s měkkým reliéfem. Často se v nich vyvíjejí erozní rýhy.

Antropogenní sedimenty se liší jak zpevněním, tak odolností. Mezi zpevněné a odolné patří cesty a vozovky, mezi nezpevněné a málo odolné různé skládky a navážky zemin.

3. Tektonické tvary

Celá oblast má velmi složitou tektonickou stavbu. Interpretace mnohých tvarů je stále nejistá. Oblast byla tektonicky drcena od samého vzniku brněnského masívu, neboť leží na hranici metabazitové a granodioritové zóny; během variské orogeneze byla součástí několik set m hluboké synklinály. V období miocén — kvartér relativně klesaly Řecko-

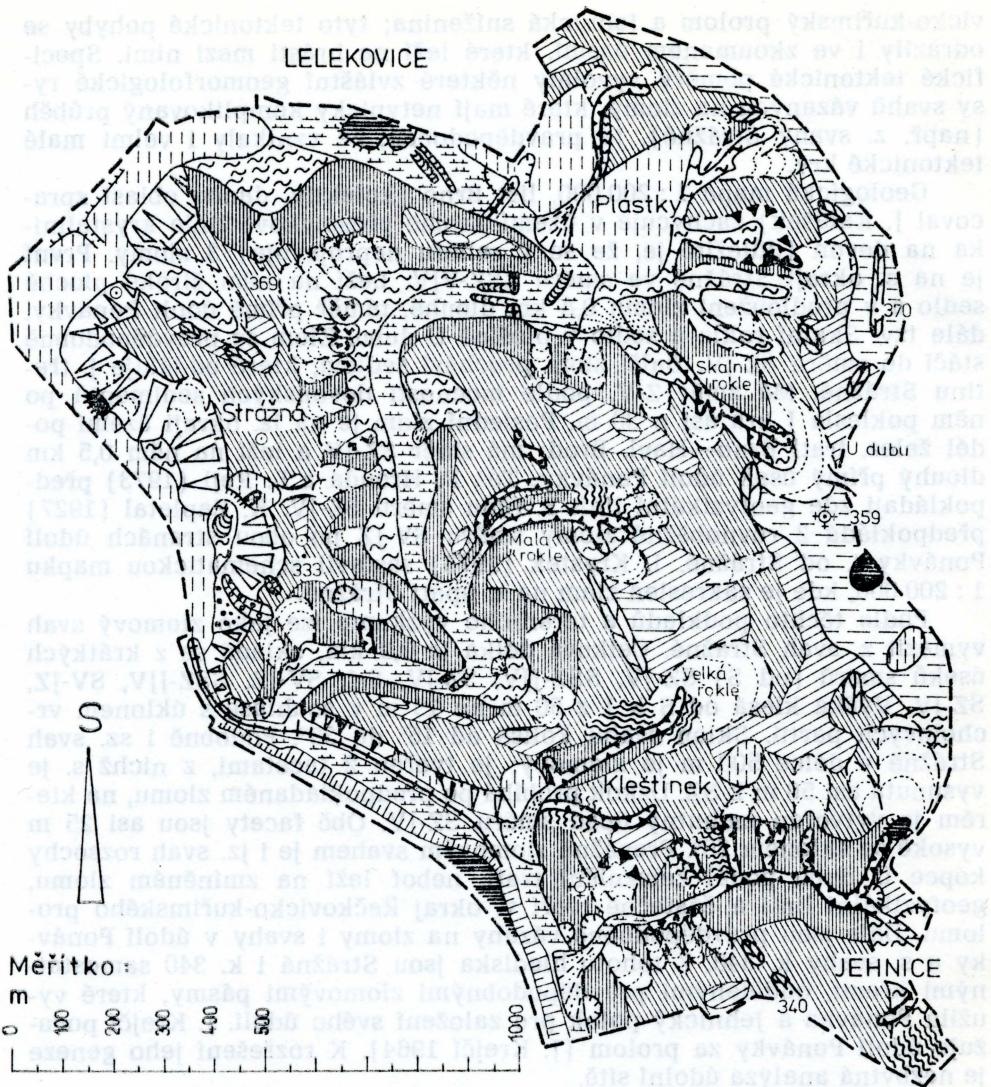
vicko-kuřimský prolom a Jehnická sníženina; tyto tektonické pohyby se odrazily i ve zkoumaném území, které leží na hrásti mezi nimi. Specifické tektonické poměry vyvolaly některé zvláštní geomorfologické rysy svahů vázaných na zlomy, které mají netypicky komplikovaný průběh (např. z. svahy Strážné). Je pravděpodobné, že vznikaly i velmi malé tektonické kry.

Geologická mapa 1 : 200 000, list Brno (kolektiv, danou oblast zpracoval J. Kalášek) zachycuje v území kromě přesmykové linie krystalinika na devon (důležité je, že se v reliéfu neprojevuje) 3 zlomy. První je na s. okraji Strážné ve směru ZSZ-VJV. Leží na něm široké ploché sedlo a v prodloužení zlomu 0,8 km dlouhé, téměř přímé údolí Ponávky, dále tzv. Skalní rokle a sedlo v plošině U dubu. Zlom se pravděpodobně stáčí do směru SZ-JV. Další zlom prochází sedlem, které odděluje j. třetinu Strážné. Má směr Z-V, podle mocnosti devonských sedimentů po něm poklesla J kra asi o 30 m. Poslední zlom je na jz. okraji území podél železniční trati Brno—Havl. Brod; má směr SZ-JV a leží na něm 0,5 km dlouhý přímý úsek údolí Ponávky. Též F. Hrouda a L. Rejl (1973) předpokládají zde geofyzikální liniu 3. řádu směru SZ-JV. K. Zapletal (1927) předpokládá 2 rovnoběžné zlomy směru SV-JZ po obou stranách údolí Ponávky j. od Strážné. I. Krystek (1978) sestavil schematickou mapku 1 : 200 000, kde je zakreslen zlom na z. úpatí Strážné.

Podle těchto podkladů a terénního výzkumu lze jako zlomový svah vymezit z. svah Strážné. Celková délka je 0,9 km, skládá se z krátkých úseků směrů (od S) SZ-JV, SSZ-JJV, SZ-JV, S-J, SV-JZ, SSZ-JJV, SV-JZ, SZ-JV. Výška klesá od S k J z 50 m na 15 m v souhlase s úklonem vrcholových partií. Sklon svahu kolísá od 15° do 35°. Podobně i sz. svah Strážné v délce 500 m je zlomový; je tvořen 2 facetami, z nichž s. je vysunuta asi 50 m k SZ. Úskok probíhá po předpokládaném zlomu, na kterém je vytvořen mohutný úpad směru SZ-JV. Obě facety jsou asi 25 m vysoké se sklonem 20°. Převážně zlomovým svahem je i jz. svah rozsochy kopce U dubu podél železniční trati, neboť leží na zmíněném zlomu, geofyzikální linii a částečně tvoří v. okraj Řečkovicko-kuřimského prolomu. Dále jsou pravděpodobně vázány na zlomy i svahy v údolí Ponávky a s. svahy k. 340. Z tohoto hlediska jsou Strážná i k. 340 samostatnými krami, oddelenými pravděpodobnými zlomovými pásmi, které využila Ponávka a Jehnický potok pro založení svého údolí. J. Krejčí považuje údolí Ponávky za prolom (J. Krejčí 1964). K rozřešení jeho geneze je nezbytná analýza údolní sítě.

4. Údolní síť

Údolí Ponávky s. od Strážné má v délce 0,8 km směr SZ-JV a je sklonově asymetrické — levý svah má sklon 7°, pravý 25° a je až o 30 m vyšší. K V z k. 369 vede 0,5 km dlouhá rozsocha, která ve 3 stupních klesá do údolí Ponávky. Na čele 2. stupně je 45 m vysoká faceta směru SZ-JV. Pod ní se k V táhne 250 m dlouhá a až 60 m široká plošina 10 až 20 m nad nivou. Kolem rozsochy se údolí Ponávky láme o 140° doprava do směru V-Z. Levý svah v ohybu je přímý směru S-J bez známek boční eroze. Na J je ukončen údolíčkem směru SZ-JV s tzv. Skalní roklí ve dně. Pravý svah údolíčka je vyšší a strmější než levý. J. Krejčí (1964) píše, že to působí dojmem, jakoby plošina byla rozlomena a levá část se

1. Geomorfologická mapka studovaného území povodí Počávky (Drahanská vrchovina).

Legenda

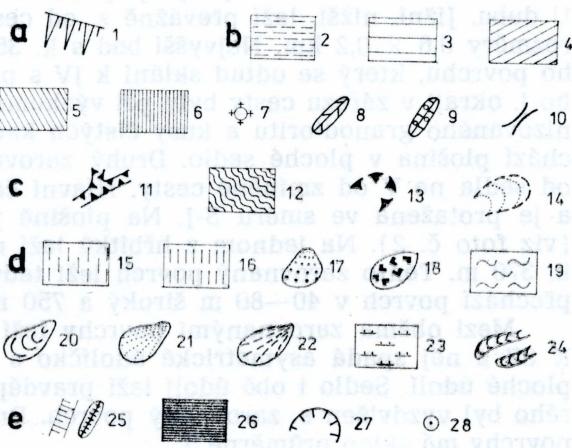
- a) *endogenní tvary:* 1 — zlomový svah, b) *exogenní tvary erozně-denudační:* 2 — zarovnaný povrch, 3 — plošiny, 4 — mírně skloněné svahy, 5 — značně skloněné svahy, 6 — příkře až velmi příkře skloněné svahy, 7 — suky budované hlubinnými a žilnými vyvřelinami, 8 — strukturní hřbety budované hlubinnými a žilnými vyvřelinami, 9 — strukturní hřbety budované slepcemi, 10 — sedla. c) *exogenní tvary erozní:* 11 — zaříznutá koryta

uklonila. Údoličko leží v linii zmíněného zlomu s. od Strážné. Údolí Ponávky pod ohybem je přímé v délce 300 m a široké 90 m. Jv. od k. 369 se údolí stáčí asi o 100° doleva do směru přibližně S-J, niva se zužuje na 45 m. Tento úsek je 0,5 km dlouhý, typicky sklonově asymetrický. Pravý svah má sklon 30° , levý 10° . V břehové nátrži v. od k. 333 Ponávka obnažila tento profil:

- 0 — 1,5 m písčito-hlinité svahoviny s úlomky granodioritu
 1,5—2,5 m terasové sedimenty Ponávky postižené soliflukcí. Místy jsou na povrchu polohy tmavohnědých fosilních půd s rozloženými živcovými zrny.
 2,5—3 m silně zvětralý granodiorit.

Pod odkryvem má údolí směr SZ-JV na délku 0,2 km. Zleva zde ústí údoličko s tzv. Malou roklí ve dně. Situace je obdobná jako u tzv. Skalní rokle — mírný svah vyvýšeniny U dubu je podle něj jakoby rozlomen, tentokráte je však strmý levý svah a ohraničuje spočinek, který spadá až 50 m vysokým strmým svahem do údolí Ponávky, takže údolí pod tzv. Malou roklí již není sklonově asymetrické. V připojené geomorfologické mapě tato skutečnost částečně zaniká. V těchto místech se údolí Ponávky láme o 140° doprava a niva se v ohybu rozšiřuje na 85 m. V původním směru pokračuje široká plochá sníženina vyplňená svahovinami. Pod ohybem má údolí směr ZSZ-VJV v délce 0,3 km. Oba svahy jsou strmé o sklonu až 30° . Dále se Ponávka stáčí o 160° doleva a vstupuje do Řečkovicko-kuřimského proluvu; zprava zde přibírá potok od České, který teče po úpatí Strážné. V délce 0,5 km teče Ponávka jv. směrem po úpatí rozsochy U dubu, z toho asi 150 m Řečkovicko-kuřimským proluvem a zbytek širokým údolím založeným na zlomech (viz foto č. 1). Na dolním konci údolí v levém svahu leží 2 m nad nivou na granodioritovém soklu soliflukčně postižené terasové sedimenty Ponávky. Materiál je stejný jako v odkryvu v. od k. 333 — písčité hlíny s málo opracovanými valouny žilných hornin krystalinika a dokonale oválnými valouny devonských slepenců. Mocnost sedimentů je 4 m, v terénu se geo-

toků, erozní rýhy, 12 — badland, 13 — neaktivní nivační deprese, 14 — pleistocenní úpady. d) *exogenní tvary akumulační*: 15 — sprášové pokryvy kopírující zakrytý reliéf, 16 — sprášové pokryvy bez vztahu k zakrytému reliéfu, 17 — aktivní sutové haldy, 18 — pleistocenní sutové haldy, 19 — soliflukční pláště, 20 — sesuvy, 21 — náplavové kužely písčité, 22 — náplavové kužely hlinité, 23 — niva tvořená bahny, 24 — přírodní břehové valy. e) *anthropogenní tvary*: 25 — násypy, hráze, 26 — antropogenní plošiny, 27 — opuštěné lomy, pískovny, hliníky, 28 — zákopy.

morfologicky neprojevují. Pod odkryvem se údolí láme do směru SSZ-JJV, který si udržuje 0,6 km. Údolí je výškově asymetrické a to tak, že před ústím Jehnického potoka je levý svah o 15 m nižší, pod ústím o 15 m vyšší. V místě lomu směru údolí Ponávky ústí do něj zleva zhruba symetrické malé údolí ve dně s tzv. Velkou roklí. Pod náplavovým kuželem Jehnického potoka opouští údolí onávky zkoumané území.

Jehnický potok pramení v Jehnické sníženině; pod Jehnicemi se z širokého plochého údolí s nivou a mírným spádem zařezává do granodioritu a svahovin a vytváří až 60 m hluboké a jen 200 m široké údolí tvaru V. Délka tohoto úseku je 0,6 km. V horní části má údolí směr SZ-JV, v dolní VSV-ZJZ. Výšková asymetrie roste směrem po toku — k. 340 má svahy vysoké až 60 m, výška pravého svahu klesá ze 45 na 30 m. Z pravé strany ústí do údolí velké erozní rýhy. Na z. okraji Jehnic v malém údolí je nejmohutnější erozní rýha v území — je až 10 m hluboká a 20 m široká, vyvinutá ve střední části v granodioritu. Údolí Jehnického potoka má průlomový charakter. Nevyrovnanost jeho spádové křivky byla způsobena buďto snížením místní erozní báze — v tomto případě dna údolí Ponávky nebo zdvihem kopců U dubu a k. 340, jimiž potok proráží.

Z popisu údolní sítě je zřejmé, že ve smerech údolí převažují směry SZ-JV a S-J. Charakteristické je střídání přímých úseků a ostrých zlomů ve smerech údolí. V těchto ohybech většinou nejsou strmě nárazové konkávní svahy, ale sníženina, do které buď ústí erozní rýha, nebo přechází v mírně akumulační svahy. Patrně v těchto místech se kříží poruchová pásma, na kterých jsou založeny jednotlivé úseky údolí. V údolí jsou dále typické výškové a sklonové asymetrie, které nelze vysvětlit ani úklonem původního povrchu (mírné svahy jsou nedostatečně rozrezány), ani různou odolností hornin, ani klimatickou asymetrií, neboť se předpokládá, že území leželo v mírné periglaciální zóně, které odpovídají strmé svahy k JZ a mírné k SV; v naší oblasti je tomu přesně naopak. Je tedy možné usuzovat na tektonický základ údolní sítě.

5. Zarovnané povrchy

V daném území se vyskytují pouze 2 zarovnané povrchy na kopci U dubu. Jižní, nižší, leží převážně z. od cesty Jehnice—Lelekovice a má rozměry $0,6 \times 0,2$ km. Nejvyšší bod s k. 359 leží u s. okraje zarovnaného povrchu, který se odtud sklání k JV s průměrným sklonem 3° . Na jeho j. okraji v zářezu cesty byly při výzkumu objeveny zbytky silně kaolinizovaného granodioritu a kusy čistých kaolinických zvětralin. K S přechází plošina v ploché sedlo. Druhý zarovnaný povrch začíná 250 m s. od sedla na V od zmíněné cesty. Hlavní část má rozměry 250×120 m a je protažena ve směru S-J. Na plošině jsou četné strukturní hřbítka (viz foto č. 2). Na jednom z hřbítka leží nejvyšší bod celého území — k. 370 m. Tento zarovnaný povrch leží tedy o 11 m výše než jižní. K S přechází povrch v 40–80 m široký a 750 m dlouhý plochý hřbet.

Mezi oběma zarovnanými povrhy leží zmíněné sedlo směru SZ-JV. K SZ z něj spadá asymetrické údolíčko s tzv. Skalní roklí, k JV klesá ploché údolí. Sedlo i obě údolí leží pravděpodobně na zlomu, podle kterého byl vyzdvižen s. zarovnaný povrch. Dnešní mírný svah mezi oběma povrhy má sklon průměrně 5° .

6. Kryogenní tvary

V pleistocénu se v území vyvinuly kryogenní tvary jako úpady, svahové úpady, úpatní akumulace svahovin, suťové haldy, mrazové sruby a nivační deprese.

Úpady se v území nacházejí na vyvýšenině U dubu a to většinou těsně nad horním okrajem údolí. Je jich zde asi 15, větší úpady jsou pouze 3; jsou asi 250 m dlouhé, 150 m široké a vycházejí z nich malá údolí. Ostatní úpady mají rozměry max. 100×70 m. Doslova všechny úpady se staly sběrnými oblastmi přívalových vod z polí a vycházejí z nich výrazné erozní rýhy. Svahové úpady jsou v území mnohem častější. Největší počet se nachází na svazích Strážné, zvlášt nápadný je výskyt 12 úpadů na v. svahu. Je zajímavé, že v horní části svahu chybí hřbítka mezi jednotlivými úpady a teprve asi 20 m pod hranou údolí jsou úpady odděleny drobnými skalkami, které směrem po svahu přecházejí v úzké hřbítky. Je možné, že v horní části svahu došlo k protnutí svahů úpadů. Podstatně hlubší svahové úpady vznikly na sz. svazích k. 340. Vznikly zde 2 hluboké svahové úpady (délka 120 a 130 m, šířka 50 a 35 m) a 3 plošší úpady. V hřbítku mezi dvěma úpady vznikla malá nivační deprese s několik m vysokým skalnatým srubem a bloky ve dně. Má rozměry 7×12 m. Asi 200 m v. od bývalé jehnické zastávky ČSD se v pravém svahu Jehnického potoka vytvořila asi 100 m dlouhá, 80 m široká a až 25 m hluboká kotlovitá deprese se svahy o sklonu až 30° . Strmé svahy po obvodu ukazují, že se jedná o nivační deprese. Podobná situace je i u široké a hluboké sníženiny sz. od k. 370. Úpatí svahů jsou kryta úpatními akumulacemi, které zpravidla vycházejí z den úpadů. Vrty na úpatí mírných svahů v úpadu z. od k. 369 byla zjištěna mocnost svahovin 3,5 m aniž bylo zastiženo podloží. Svahoviny byly písčito-hlinité, oglejené. Na z. úpatí Strážné pod tektonickou hranicí krystalinikum — devon byly navrtány svahoviny podobného rázu do hloubky 6 m, podloží zastiženo nebylo. V tomto případě se však asi jedná o sedimenty starého sesuvu, jediného ve zkoumaném území. K dalším pleistocenním tvarům patří drobné skalní výchozy granodioritu, které byly přeměněny v mrazové sruby. Pod nimi vznikly malé balvanové suťové haldy, nejlépe patrné na strmém s. svahu rozsochy j. od Strážné a v. svahu Strážné. Ve srubech byla přeměněna i odolná vrstva devonských slepenců na z. svahu k. 333. Vznikla zde dokonalá úpatní suťová halda, která se však vyvíjí dodnes (viz foto č. 3).

7. Eolické tvary

Eolické tvary mají v oblasti převážně podřadnou úlohu; jde výhradně o reliéf na spraších. Spraše tvoří zpravidla jen několik dm až m mocné pokryvy, pouze s. a z. úpatí Strážné je kryto 10—20 m mocnými sprašovými návějemi. Tyto návěje přikrývají strmé svahy v krystaliniku — při výkopu studny u domu čp. 360 v Lelekovicích jz. od k. 369 m byla mocnost spraší pouhých 10 m od úpatí zlomového svahu 11 m. Navíc zde byl zjištěn zajímavý jev — téměř pravidelně se zde $8 \times$ střídaly 0,8—1 m mocné polohy spraší a 20—30 cm mocné polohy sutí. Zřejmě zde docházelo střídavě k soliflukci ze zlomového svahu a ukládání sprašové návěje. Významnější několik metrů mocné spraše pokrývají také jz. mírné svahy Pláštíků. Ostatní polohy spraší se vyskytují zpravidla v závětří kopců a v drobných sníženinách se svahovými sedimenty.

8. Antropogenně podmíněné tvary

Mezi tyto tvary v území patří erozní rýhy, náplavové kužely a nivy tvořené povodňovými hlínami. Celá oblast je silně postižena erozí od kolonizace ve 12.—13. stol., kdy byly vykáceny lesy na mírných svazích a vyjezděny první úvozy.

Na Strážné byly dříve odlesněny vrcholové mírné svahy, projevilo se to vznikem malých strží jak k V, tak hlavně k Z a J. V jv. cípu k. 340 po odlesnění vrcholové plošiny vznikl v mocných svahovinách badland s 6 malými a 3 výraznými 4 m hlubokými a až 10 m širokými stržení. Nejsilněji erozně je postižen kopec U dubu, neboť jeho mírné vrcholové partie byly celé obdělány. Ve strmých svazích údolí, která kopec obklopují ve zkoumaném území v délce 4 km, bylo zjištěno 131 erozních rýh, z nichž pouze polovina je menších rozměrů. Průměrná délka je 60 m, nejmenší evidované rýhy měly délku 20 m. Nejdelší je tzv. Skalní rokle, dlouhá 0,4 km. V údolí Jehnického potoka, na rozsoše Kleštínek, dále kolem tzv. Velké rokle a u závěru tzv. Malé rokle vznikl badland až 7 m hlubokých roklí na celkové ploše 4,2 ha. Erodovaný materiál byl zhruba vytříděn, větší součásti dnes tvoří písčité náplavové kužely a jemný materiál povodňové hlíny nivy. Celková plocha náplavových kuželů v oblasti je 3,5 ha, největší má plochu 0,8 ha. Vrtem v kuželi tzv. Malé rokle jsme zjistili mocnost 3,5 m čistého hrubého písku a v podloží přes 2 m povodňových hlín s polohami jílovitých písků.

9. Antropogenní tvary

Území je středně silně antropogenně přemodelováno, největší zásahy jsou až 11 m vysoké násypy nové železniční trati a 5 m vysoké násypy staré trati, 6 m vysoký násep a 4 m hluboký zárez silnice Česká—Lelekovice. Jde o tvary, které tvoří zčásti hranici zkoumaného území. Reliéf v obcích Lelekovice a Jehnice a v zahrádkových koloniích byl přetvořen zárezy, navážkami a skládkami. Z. a s. od Jehnic jsou 3 opuštěné pískovny. Na z. okraji Jehnic vznikla v erozní rýze 8 m vysoká skládka o rozměrech 50×50 m. Další skládkou je dnes již zatravněná skládka slévárenských písků v novém rybníce pod Strážnou. Intenzívнě je přemodelováno úpatí s. svahu Strážné v sérii 8 vysokých mezí a úzkých polí. Dalším zásahem jsou 4 opuštěné malé lomy podél staré trati. V údolí Ponávky pod Lelekovicemi jsou 2 hráze bývalých rybníků. Na Strážné vybudovali nacisté na sklonku 2. světové války četné zákopy; největší z nich má rozměry $18 \times 11 \times 3,5$ m.

10. Současné geomorfologické pochody

Nejdynamičtějším prvkem je delta Ponávky v novém rybníce pod Strážnou. Mocnost pískových náplavů za 6 let dosahuje i 0,5 m; bylo zde odhadem již 20 m^3 písku. Tím došlo k porušení rovnováhy v toku pod rybníkem a Ponávka se místy zařízla až o 0,4 m do vlastních náplavů.

Opačné změny prodélává Ponávka nad rybníkem — často zde dochází ke kolmataci koryta, inundaci do nivy a usazení jemného materiálu. V. od k. 333 se vyvíjí již popsaná 3,5 m vysoká břehová nátrž a po-

dobné procesy začínají i jinde. Velmi intenzívň při boční a hloubkové erozi podkopává úpatní svahoviny Jehnický potok, dochází k sesypávání svahů. Dalšími velmi dynamickými prvky jsou 4 velké tzv. rokle po obvodu kopce U dubu. Např. po abnormálním přívalovém lijáku v létě 1972 tzv. Velkou roklí protékalo odhadem $3/4 \text{ m}^3$. Rokle byla místo prohloubena až o 1 m, vznikly nové vodopády, na několika místech se sesuly svahoviny. Na úpatí kuželes bylo vyneseno přibližně 100 m^3 písku ve vrstvě až $3/4 \text{ m}$. Intenzívň se vyvíjejí četné cesty a úvozy vedoucí z polí nebo alespoň po spádnici. V badlandu u tzv. Malé rokle byla již i třetí rovnoběžná cesta změněna v 1,5 m hluboký výmol. Pozitivní změnou je stabilizace a zahlavování strží v místech, kde byla pole zalesněna (celý hřbet Strážné, okraje rozsochy Kleštínské, k. 340) nebo přeměněna v zahrádky (Pláštka, Kleštínek). Novým velkým zásahem do reliéfu bude plánovaná rekreační oblast na Ponávce.

11. Geomorfologický vývoj území

V mezozoiku a terciéru až do spodního bádenu byla oblast součástí rozlehlé paroviny. V této době byly založeny dnešní zarované povrchy. Po spodbádenské transgresi silné tektonické pohyby vytvořily hlavní rysy reliéfu. Nad klesající Řečkovicko-kuřimský prolom se zvedalo tzv. soběšické vyklenutí, tento zdvih měl za následek intenzívň erozi toků. Ponávka tehdy využila tektonických poruch a předpokládaných dílčích tektonických poklesů, vytvořila si relativně široké údolí a jeho tektonický základ přetvářela erozní činností. V souladu se zdvihy soběšického vyklenutí Jehnický potok vytvářel antecedentní průlomové údolí. Hlavními pochody v pleistocénu byla sedimentace spraší a svahové pochody, které vytvořily četné úpady. Mocné svahoviny zaplnily dna drobných údolí a úpatí svahů. V holocénu došlo k částečné stabilizaci svahovin a tvorbě půd. Jehnický potok se zařezával do mocných svahovin ve dně a v nivě Ponávky se usazovala písčitá souvrství. Od 13. století, kdy byla převážná část území odlesněna, došlo k urychlení geomorfologického vývoje oblasti, k tvorbě erozních rýh, badland, náplavových kuželů a povodňových sedimentů v nivě Ponávky. V poslední době reliéf ovlivňují nejvíce antropogenní tvary.

L iter atura

- DEMEK J. (1965): Geomorfologie Českých zemí. 336 str., NČSAV, Praha.
- HRÁDEK M. (1980): Projevy tektoniky v reliéfu fundamentu a metody jejího výzkumu. — *Studia geographica* 70:21–31. GGÚ ČSAV, Brno.
- HRÁDEK M., IVAN A. (1974): Neotektonické vrásno-zlomové morfostruktury v širším okolí Brna. — *Sborník ČSSZ* 79:4:249–263, Praha.
- HROUDA F., REJL L. (1973): Studium tektoniky v brněnském masívu na základě magnetických výzkumů. — *Věstník Ústř. úst. geol.*, 48:1:1–9, Praha.
- KALAŠEK J. a kol. (1963): Vysvětlivky k přehledné geologické mapě ČSSR 1 : 200 000 M-33-XXIX Brno. Ústř. úst. geol., NČSAV, Praha.
- KOLEKTIV (1963): Geologická mapa ČSSR — mapa předčtvrtlohorních útvarů 1 : 200 000 M-33-XXIX Brno. Ústř. úst. geol., NČSAV, Praha.
- KREJČÍ J. (1964): Reliéf brněnského prostoru. — *Folia Přírodovědecké fakulty UJEP v Brně*, *Geographia* 1:V:4. 123 str., SPN, Praha.
- KRYSTEK I., SAMUEL O. (1978): Výskyt kriedy karpatského typu severne od Brna (Kuřim). — *Geologické práce, Správy* 71:93–109. Geolog. ústav D. Štúra, Bratislava.

- GREGOROVÁ M. in ŠTELCL J. et al. (1978): Základní petrologické zhodnocení brněnského masívu a jeho petrogenetických vztahů ke krystaliniku v podloží karpatské předhlubně. Závěrečná zpráva, MS, Geofond Praha.
- ZAPLETAL K. (1927): Geologická mapa okolí brněnského. — Příloha k Časopisu Moravského zemského muzea, roč. XXV. Brno.

Práce deponované v archivech

CULEK M., STRÁNSKÝ K., ŠVEHLÁK P. (1982): Fyzickogeografický výzkum plánované rekreační oblasti Ponava. Práce SVOČ. Uloženo: Katedra geografie přírodovědecké fakulty UJEP, Brno.

HÁJEK J. (1977): Základní geologická mapa 1 : 10 000 M-33-106-A-a-4. — MS, kurs geologického mapování pro posluchače geologie. Uloženo: Katedra geologie a paleontologie přír. fakulty UJEP, Brno.

PETRÚJOVÁ T. (1965): Geomorfologická analýza povodí horního toku Ponávky. Diplomová práce. Uloženo: Katedra geografie přír. fakulty UJEP, Brno.

WEISS J. in J. ŠTELCL et al. (1980): Petrologie brněnského masívu a jeho korelace s některými kaledonskými plutony evropských variscid. Závěrečná zpráva. — MS, Geofond Praha.

Summary

GEOMORPHOLOGICAL CONDITIONS IN THE PONÁVKA RIVER BASIN BETWEEN THE VILLAGES OF LELEKOVICE AND JEHNICE

The paper presents some results of the detailed geomorphological mapping of an area on the northern border of Brno agglomeration. The area in question is situated on a wide tectonic margin of the Drahanská vrchovina upland on a small horst between the Řečkovice-Kuřim graben and the Jehnice depression. The relief in the predominant part of the region is developed in granodiorites with dikes, only the western part of the hill Strážná (369 m) is formed by diorites and the hill 333 m by Devonian sandstones and conglomerates of the facia Old Red Sandstone. At the slope foot in some places there are loess and solifluctual sediments.

The area is divided into 3 separated elevations by the valleys of the Ponávka and Jehnice brooks. The author takes notice in the first place of the passive morpho-structure, especially of the structure ridges controlled by dikes. A particular attention is given to the tectonics, the result of observation is the fact that all the 3 elevations are probably independent blocks and the Jehnice brook valley an antecedent water gap controlled by faults. The valley of the Ponávka brook is alternated by straight-lined sections and acute bends. In this valley there are parts typically asymmetric. J. Krejčí (1946) considers the Ponávka valley as a graben, many features do really give testimony of a strong influence of tectonics on the actual course and shape of the valley. Further the author deals with the planation surfaces existing on the eastern margin of the area. In the very border of one surface near the village Jehnice kaolinized granodiorite was found. Main features originating from the Pleistocene are represented by impressive loess drifts 20 m thick at the foot of the NW fault slopes of the hill Strážná. Further there are numerous dells and thick accumulations of colluvial materials at the foot of many slopes. Numerous phenomena conditioned by Man's activity too, play an important role in the region — especially the accelerated water erosion, which was evoked by cutting out forests in the main part of the area during the 13th century. Totally there were located 171 erosion rills and gorges in the length of 20 to 400 m. 131 from the total number are located on the margin of the hill U dubu (370 m). Our area gave rise to badlands with the surface of 4.2 ha, too. In the present time, the beds of all water streams represent very dynamical elements. The Ponávka brook produces bank breaches on the eastern margin of the hill 333 m, Jehnický potok brook erodes intensively into the depth and occasional torrents from the fields make the erosion gorges deeper. Phenomena caused by the Man's activity are represented by banks, dams, abandoned stone pits, wild dumps on the borders of villages etc. In our region a recreation area is to be built up in the nearest future, therefore all the mentioned phenomena should be considered with a great care.

MIROSLAV HRDLIČKA

HIERARCHICKÁ STRUKTURA OKRESŮ ČSR

M. Hrdlička: *Hierarchical structure of districts in ČSR* — Sborník ČSGS 88: 3:199—209 (1983). — The paper is concerned with the determination of hierarchical linkage of dominant migration flows among 76 districts in the Czech Socialist Republic (ČSR) in the years 1961—1980 (in 4 five-year periods) by means of a transformed method of dominating flows (originally by J. D. Nystuen and M. F. Dacey) from the domain of theory of graphs. In the paper is included a discussion of the selected national and foreign literature in the intention of outlining the development of the basic directions in the research of the migration of the population.

Migrace obyvatelstva patří vedle dojížďky za prací a kooperacemi mezi závody ke třem hlavním vyrovnávacím socioekonomickým mechanismům společnosti. Zajišťuje centripetální pohyb obyvatelstva do center osídlení a vyrovnaná rozdíly mezi zdroji a potřebami pracovních sil, čímž umožňuje dosáhnout optimálnějšího využití výrobních sil společnosti.

Rovněž svým rozsahem a intenzitou se řadí k nejvýznamnějším společenským procesům, přičemž řadu dalších podmiňuje. Její význam pro vývoj společnosti a poměrně značné množství dostupných informací umožnilo celkem ucelenou rozpracovanost tohoto procesu. V geografické literatuře se tak objevilo větší množství příspěvků zabývající se touto tematikou, a to nejen z pohledu kvantitativního hodnocení statistických dat (např. 11, 18, 20, 24, 29, 34), ale i v rovině metodologické (23, 30, 32, 33), nebo kvalitativních aspektů (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 19, 26, 27). Studium migrace si tak získalo určitou tradici a stalo se předmětem mnoha úvah a součástí četných bilancí a prognóz.

Z rozsáhlé literatury výzkumu migrace obyvatelstva bychom se alespoň v krátkosti chtěli dotknout těch aspektů, které blíže souvisejí s řešeným problémem, totiž prací, které se zabývají regionalizací.

Vymezování migračních regionů bývá spojeno zvláště v poslední době s komplexní sociálně-geografickou regionalizací. Zájem o poznání regionálních vazeb je doložen již v předválečných pracech V. Dědiny, J. Hromádky nebo J. Korčáka.

Po druhé světové válce nastal rozvoj hlavně ve dvou směrech: jednak se zvyšoval zájem o teoretické otázky regionalizace — J. Krejčí, J. Moschelesová, J. Korčák, K. Ivanička, jednak se pozornost soustředovala na poznání sociálně-geografických regionálních procesů. Nešlo však ještě o hodnocení komplexní, pozornost se obvykle omezila buď na malá území (K. Ivanička) nebo na jediný typ regionálního procesu, často právě na migraci obyvatelstva — pro relativně snadnou dostupnost sta-

tistických podkladů. Vymezováním migračních regionů se blíže ve svých pracech zabýval J. Korčák (např. 24, 25), později na ně navázal M. Hampl (11).

I když se migrace obyvatelstva nestala přes svoji nespornou významnost dominantním problémem ve sledování mobility obyvatelstva, přesto byla v sedmdesátých letech plně začleněna do hodnocení sociálně-geografické regionalizace (např. ve studiích Katedry ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty UK — 15, 16).

Jak ukazují některé studie (17, 27) jsou v současné době zakládány často nepřirozené tendenze v rozdílsování bytové výstavby, pro potřeby zefektivnění investiční činnosti apod., což vede ve svých důsledcích i k nepřirozeným tendencím ve vývoji osídlení. „Důsledkem je jednak celková stabilizace migrační politiky obyvatelstva a jednak postupné zkracování migračních kontaktů a jejich příslušné uzavírání do rámci menších územních jednotek (zvláště okresů)“ (17, s. 39).

Z těchto pohledů by se mohlo zdát, že je výhodnější sledovat jiný druh mobility obyvatelstva, např. pohyb obyvatelstva za prací, který je „... kvantitativně a v určitém ohledu i kvalitativně nejvýznamnější formou prostorové mobility obyvatelstva v ČSR... U obyvatelstva nestřediskových obcí, resp. u středisek místního významu představuje dojížďka za prací obvykle 50—60 % všech cest“, ovšem jak autoři uvádějí „jsou intenzívní formy rozvoje uskutečňovány převážně na mikroregionálních úrovních“ (17), tedy hlavně mezi středisky a jejich zázemím v hraničních okresů. Okresy navíc představují daleko více stabilnější a integrované jednotky osídlení než obce, kde právě ve sledovaném období 1961—80, zvláště však v 70. letech, docházelo v ČSR k rozsáhlému administrativnímu slučování, což vedlo např. k administrativnímu snížení pohybu za prací (1): naproti tomu hranice okresů zůstaly až na výjimky v podstatě totožné.

Kromě toho pohyb obyvatelstva za prací lze v úplné šíři sledovat pouze jedenkrát za deset let (vždy při cenzu) a na základě již výše uvedených administrativních změn vzniklých integrací obcí, nebo ne-periodických šetření (např. Mejstřík, ČSÚ 1977) většinou nesrovnatelného metodologického přístupu. Naproti tomu u migrace obyvatelstva je k dispozici nepřetržitá a v podstatě srovnatelná dvacetiletá časová řada.

Navíc se domníváme, že tomuto procesu není věnována v literatuře stále ještě náležitá pozornost, jakou by si jistě studium migrace obyvatelstva zaslouhovalo, i když se situace v tomto směru výrazně zlepšila v podobě nových pohledů na výzkum migrace.

Některé výzkumy např. poukázaly na kvalitativní změny v chápání migrace obyvatelstva, na vztřustající podíl subjektivní motivace migrantů (hlavně potenciálních i latentních migrantů): transformace vede k růstu motivace ekologického, sociálního a např. i kulturního charakteru, vedle tradičně převažujících faktorů spíše „existenčního“ charakteru (bytové důvody, změna zaměstnání, sňatek, rozvod apod. — 8, 9, 10, 19, 26, 27, 28).

Přirozeným důsledkem nového chápání migrační motivace jsou například i změny metodologického přístupu k problému. Obecněji je lze formulovat jako doplňování poznatků vnějších podob migrace aspekty vnitřními. Objevují se práce zabývající se sídelními prostory z hlediska

preference jejich obyvatel, hodnotí se atraktivita jednotlivých oblastí (4, 5, 6, v české literatuře např. 19, 26), další podněty podávají práce bezprostředně vycházející se stochastického charakteru migračních proudů s využitím markovovského procesu (32, 33), analyzuje se prostorová struktura migračních proudů (23, 27), sleduje se věková struktura migrantů jako důležité východisko pro tvorbu metodologie regionálních populačních prognóz (29), atd.

V předloženém příspěvku bychom chtěli poukázat na poměrně jednoduchý, avšak efektivní a mimořádně účinný přístup při vymezování hierarchických vazeb migračních regionů použitím teorie grafu.

Jeho princip pro sledování migračních toků navrhli již začátkem 60. let J. D. Nystuen a M. F. Dacey (30). I když metoda byla použita pro indikaci hierarchických vazeb mezi městy a stala se klasickým nástrojem analýzy nodálních toků v urbánních systémech mnoha zemí (např. v Polsku — 35), lze ji použít i pro větší územní celky, v našem případě okresy. U nás byla metoda použita pro stanovení hierarchických vazeb slovenských měst na základě analýzy telefonních meziměstských hovorů (2).

Jádrem metody je myšlenka, že maximální toky vystupující ze zvolených jednotek odrážejí dominantní vazby v hierarchické soustavě osídlení. Princip, tak jak ho v r. 1961 oba autoři publikovali (30), spočívá ve sledování převládajících toků migrace obyvatelstva.

Nazveme okres i uzlem u_i , okres j uzlem u_j a velikost migračního toku z uzlu i do j orientovanou hranou h_{ij} . Zároveň nechť pro k -tý okres je h_{ik} dominantním migračním tokem (směřuje z uzlu i do k -tého uzlu). Jestliže orientovaná hrana h_{ik} převyšuje hodnotu opačně orientované hrany (z u_k do u_i), pak v hierarchické soustavě celého systému je uzel i méně významný a funkčně podřízen uzlu, do kterého vstupuje; tedy do u_k . Jestliže však orientovaná hrana h_{ik} směřuje do uzlu z funkčního hlediska méně významného, potom jeho východisko pokládají autoři za nezávislý koncový uzel celé sítě.

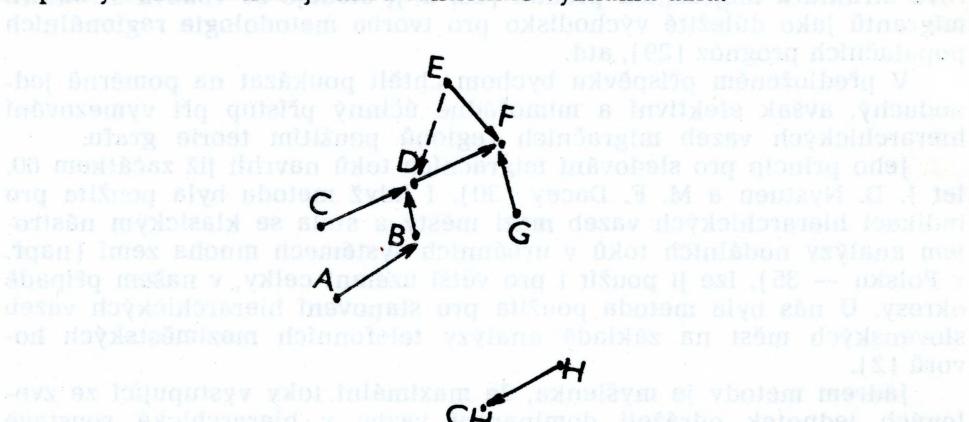
Výsledkem postupu u všech uzlů je rozklad zkoumaného systému na několik dílčích subsystémů, které jsou složeny z nezávislých uzlů a několika jim podřízených uzlům.

Pro přiblížení výše nastíněné metodiky zvolme hypotetickou množinu okresů a označme ji A-CH. Na tab. 1 je znázorněna matice těchto

Tab. 1. Matice meziokresních migračních proudů

	A	B	C	D	E	F	G	H	CH	Σ
A	—	100	41	93	15	89	67	1	5	411
B	5	—	13	86	6	16	85	54	32	297
C	3	4	—	91	15	48	81	7	3	252
D	15	60	62	—	50	195	190	30	40	642
E	14	28	16	76	—	76	50	4	0	264
F	24	98	44	103	62	—	30	14	36	411
G	31	20	45	12	5	46	—	11	38	208
H	6	4	2	2	2	13	41	—	50	120
CH	16	28	21	30	15	28	30	31	—	199
Σ	114	342	244	493	170	511	574	152	204	

okresů, představující např. velikost migračních toků mezi nimi. Každý řádek matice nám udává výstupní a každý sloupec vstupní hodnoty velikosti migračních toků z okresu resp. naopak. Zakroužkované hodnoty jsou mody (maximální migrační toky vycházející z jednotlivých uzlů), sloupcový součet označuje míru funkčního významu uzlu.

1. Hierarchická struktura hypotetického systému.

V grafické podobě na obr. 1 je vidět obraz celé hierarchické soustavy migračních toků. Uzly A, C, E, Ga H jsou z funkčního hlediska relativně nejméně významné, dominantní proud z těchto uzlů je větší než hodnota opačně orientovaného, naproti tomu uzly B a D stejně jako F a CH (ty tvoří uzly koncové), si bud přímo nebo nepřímo podřizují všechny uzly ostatní. Hypotetická soustava se tak rozpadá do dvou subsystémů, přičemž v jednom dominuje uzel F, který si přímo podřizuje uzly D, E, G a nepřímo A, B, C, druhý substitut tvoří uzly H a CH, z nichž první je podřízen druhému.

Metodu převládajících toků jsme použili pro stanovení hierarchické soustavy hlavních migračních směrů obyvatelstva mezi okresy v ČSR a navíc ji rozšířili o kriterium velikosti celkového migračního salda okresu. Dominantnost uzlu u_k nad u_i zde nastává tehdy, je-li $h_{ik} > h_{ki}$ a zároveň celková suma všech orientovaných hran z celého systému (jejich souhrnná velikost) do uzlu u_k je větší než u u_i .

Vztah můžeme kvantifikovat:

$$[1] \quad h_{ik} > h_{ki} \wedge \sum_{r=1}^n h_{rk} > \sum_{r=1}^n h_{ri} \Rightarrow u_i/u_k$$

kde r — libovolný uzel v systému, $r \neq i, r \neq k$

n — počet všech uzlů v systému, $n = 76$

k — k -tý uzel (h_{ik} — hlavní migrační tok směřující z u_i do u_k)
 u_i/u_k — funkční podřízenost uzlu u_i vůči u_k

V případě, že je splněna pouze první podmínka vztahu [1] a zároveň celková suma všech orientovaných hran z celého systému do uzlu k

(h_{ik}) nepřevyšuje obdobnou hodnotu do uzlu u_i (h_{ii}), potom uzel u_i není funkčně podřízen uzlu u_k a je chápán jako samostatný nezávislý uzel: na naší hypotetické matici meziokresních migračních proudů představuje typ nezávislého uzlu G uzel.

$$[2] \quad h_{ik} > h_{ii} \wedge \sum_{r=1}^n h_{rk} < \sum_{r=1}^n h_{ri} \Rightarrow (u_i/u_k)'$$

Pro úpravu metody převládajících toků nás vedly dálší výsledky analýzy migračních toků, kdy se ukázalo, že pro stanovení dominantnosti mezi některými dvojicemi uzlů rozhodoval někdy nepatrný rozdíl ve velikosti opačně orientovaných hran, nebo dokonce dimodální rozložení toků z uzlu (jako je tomu např. v hypotetické matici u výstupu E). Orientace hrany je pak více méně náhodná a výsledek může ovlivnit např. kvalita vstupních dat.

Mezi vážné nedostatky celé metody patří skutečnost, že nelze porovnat hierarchickou úroveň těch uzlů, které na sebe v systému přímo nenavazují, např. B a C. Tento nedostatek se snažili odstranit angličtí geografové W. K. D. Davies a C. R. Lewis (in 2), když navrhli, aby uzel, kterému není podřízen žádný další, byl klasifikován jako uzel prvního řádu (v hypotetické soustavě okresů jsou to uzly A, C, E, G a H), uzel druhého řádu si podřizoval alespoň jeden uzel prvního řádu apod. Polský geograf A. Wróbel nazval tento typ hierarchického uspořádání relativní hierarchií (in 2).

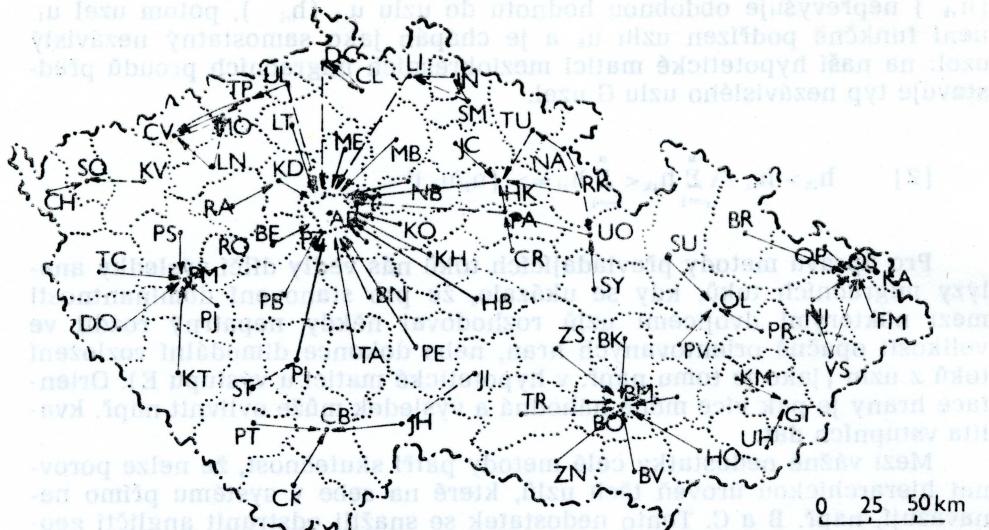
Jak jsme se již zmínili výše, použili jsme k analýze hierarchické struktury českých okresů data o vnitřní migraci obyvatelstva mezi 76 okresy ČSR v období 1961—1980 podložené statistickými materiály ČSÚ*) (36).

Územní jednotku představuje pro vzájemnou porovnatelnost ve všech případech okres. Již na začátku hodnocení se sice ukázalo, že mezi některými okresy probíhá tradičně největší migrační výměna obyvatel (např. mezi Prahou a oběma sousedními okresy, obdobně u Plzně, Brna, mezi Ostravou a okresem Karviná, Jabloncem n. N. a Libercem apod.) a mnohé okresy vlastně představují bezprostřední imigrační zázemí významných center osídlení, avšak není tomu u dalších okresů, které zdaleka neakceptují emigrační „satelity“ velkých center (např. okresy Praha-východ, -západ) a jen velmi málo se podílejí na zvyšování váhy dominantního imigračního centra.

Zkoumaný soubor se tak skládá ze 76 uzlů (v grafických přílohách č. 2 a 3 jsou uvedeny pod kódem: použity byly SPZ motorových vozidel), které v matici představovaly 5 700 migračních toků mezi okresy (celkem 22 800 kontaktů za čtyři hodnocené pětiletky).

Hlavní migrační toky jsme analyzovali výše popsanou metodou. Výsledky analýzy znázorňuje obr. 2 v podobě orientovaného grafu hierarchické struktury dominantních vazeb migračních proudů v ČSR na začátku a na konci sledovaného období (1961—65, 1976—80).

*) Autor děkuje RNDr. Karlu Kühnlovi, CSc., z katedry ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty UK v Praze za poskytnutí summarizačních migračních matic obyvatelstva ČSR mezi okresy za hodnocené období (39).

2. Hierarchické vazby dominantních migračních proudů mezi okresy v ČSR 1976–80, (1961–65)

Pro označení uzel použito státních poznávacích značek okresů

Z grafu je již na první pohled patrný rozpad systému českých okresů na několik hierarchicky samostatných subsystémů. Zcela zřetelně vystupuje do popředí subsystém pražský, který si začátkem 60. let přímo nebo nepřímo podřizoval 33 uzel ze středních, jižních, severních a východních Čech z celkového počtu 76 uzel v ČSR (43,4 %) a svým územním rozsahem zázemí přesáhl rámec krajského města. Emigrační zázemí Prahy představovalo téměř 2/3 okresů Čech. Vahou převyšoval zbývajících sedm subsystémů dohromady (39,5 % z úhrnu ČSR). Celou situaci dokumentuje tabulka č. 1.

Tab. 2. Dominantní uzly* v ČSR a velikost jejich zázemí

Dominantní uzly	Počet uzel v jejich zázemí			
	1961–1965	1966–1970	1971–1975	1976–1980
[1] Hl. m. Praha	33	32	27	22
[2] Brno-město	8	8	9	8
[3] Plzeň-město	6	6	6	6
[4] Ostrava-město	5	6	6	5
[5] České Budějovice	4	4	2	3
[6] Olomouc	3	3	3	3
[7] Gottwaldov	2	2	2	2
[8] Sokolov	2	2	2	1
Σ	63	63	57	52
z toho: Praha	33	32	27	22
ostatní centra	30	31	30	30
nezávislé uzly				
a další substitutivní	5	5	11	16

*) Za dominantní uzel považujeme pouze takový, který po celé sledované období tvořil uzel více jak prvého řádu a nebyl žádnému podřízen.

V průběhu 60. a zvláště 70. let se však podíl pražského subsystému neustále zmenšoval až na 28,9 % (1976—80), zatímco váha zbývajících subsystémů zůstala konstantní. Tím se zvětšil prostor pro formování dalších pěti subsystémů (liberecký, chomutovský, českolipský, trutnovský a subsystém Ústí nad Orlicí) a nezávislých (samostatných) uzlů Jihlavské, Strakonic a Karlových Varů. Přesto význam Prahy jako dominantního migračního centra zůstal vyšší než u dalších tří uzlů v pořadí dohromady a jako jediný dominantní uzel „přitahoval“ po celé sledované období územně nesousedící uzly a uzly třetího řádu (Rakovník, Jičín, Rychnov nad Kněžnou).

Dalším významným rysem se ukázala určitá setrvačnost dominantních migračních proudů — pouze 8 uzlů druhého a dalších řádů (10,5 %) v průběhu dvaceti let změnilo svoji dominantní migrační orientaci. Zcela beze změny zůstala velikost subsystému plzeňského, olomouckého a gottwaldovského, zbývající subsystémy zaznamenaly jen nepatrné změny (neplatí u pražského substitutu).

Poznámka: Při analýze hlavních směrů migračních meziokresních proudů v Čechách v letech 1961—1975 provedené v rámci jiné práce [18] se ukázalo, že i hlavní směr migrace „drželo“ po celé sledované období 2/3 okresů: u 4/5 okresů nedosáhl žádný další migrační proud 75 % velikosti hlavního. Naopak několik okresů ve stejném období inklinovalo do 3—5 směrů — Strakonice, svou polohou pod vlivem Prahy, Plzně a Českých Budějovic: Chomutov, zřejmě nově se formující „jádro“ severních Čech, alespoň ve smyslu převládající migrace: Trutnov, mezi Hradcem Králové—Pardubicemi a Jabloncem nad Nisou—Libercem, podchyceno Jabloncem nad Nisou, obdobně Semily. Domníváme se, že pokud by byla v rámci výše citované práce hodnocena i Morava, vysvětlil by se i rozptyl hlavních migračních proudů u Jihlavy (mezi Českými Budějovicemi a Brnem) a Ústí nad Orlicí (mezi Hradcem Králové—Pardubicemi a Brnem).

Většina okresů citovaných v poznámce byla i touto metodou hodnocena jako samostatné uzly bez dominantní orientace na některý uzel.

Vliv Prahy ustoupil zvláště ze severních Čech, kde se vytvořily dva substitutu (liberecký a českolipský) a posílil i nově vzniklý chomutovský, svým územním rozsahem na konci sledovaného období větší než českobudějovický a olomoucký (zahrnuje pánevní uzly a uzel Loun). Z tohoto pohledu přebírá úlohu dříve dominantního uzlu mosteckého.

V budoucnu může dojít k vytvoření samostatného substitutu hradeckeho.

Ze stručného shrnutí výsledků analýzy dominantních migračních proudů jednoznačně vystupuje rozhodující úloha Prahy při utváření struktury systému českých okresů. Ve snaze přezkoumat ty aspekty struktury, které vzhledem k intenzitě kontaktů s Prahou zůstávají ukryté, jsme se mimo základní rámec hodnocení pokusili její vliv vyloučit a pro období 1976—1980 jsme celý postup určování vazeb opakovali bez zapojení migračních proudů směřujících do Prahy. Výsledky experimentu znázorňuje obr. 3.

Především je vidět „totální“ rozpad pražského substitutu do sedmi izolovaných celků, přičemž žádný nevytváří substitut s uzly třetího a vyššího řádu (s vyjímkou substitutu hradeckeho). Dochází k posílení českobudějovického a chomutovského substitutu (Chomutov se stává uzlem čtvrtého řádu, obdobně Hradec Králové). Ve zbývajících krajích Čech vznikají čtyři přibližně vyrovnané substituty, svým územ-

3. Hierarchické vazby dominantních migračních proudů mezi okresy v ČSR 1976–80
(eliminace vlivu Prahy)

Pro označení uzel je použito státních poznávacích značek okresů

ním rozsahem již značně podobnější administrativní rozloze dnešních krajů nebo alespoň organicky srostlých ekonomických oblastí.

Z řady množství, jak hodnotit význam subsystému (který zde v určitém smyslu můžeme ztotožnit s regionem), vyberme závěrem alespoň dvě nejjednodušší charakteristiky, vyjadřující velikost subsystému — populační velikost jádra a zázemí, která nejcelkověji odráží význam subsystémů a charakteristiku vyjadřující míru koncentrace obyvatelstva subsystému v regionálním jádru — relativní regionální význam jádra (poměr počtu obyvatelstva žijícího v zázemí a v jádru).

Výsledek hodnocení znázorňuje tabulka 2.

Tab. 3. Hodnocení významu regionu (subsystému)

Subsystém	Populační velikost regionu		Index 1976–80 1961–65	Relativní regionál. význam jádra		Index 1976–80 1961–65
	1961–65	1976–80		1961–65	1976–80	
(1) pražský	4 376,1	3 388,0	77,4	3,34	1,86	55,7
(2) ostravský	958,9	1 402,2	146,2	2,97	3,37	113,5
(3) brněnský	1 277,1	1 358,1	106,3	3,01	2,70	89,7
(4) olomoucký	593,9	635,8	107,1	1,97	1,88	95,4
(5) plzeňský	551,8	568,2	103,0	2,97	2,42	81,5
(6) gottwaldovský	413,8	442,4	106,9	1,49	1,35	90,6
(7) českobudějovický	433,0	359,5	83,0	1,99	1,22	61,3
(8) sokolovský	283,1	184,9	65,3	2,44	1,90	36,9
Σ ostatní ČSR	8 887,7	8 339,1	93,8	x	x	x
	766,0	1 906,1	248,8	x	x	x

Především je i zde vidět dominantnost pražského subsystému i když právě tento zaznamenal absolutně i relativně největší pokles (témař o jeden milion obyvatel) a významnou měrou se podílí na snížení celkové absolutní i relativní váhy populační velikosti osmi hlavních subsystémů (z 92,1 % na 81,4 % na obyvatelstvu ČSR). Vývoj populační velikosti moravských subsystémů je dán výhradně jejich populačním růstem (výsledek je markantní zvláště u ostravského subsystému), pokles velikosti českých subsystémů (kromě plzeňského) je dán úbytkem počtu uzlů v zázemí jader. S veškerou opatrností vyslovme hypotézu, že dominantní migrační meziokresní proudy na Moravě jsou co do územního rozsahu stabilnější, bez oscilace okresních hranic a nepočítáme-li samostatný uzel Jihlavy, jsou beze zbytku podřízeny čtyřem hlavním centrům, jejichž působnost se v podstatě kryje s administrativní velikostí krajů. Naproti tomu v Čechách je patrná větší dynamika dominantních migračních proudů (ve smyslu prostorových změn), formování dalších dílčích jader jako možných zárodků budoucích samostatných subsystémů a tím „snaha“ o vyrovnavání velikosti jednotlivých subsystémů. Působnost hlavních center je kromě Prahy menší než by odpovídalo jejich krajskému významu (Plzeň, České Budějovice), u exponovaných prostorů, jakými beze sporu jsou okresy Hrodec Králové a Ústí nad Labem jako představitelé zbývajících dvou v této pasáži dosud nejmenovaných krajských sídel, vidíme podřízenost jiným centru — Chomutovu, resp. Praze.

Relativní regionální význam jader můžeme označit za syntetickou charakteristiku struktury každého subsystému. Čím vyšší je jeho hodnota, tím rozsáhlejší (vzhledem k velikosti jádra) je zázemí tímto jádrem ovládané. I když je úroveň tohoto ukazatele závislá na poloze jádra, stupni urbanizace, industrializace apod. (což není předmětem našeho sledování), můžeme velmi zjednodušeně říci, že snižující se hodnota relativního regionálního významu jader hodnocených subsystémů je výrazem určitého zvýšení integrace v rámci substitutu (menší rozsah zázemí je silněji ovládán): opačný trend je patrný pouze u ostravského subsystému.

Závěr

V tomto příspěvku jsme se pokusili prozkoumat některé strukturální vlastnosti systému českých okresů. K analýze jsme použili data o vnitřní migraci obyvatelstva mezi okresy ČSR v období 1961—1980, které lze považovat za spolehlivý indikátor meziokresních vazeb. Jednoduchou metodou, kterou jsme upravili, byly vývojově identifikovány hierarchické vazby dominantních migračních proudů. Výsledky jsme znázornili graficky, numericky a verbálně zhodnotili. Uvědomujeme si, že mnohé z výsledků mohou kriticky záviset od zvolené metody (např. místo absolutní velikosti migračních proudů mohla být sledována jejich intenzita) a použitých údajů (naznačeno výše v textu) a proto pokládáme těžiště příspěvku do metodologické části, která obohacena dalším rozvojem poznávání může být přínosem.

L iteratura

1. ANDRLE A., HRDLÍČKA M. (1981): Obce, obyvatelstvo a bytový fond. — Územní plánování a urbanismus 5:262—275. Terplan — VÚVA, Praha.

2. BEZÁK A. (1981): Nodálna štruktura systému slovenských miest. — Geografický časopis 1:18—31. Veda, Bratislava.
3. BGHÁČ A. (1930): Nový příliv do měst a do průmyslových krajů ze zemědělského venkova v historických zemích. — Čs. statistický věstník XI:366—372.
4. COMPTON P. A. (1971): Some Aspects of Internal Migration of Population in Hungary since 1957. Demographic research institute, Budapest, 293 s.
5. COX K. R. (1972): Man, Location and Behavior: An Introduction to Human Geography. John Wiley sons, New York, London, 399 s.
6. GOULD P. R., WHITE R. R. (1968): The Mental Maps of British School leavers. Reg. Studies 2:161—182, London.
7. HAGGETT P. (1965): Location Analysis in Human Geography. London. Ruský překlad Progres, Moskva 1968, 391 s.
8. HÁJEK Z. (1967): Kvalitativní aspekty migrace. — Zprávy o vědecké činnosti 6:19—33. GGÚ ČSAV, Brno.
9. — (1970): Korelace emigračních a imigračních důvodů. — Zprávy GGÚ ČSAV 6:27—34. GGÚ ČSAV, Brno.
10. — (1974): Motivy migrace z aspektu životní úrovně. — Demografie 4:334—335. FSÚ, Praha.
11. HAMPL M. (1963): Populační základny největších imigračních center v Československu. — Sborník ČSSZ 68:87—89. Academia, Praha.
12. — (1966): Příspěvek k teorii regionu. — Sborník ČSSZ 71:97—114. Academia, Praha.
13. — (1971): Teorie komplexity a diferenciace světa. UK, Praha, 183 s.
14. HAMPL M., JEŽEK J., KÜHNEL K. (1973): Komplexní struktura sociálně-geografického systému [na příkladě ČSR]. Výzkumná zpráva k řešení státního výzkumného úkolu II-5-1/10. Katedra ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty UK, Praha, 306 s.
15. HAMPL M., JEŽEK J., KÜHNEL K. (1978): Sociálně geografická regionalizace ČSR. VÚ sociálně ekonomických informací, Praha. 304 s.
16. HAMPL M., MATĚJKOVÁ V., KRAJÍČEK L., KÜHNEL K. (1970): Příspěvek k sociálně geografické regionalizaci českých zemí. — Sborník prací geografických kateder UK 25—46. Univerzita Karlova, Praha.
17. HAMPL M. a kolektiv (1981): Základní tendence dlouhodobého vývoje osídlení v ČSR. Výzkumná zpráva k řešení státního úkolu Koncepte urbanizace a vývoje osídlení krajů ČSR. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, 89 s.
18. HRDLÍČKA M. (1979): Meziokresní migrace obyvatelstva v Čechách v letech 1961—75, diplomová práce. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, 55 s.
19. — (v tisku): Sídelní preference prostoru Čech. — Demografie, FSÚ, Praha.
20. HŮRSKÝ J. (1957): K otázce „imigračních předělů“. — Sborník ČSSZ 62:111—117. Academia, Praha.
21. CHRISTALLER W. (1933): Die zentralen Orte in Süddeutschland. Fischer, Jena, 331 s.
22. IVANIČKA K. (1980): Prognóza ekonomicko-geografických systémov. Alfa, Bratislava, 280 s.
23. JOHNSTON R. J. (1970): Latent Migration Potential and Gravity Model: A New Zealand study: Geogr. Analysis 2:387—397.
24. KORČÁK J. (1957): Závislost vnitřních migrací na hustotě obyvatelstva. Referát přednesený na sjezdu VII. ČSSZ v Brně 2.—5. 7. 1957.
25. — (1961): Immigracionaja baza českých gorodov. Problems of economic region. Geogr. Studies 27:233—242. Warszawa.
26. KOTAČKA L. (1973): Výzkum migrační motivace. Kritický přehled hlavních směrů teoretického bádání a empirických průzkumů. VÚVA, Praha, 181 s.
27. KÜHNEL K. (1975): Geografická struktura migrace v Čechách. Kandidátská disertační práce. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, 106 s.
28. — (1978): Selected Aspects of Migration Motivation in the Czech Socialist Republic. — Acta Universitatis Carolinae, Geographica 1:3—11. Univerzita Karlova, Praha.
29. KÜHNEL K., PAVLÍK Z. (1981): Selected Features of Internal Migration in Czechoslovakia, 1950—1978. — Acta Universitatis Carolinae, Geographica 2:3—24. Univerzita Karlova, Praha.
30. NYSTUEN J. D., DACEY M. F. (1961): A Graph Interpretation of Nodal Regions. Regional Science Association, Papers 7:29—42.
31. POLOUČEK S. (1978): Vymezení zázemí ostravské průmyslové oblasti na základě vybraných kriterií osobní dopravy. — Acta Universitatis Carolinae, Geographica 2:77—106. Univerzita Karlova, Praha.

32. SOUČEK E. (1970): Poznámky k analýze dat o migraci. — Demografie 3:203—213. FSÚ, Praha.
33. — (1972): Analýza migračních proudů. — Statistická revue: 111—122. FSÚ, Praha.
34. VESELÁ A., FRANCLOVÁ M. (1972): Modelování pohybu obyvatelstva na samočinném počítací. Výzkumná zpráva, VÚVA, Praha, 140 s.
35. ŽUREK A. (1974): Struktura przestrzenna przepływu ludności miast Województwa Kieleckiego. Polska Akademia Nauk, Instytut geografii i przestrzennego zagospodarowania, Prace geograficzne, 113 s.

Použité statistické materiály

36. Pohyb obyvatelstva v Československé socialistické republice. Československá statistika, skupina A, Pramenná díla, 1961—1980, FSÚ, Praha.
37. Sčítání lidu, domů a bytů 1970. Praha, ČSÚ, duben 1975, 340 s.
38. Sčítání lidu, domů a bytů 1980, Praha, ČSÚ, březen 1981 (rychlé výsledky).
39. Interní materiály katedry ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty UK Praha. Meziokresní migrace obyvatelstva v letech 1961—65, 1966—70, 1971—75, 1976—80.

Summary

HIERARCHICAL STRUCTURE OF DISTRICTS IN THE CZECH SOCIALIST REPUBLIC

The present paper is intended to outline, by means of discussion with selected national and foreign literature, the development of the basic directions in the research of the migration of the population (A) and to make the reader acquainted with an application of a method by J. D. Nystuen and M. F. Dacey from the domain of theory of graphs (literature No 30), transformed so as to determine the hierarchical linkage of the regions of migration in the set of districts of ČSR (B).

(A) A survey of literature in the first part of the paper is introducing selected papers or books dealing with the migration of the population as regards quantitative evaluation of statistic data, methodologic approaches and qualitative aspects. More attention is payed to the social-geographical regionalization of the migration of the population, this problems being the closest to the questions investigated further.

The foundations of the knowledge of social-geographical regional structure was layed about 50—60 years ago in the works of V. Dědina, J. Hromádka and J. Korčák (in 16). After the Second World War, the interest was concentrated mainly on the theoretical questions of the regionalization and the studying of the partial social-geographical regional processes (e. g. K. Ivanička, J. Korčák — 24, 25, M. Hampl — 11). Since the 1970's the migration of the population has been included in the complex social-geographical regionalization (e. g. works of Department of Economic and Regional Geography, Charles University, Prague), the interest of authors being more and more aimed at the motivation aspects of the migrants (Z. Hájek — 8, 10, M. Hrdlička — 19, K. Kühnl — 27, 28); further stimulations are based on the investigation of the stochastic character of migration flows using Markovian process (E. Souček — 32, 33) or examination of the age structure of the migrants (K. Kühnl, Z. Pavlík — 29) etc.

(B) The presented method, first published in the 1960 's by J. D. Nystuen and M. F. Dacey is based on the idea of analysing the directions of maximum migration flows (edges) coming out of the chosen units (vertices), comparing them to the quantitative value of the edges with opposite directions. As to avoid accidental character in some cases of determination of the dominant from a couple of edges (differences between the value of edges with opposite directions being often insignificant), the method was enlarged by adding the criterion of the amount of migration balance of the vertice.

The analysis of all vertices in the system (in the given case the network of districts of ČSR) leads to the dividing of the system into the partial sub-systems. This is apparent from the directed graph of the hierarchical structure of dominant links of the migration flows in ČSR in the years 1961—1965 and 1976—1980 (see Map 2) and Table 1, showing 8 dominant vertices in the system and the extend of their area (number of vertices) watched over a 20 year perioiu.

Map 3 shows hierachic linkage of the dominant migration flows in the years 1976—1980 when Prague is eliminated.

Translated by J. Müller

R O Z H L E D Y

MILÁN KONEČNÝ

O JAPONSKÉ GEOGRAFII S PROF. ICHIKAWOU

M. Konečný: *About Japanese Geography with Professor Ichikawa.* — Sborník ČSGS 88:3:210—212 (1983). — The article presents an interview with Professor Masa-mi Ichikawa, the president of the Japanese Geographical Association and vice-president of Hyogo University of teacher education, held in Brno in August 1982. Prof. Ichikawa answers 7 questions like these: What sort of tasks does the present Japanese geographers solve and what are the results? What education is given to the geographers of Japan? What are the possibilities of cooperation between the Czechoslovak and Japanese geography?

1. V r. 1980 proběhl v Japonsku světový kongres Mezinárodní geografické společnosti (IGU — International Geographical Union). Vy jste byl, pane profesore, jedním z jeho hlavních organizátorů. Co znamenal kongres pro celou japonskou geografii?

Kongres znamenal především prohloubení spolupráce japonských a zahraničních geografů na poli historické, ekonomické a fyzické geografie. Japonští geografové chtějí výrazněji přispět k mezinárodnímu rozvoji geografie. Kongres byl dlouhodobě připravován 6—7 let a uskutečnil se v srpnu a září 1980 v Tokiu i dalších městech Japonska. Po kongresu se japonská geografie aktivizovala, jak co do výzkumné problematiky, tak také zastoupením japonských odborníků v řadě komisí a pracovních skupin IGU.

2. Které úkoly současná japonská geografie řeší a s jakými výsledky?

Řešíme řadu problémů doma i v zahraničí. Zaměřujeme se zejména na výzkum rozvoje určitých oblastí, odhady stavu a vývoje prostředí, vývoje využívání přírodních zdrojů a také ochranu prostředí. Výsledky geografických výzkumů využívá i řada dalších odvětví, např. zemědělství, chemie, biologie (zvl. rostlin), ekonomie, aj. Regionální studie prováděné pouze jednou geografickou disciplínou nemohou být úspěšné. Proto dochází ke komplexním regionálním studiím ve spolupráci řady odvětví geografie a též geografických a jiných disciplín (zemědělství, biologie, aj.). Uvedené komplexní studie patří k nejdůležitějším problémům japonské geografie.

Práce japonských geografů se nesoustřeďuje pouze na území Japonska. Regionální studie provádíme i v jiných zemích. Naše největší státní univerzita v Tsukubě, jejímž vice-prezidentem jsem několik let byl, pro-

vedla např. řadu takových studií v Brazílii, Mexiku, Venezuela a jiných místech. Jiné univerzity prováděly a provádějí výzkumy v Africe, Indii a jihovýchodní Asii. Tyto geografické studie přispívají ke zvyšování životní úrovně obyvatel a k hospodářskému rozvoji těchto zemí.

3. Kdo výzkumy financuje a jak je nakládáno s výsledky?

Výzkumy jsou financovány japonskou vládou a velkými japonskými firmami. Výsledky jsou těmito sponzory také využívány a předávány vládám zemí, na jejichž území je výzkum prováděn.

4. Jak vypadá výchova geografů v Japonsku?

S geografií se naši lidé seznamují v základních, středních i na vysokých školách. V základních školách je geografie součástí tzv. sociálních věd. Jejich úkolem je např. seznámit dítě s okolím a prostředím, v němž se škola nachází, jak jít z domova do školy, vysvětlit, proč tam takové prostředí je. Na středních školách je geografie též řazena k sociálním vědám, ale vyučuje se samostatně a její součástí jsou i takové disciplíny, jako veřejné zákony. Učitelé geografie učí pouze svůj obor — geografii. Na vysokých školách je geografie samostatnou disciplínou, řada studentů se věnuje řešení problémů fyzické, sociální a regionální geografie. Studium geografie na univerzitách trvá 4 roky. Po absolvování přecházejí někteří studenti na univerzity s tzv. absolventským programem, master (akad. titul) či doktorským programem.

5. Co znamená Národní geografický komitét pro japonské geografy a jaké problémy řeší?

Japonský národní komitét geografický je organizován Vědeckou radou Japonska (Science Council of Japan), jeho předseda je i členem této rady. Řešíme mnoho problémů, k nejdůležitějším patří budoucí vývoj geografických výzkumů. Za tím účelem organizujeme projektní týmy řešící a usměrňující budoucí vývoj naší geografie. Japonské vládě již několik let doporučujeme založení regionálních geografických ústavů. Protože se tak dosud nestalo, organizujeme ustavení takových ústavů při našem Národním komitétu. Dalším problémem, který řešíme, je spolupráce mezi japonskými a zahraničními geografy. Konečně informujeme japonské geografy o geografických problémech a jejich řešení ve světě.

6. Pane profesore, jste též presidentem Japonské geografické asociace. Je to jakási obdoba ČSGS. Jaké problémy řešíte na její půdě?

Naše asociace má kolem 3 tis. členů, z nichž 40 % tvoří univerzitní profesori, vědci a odborníci vládních geografických institucí, kolem 50 % tvoří učitelé všech škol. Zbytek tvoří ostatní zájemci. Snažíme se udržovat a zajišťovat výměnu názorů mezi japonskými geografy. Každý rok pořádáme generální shromáždění a organizujeme dvě konference (jarní a podzimní) v různých částech Japonska. Také se staráme o publikaci našich výsledků. V angličtině vychází měsíčník *Geographical Review of Japan*, většina článků v ostatních japonských časopisech je vybavena anglickým, německým či francouzským resumé. Celkově publi-

kujeme kolem 900 str. věnovaných ročně geografické tématice. Jiným našim úkolem je šíření geografických znalostí a vědomostí, udržování dobré úrovně japonské geografie, jakož i dobrých kontaktů s ostatními zeměmi, členy Mezinárodní geografické unie.

7. Jste v ČSSR na pozvání Katedry geografie PF UJEP v Brně, seznámil jste se s dalšími pracovišti akademickými i univerzitními. Vidíte přes geografickou vzdálenost našich zemí a institucí nějaké možnosti spolupráce, společné problémy k řešení?

Mám osobní zkušenosti se studiem přírodních podmínek jiných zemí, např. Brazílie, kde jsem vedl výzkum v l. 1966—1980. V Československu jsem poprvé a musím říci, že můj dojem je velmi dobrý. Promýšlím spolupráci s vašimi institucemi, zvláště univerzitními, kde vidím řadu společných problémů v oblasti výzkumu reliéfu, vodních zdrojů, rozvoje zemědělství a pochopitelně i otázek očisty prostředí. Chci připravit příslušné návrhy a předložit je japonským ministerstvům školství a zahraničních věcí. Myslím, že vzájemná spolupráce může být plodná a velmi užitečná.

LEOŠ JELEČEK

HISTORICKÁ GEOGRAFIE V ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMII VĚD A V ČESKOSLOVENSKU 1952—1982*

L. Jeleček: *Historical Geography in the Czechoslovak Academy of Sciences and in Czechoslovakia 1952—1982.* — Sborník ČSGS 88:3:213—222 [1983]. — The paper gives basic information about concrete results of the historicogeographic research in the CSSR during the last thirty years. The main attention is paid to the results achieved in the Institute of Czechoslovak and World History of the CSAS, which is the basic institution of historicogeographic research in Czechoslovakia.

Rozvoj historické geografie nejen v rámci Československé akademie věd od jejího založení, ale i v celé ČSSR má institucionální i organizátorskou základnu v oddělení pro hospodářské dějiny a historickou geografii Ústavu československých a světových dějin ČSAV, které od roku 1960 vede akademik J. Purš, a v Komisi pro historickou geografii při Vědeckém kolegiu historie ČSAV. Garantem činnosti této Komise je rovněž ÚCSSL ČSAV, resp. oddělení pro hospodářské dějiny a historickou geografii.

Toto oddělení je přímým pokračovatelem Kabinetu pro historickou geografii, který vznikl z iniciativy Vládní komise pro vybudování ČSAV v průběhu roku 1952 a v návaznosti na založení ČSAV začal od 1. 1. 1953 působit jako jedno ze samostatných geologicko-geografických pracovišť ČSAV. Jeho vedoucím byl zatím náš jediný univerzitní profesor historické geografie B. Horák, který se kromě toho habilitoval i pro politickou geografii, dějiny zeměpisu a historickou etnologii. V září 1954 byla výnosem prezidia ČSAV samostatná geologicko-geografická pracoviště zrušena a byla začleněna do oborově nejbližších ústavů. Z Kabinetu se tak stalo oddělení pro historickou geografii tehdejšího Historického ústavu ČSAV a jeho vedoucím byl jmenován docent historické vlastivědy na FF UK v Praze dr. F. Roubík, člen korespondent ČSAV, který oddělení vedl až do svého odchodu do důchodu v roce 1960. V letech 1963—67

*) Jde o referát předložený vědeckému sympóziu „Geografický výzkum v ČSAV“, které se konalo 7.—10. 2. 1983 v DVP ČSAV v Liblicích. Protože byl z technických důvodů redakcí sborníku referátů z tohoto sympózia (Srv. Geografický výzkum v Československé akademii věd 1952—1982. Vědecké sympózium — sborník referátů. Liblice, Geografický ústav ČSAV 1983, s. 107—116) značně zkrácen, zveřejňuji tento referát i touto formou. Je zkrácena pouze pasáž o Atlase čs. dějin, která je v plném znění v uvedeném sborníku, a některé údaje jsou aktualizovány.

se oddělení nazývalo oddělením historického atlasu, v letech 1967–72 opět oddělením pro historickou geografii. V roce 1972 bylo v návaznosti na již dlouhodobě širší výzkumné zaměření, které se mj. i teoreticko-metodologicky pozitivně projevilo na vývoji historickogeografického výzkumu zabezpečovaného oddělením, přebudováno na oddělení pro hospodářské dějiny a historickou geografii. Konečně Ústav československých a světových dějin ČSAV vznikl v roce 1970 reorganizací bývalého Historického ústavu ČSAV, který byl zřízen k 1. 1. 1953 jako jedno ze zakladatelských pracovišť ČSAV a navázal na činnost Státního historického ústavu, založeného již v roce 1922.

Vývoj historické geografie v ČSAV byl tak prakticky od počátku ovlivňován a řízen především z oblasti historických věd. Konkrétní výsledky tohoto vývoje ale dokládají, že zůstala zachována a byla dále rozvinuta spolupráce s historickými geografiemi z oblasti geografie jak akademické tak vysokoškolské a jiné.

Stěžejní úlohu v posilování této spolupráce a především v rozvoji historické geografie u nás sehrála příprava i vydání Atlasu československých dějin, což bylo od začátku hlavním pracovním úkolem jak Kabinetu tak oddělení pro historickou geografii, když počátkem 60. let se naplno rozvinuly vlastní přípravné práce. To, že se nejdříve přistoupilo k historickokartografickému zpracování a vyjádření historickogeografického vývoje regionu Československa, a to na základě dosud poznaných a hlavně zpracovaných pramenů nejrůznější povahy, bylo šťastným počinem, který vytvořil fundovanou základnu dalšího rozvoje historickogeografického výzkumu u nás.

Těžiště vědecké tvorby a koordinace autorských prací bylo v uvedeném oddělení HÚ ČSAV vedeném prof. J. Puršem, který byl zároveň hlavním vědeckým redaktorem a předsedou redakční rady Atlasu. Další pracovníci tohoto oddělení, K. Bednář, J. V. Horák, J. Vaniš a O. Pokorný (později pracovník Geografického ústavu ČSAV) byli vědeckými redaktory jednotlivých chronologických úseků Atlasu, jakož i F. Bokes a T. Lamš z Historického ústavu SAV. Odpovědným redaktorem byl P. Cafourek z n. p. Kartografia.

V roce 1965 toto dílo vyšlo v nákladu 8 200 exemplářů a v roce 1966 byl Atlas oceněn udělením Státní ceny K. Gottwalda.

Atlas československých dějin spolu s Atlasem ČSSR vydaným v roce 1966 a s rozsáhlou vojensko-historickou částí Československého vojenského atlasu světa z roku 1965 tvořily určitý celek završující jednu etapu vývoje geografické kartografie v ČSSR.

Po vydání Atlasu československých dějin jako výsledku spolupráce odborníků z celé ČSSR se jednoznačně prokázala potřeba tuto spolupráci nadále rozvíjet, a to ve prospěch dalšího rozvoje historické geografie v Československu. V červnu 1967, tj. dva roky po vydání Atlasu, byla při tehdejším Historickém ústavu ČSAV ustavena Komise pro historickou geografii, jejímž předsedou byl jmenován prof. J. Purš. Komise sdružuje přední československé odborníky z oblasti historické geografie a dějin geografie a kartografie z různých pracovišť. O činnosti Komise informuje ve sborníku z konference referát Z. Boháče, který je jejím předsedou od roku 1976.

Důležitou náplní a výsledkem činnosti Komise pro historickou geografii, vycházející z práce oddělení pro hospodářské dějiny a historickou geografii ÚČSSD ČSAV, je vydávání neperiodického sborníku „Historická

geografie“, který je rozmnožován jako interní tisk Ústavu československých a světových dějin ČSAV. Vydávání sborníku Historická geografie je výrazem objektivní potřeby vzniklé při přípravě Atlasu československých dějin, kde se ukázala nutnost mnoha téma Atlasu dále analyticky rozpracovávat, získávat další historické a historickogeografické informace pro kartografické zpracování, využít bohatý statistický materiál z posledních staletí a písemné prameny z období vrcholného feudalismu.

Sborník přináší řadu nových historickogeografických, historických, geografických a historickokartografických informací, které se stávají odrazovým můstkom pro zpracování a pro obsahovou i metodologickou přípravu zamýšleného Analytického atlasu československých dějin. Ten to atlas, vydávaný v sešitech, by měl důkladně historickokartograficky zpracovat klíčová období a zásadní otázky našich dějin včetně změn územní organizace socioekonomicke sféry území Československa v těchto klíčových obdobích. Sborník bude také dobrou výchozí základnou pro přípravu syntézy historické geografie Českých zemí, jejíž zpracování je nyní již aktuální. Od roku 1968, kdy vyšel první svazek sborníku Historická geografie, bylo do roku 1982 vydáno 20 svazků, které navíc obsahují kolem tříset jedno až tříbarevných map a grafických příloh. Tyto mapové přílohy dnes už představují rozsáhlý soubor historických analytických map k historické geografii Československa, a to hlavně Českých zemí. Sám soubor těchto mapových příloh by mohl být specifickým historickým atlasem.

Sborník Historická geografie je zaměřen především na historickou ekonomickou geografii. Soustavnou pozornost však venuje i teoreticko-metodologickým otázkám historické geografie a jejímu vývoji nejen v Československu, ale i v SSSR, NDR, v Polsku a jiných zemích, otázkám historické kartografie, kritice historických map ve vědeckých a uměnovědních publikacích aj. V poslední době začíná zveřejňovat i příspěvky historických geografů ze socialistických zemí, zejména SSSR a NDR, kteří podobný tiskový orgán nemají, a přispívá tak k integraci socialistické vědy. Sborník Historická geografie je v současnosti zřejmě nejstarším historickogeograficky specializovaným a soustavně vydávaným sborníkem na světě. Tepřve později začal v USA vycházet časopis Historical Geography Newsletter a od roku 1975 ve Velké Británii čtvrtletník Journal of Historical Geography.

Celkově možno shrnout, že sborník Historická geografie se bezesporu stal kolektivním organizátorem a propagátorem rozvoje historické geografie v ČSSR i nástrojem jejího uplatnění v mezinárodní oblasti a soustředil kolem sebe široký okruh autorů a spolupracovníků, jak historických geografů, tak jiných specialistů.

Pozitivní rozvoj historické geografie v ČSAV se uplatňuje i v oblasti mezinárodní. Nejprve to bylo v souvislosti s přípravou a vydáním Atlasu československých dějin, kdy na řadě kongresů a sympózií byly o Atlase předneseny referáty. Teoreticky, metodicky a ideově politicky závažné příspěvky o Atlase československých dějin přednesli vedoucí vědecký redaktor a některí členové redakčního i autorského kolektivu Atlasu na mezinárodní vědecké konferenci o významných československých atlasových dílech z 60. let, která se za reprezentativní účasti ze zahraničí konala v r. 1967 v Liblicích. Tyto referáty byly publikovány v prvním svazku sborníku Historická geografie v roce 1968. Kvalitativní posun nastal v polovině 70. let zapojením do mezinárodní vědecké

spolupráce na úseku historické geografie formou aktivní účasti na činnosti pracovní skupiny Mezinárodní geografické unie „Historické změny územní organizace“, která byla ustanovena v roce 1976 na 23. mezinárodním geografickém kongresu v Moskvě. Řádným členem skupiny je M. Macka z GGÚ ČSAV, dopisujícími členy jsou L. Jeleček a O. Pokorný.

Jedním z konkrétních příspěvků ÚČSSD ČSAV a Komise pro historickou geografii k činnosti skupiny bylo vydání 19. svazku sborníku Historická geografie v angličtině při příležitosti 24. mezinárodního geografického kongresu v Tokiu roku 1980. Tento svazek byl obsahově zaměřen ke dvěma tématům sekce kongresu pro historickou geografii, které byly předloženy. Přispělo do něj 23 autorů, jak z ČSSR, tak ze SSSR, NDR, Japonska, Indie a Kanady a sborník tak byl zřejmě první publikací tohoto druhu. Tento svazek byl příznivě přijat na jednání sekce, ale i vedením MGU.

Ve spolupráci se sovětskými historickými geografy připravujeme zvláštní sborník nebo spíše kolektivní monografii pro 25. mezinárodní geografický kongres v Paříži (1984), který se bude týkat teoreticko-metodologických a na příkladě Československa i konkrétních otázek výzkumu historických změn v krajině a územní organizaci zemědělských oblastí. Tento sborník by měl prosazovat marxistickou metodologii při aplikaci historického přístupu v moderní geografii i v činnosti uvedené pracovní skupiny MGU. Dalším konkrétním příspěvkem k činnosti skupiny bylo sympózium k problematice výzkumu historických změn územní organizace měst a jejich urbanizovaných zázemí, které v roce 1979 uspořádal Geografický ústav ČSAV a který z tohoto sympozia vydal cizojazyčný sborník referátů.

Po vydání Atlasu čs. dějin bylo tématické zaměření historickogeografického výzkumu v tehdejším HÚ ČSAV zpočátku ovlivněno především orientací na podkladové studie pro zamýšlený Analytický atlas čs. dějin, jehož zpracování zůstává stále naším dlouhodobým cílem. Od začátku 70. let byly v tomto výzkumu stanoveny nové priority, a to zpracovávat podkladové studie pro plnění hlavního úkolu SPZV v ÚČSSD ČSAV, kterým byla příprava syntézy Přehled dějin Československa. Její první dva svazky, věnované období feudalismu, již byly vydány. Od roku 1980 je další výzkum zaměřen na zpracování historickogeografických aspektů nového úkolu SPZV, kterým je příprava syntézy hospodářských dějin Československa.

Vznikla tak řada analytických studií zveřejňovaných převážně ve sborníku Historická geografie a několik monografií. Tyto práce se týkají hlavně problematiky historické geografie průmyslu v Českých zemích v období kapitalismu a socialismu, zemědělství v období kapitalismu a vrcholného feudalismu a historické geografie sídel a dopravy v období feudalismu. Kromě toho byla věnována soustavná pozornost teoretickým a metodickým otázkám historické geografie jako vědního oboru (L. Jeleček, J. Vaniš, K. Bednář), otázkám historické kartografie, teorie historickokartografické informace a aplikace historiometrie v historické kartografii (J. Purš), tvorby historických map (J. V. Horák, L. Kopačka) a v neposlední řadě metodice výzkumu vývoje osídlení a pozemkové držby za feudalismu (Z. Boháč, E. Černý).

Na základě této orientace i vzhledem k personálním možnostem se historickogeografický výzkum v ÚČSSD ČSAV po vydání Atlasu čs. dějin zaměřil na stěžejní otázky výzkumu historického vývoje Českých zemí.

V období feudalismu to je stále problematika husitské revoluce. Proto se plní rozsáhlý a regionálně detailní výzkum konkrétního vývoje feudální pozemkové držby v předhusitských Čechách, jako jednoho ze základních sociálně ekonomických předpokladů husitské revoluce (Z. Boháč). Tento výzkum je založen na historickogeografickém a historicko-kartografickém zpracování a interpretaci velkého souboru historických pramenů.

Byl rozvinut výzkum vývoje osídlení předhusitských Čech (Z. Boháč), na němž, jakož i na výše uvedeném výzkumu, se podílejí i historici a archeologové (např. J. Žemlička, J. Klápště aj.). Velký význam zde mělo rozpracování metod povrchového výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin a jejich aplikace v oblasti Drahanské vrchoviny (E. Černý), i výsledky činnosti pracovní skupiny pro evidenci zaniklých středověkých osad vedené E. Černým, která působí při Komisi pro historickou geografii. Dále to je historickogeografický výzkum měst v Čechách v 15. a 16. století včetně přípravy pramenné základny tohoto výzkumu (J. Vaníš) a rekonstrukce dopravní sítě v období raného a vrcholného feudalismu (I. Vávra).

Hlavní pozornost byla ale věnována historické geografii Českých zemí v období kapitalismu (se zřetelem k předcházejícímu období zániku feudalismu) a od 2. poloviny 70. let i v období socialismu, a to zejména historické geografii průmyslu a zemědělství. Metodologickým východiskem je zde koncepce průmyslové revoluce a na ni navazující revoluce technickovědecké a vědeckotechnické, vytvořená J. Puršem. Vycházíme zde z toho, že průmyslová revoluce prostorově odpoutala společenskou výrobu od přírodních stanovišť energie a surovin a spolu s dílčími revolucemi, jako byly revoluce demografická, dopravní, zemědělská aj., v průběhu 19. století vytvořila základní rysy rozmístění průmyslu, obyvatelstva, dopravy a zformovala zemědělské výrobní oblasti. V tomto období vytvořená územní organizace či regionální struktura Českých zemí byla v následujícím vývoji již jen modifikována.

Z historické geografie průmyslu to byly práce J. Purše týkající se rozmístění, struktury a dynamiky průmyslu v Čechách v poslední čtvrtině 18. století, přírodních podmínek a energetické základny průmyslové revoluce, historické geografie průmyslu v Čechách na počátku 19. století, aj., dále Bednářova monografie o rozmístění průmyslu v Českých zemích na počátku 20. století aj. Byl analyzován vývoj sektorové, odvětvové a územní struktury průmyslu v Československu v období socialismu a přistupuje se k syntéze těchto výsledků (L. Kopačka). Další oblastí výzkumu byla historická geografie zemědělství v 2. polovině 19. století se zvláštním zřetelem na vývoj struktury půdního fondu Čech a regionální diferenciace jeho využití (L. Jeleček). Monografie na toto téma je v tisku v NČSAV Academia. Zvýšenou pozornost začalo oddělení v poslední době věnovat i historické demografii a historické geografii obyvatelstva Českých zemí v 19. a 20. století (L. Fialová). Ústav čs. a světových dějin je také garantem činnosti Komise pro historickou demografii při VK historie ČSAV, která mj. připravila 7 svazků interního sborníku „Historická demografie“.

Ústav čs. a světových dějin ČSAV aktivně přistoupil k realizaci úkolu uloženého naší komunistickou stranou základnímu výzkumu v oblasti společenských věd ČSAV prohloubit výzkum výstavby socialismu v Československu. Na úseku historické geografie to byla např. příprava

a vydání 13. svazku sborníku Historická geografie, který obsahuje studie k problematice historické geografie Československa v období socialismu. Na základě výzvy MĚV KSČ v Praze k XV. sjezdu KSČ „Spojením vědy s výrobou za splnění úkolů 6. pětiletky“ byly ve spolupráci se specialisty z různých pracovišť v Praze připraveny 14. a 15. svazek Historické geografie, které řeší historickogeografické aspekty vývoje pražské aglomerace od nejstarších dob do současnosti a jsou využívány v praxi orgány a organizacemi Národního výboru hl. m. Prahy. Uvedené svazky byly připraveny na počest 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. Na počest 60. výročí VŘSR byl vydán 16. svazek, informující o teoretických a metodických přístupech sovětské historické kartografie při kartografickém zpracování dějin KSSS, vývoje SSSR od VŘSR a života a díla V. I. Lenina.

Stručně a jen rámcově naznačené výsledky vědeckovýzkumné činnosti oddělení pro hospodářské dějiny a historickou geografii na úseku historické geografie, které dokládá i obsah všech dvaceti svazků sborníku Historická geografie, nás přesvědčují, že již byly vytvořeny vědeckovýzkumné i kádrové předpoklady pro syntézu těchto výsledků. Proto se nyní přistoupilo k přípravě projektu syntézy historické geografie Českých zemí, při jejímž zpracování počítáme s podílem některých členů Komise pro historickou geografii, resp. spolupracovníků oddělení. Ta by měla podat historickogeografický výklad vývoje všech hlavních složek socioekonomické i fyzickogeografické sféry v tomto regionu od 9. do 20. století a osvětlit tak historické kořeny současné geografie Českých zemí. Jako historická regionální geografie tato syntéza zaplní citelnou mezeru v naší literatuře a mohla by splnit pozitivní úlohu i při výuce nejen historické geografie, ale také i geografie a historie na přírodovědeckých a filozofických fakultách.

Historická geografie se v ČSAV a v Československu rozvíjí i na jiných vědeckých ústavech a univerzitách (více svr. D. Trávníček 1983). Na univerzitách to jsou především historické katedry filozofických fakult, kde někteří pracovníci rozvíjejí geografický přístup či směr v historickém výzkumu, nebo katedry ekonomické a regionální geografie přírodovědeckých fakult, kde zase můžeme hovořit o historickém přístupu v geografii. Historická geografie se v Československu rozvíjí především v rámci historických věd. Je to dáno zejména určitou tradicí, a to i institucionální. Je třeba si však uvědomit, že rozhodující jsou dosažené výsledky, nikoliv to, na kterém pracovišti nebo ve které vědní oblasti se daná disciplína rozvíjí. Historičtí geografové jsou v ČSSR původním vzděláním většinou buď historici nebo geografové. Nutně musejí zvládnout výzkumné metody druhého oboru. Původem geografové si musí také osvojit znalost historického vývoje naší společnosti a jeho zákonitostí i historické metody výzkumu. Pro práci historického geografa jsou nejlépe připraveni posluchači studijního oboru geografie-historie, který se však jako mezifakultní kombinace otvírá jen čas od času. Tento problém by se měl řešit. Je zde ale pozitivní skutečností, že někteří historičtí geografové s geografickým vzděláním získaným na přírodovědecké fakultě získali vědeckou hodnotu kandidáta historických věd, nebo se k tomu připravují. Pro výuku historické geografie by bylo třeba zpracovat i moderně pojatou vysokoškolskou učebnici historické geografie, zaměřenou především teoreticko-metodologicky a metodicky.

Specialisté z geografických pracovišť se pouze na historickou geo-

grafii zaměřují jen výjimečně, spíše aplikují historický přístup v geografii. Příkladem toho je poslední syntéza ekonomické geografie Československa, v níž V. Häufler zkoumá dnešní geografii Československa jako výsledek historického vývoje všech složek krajinné sféry, a řada dalších prací československých geografů a demografů, zaměřených převážně na vývoj obyvatelstva a sídel (V. Häufler, Z. Pavlík, V. Srb aj.), ale i zemědělství a půdního fondu (I. Bičík), kteří vesměs působí na přírodovědecké fakultě UK v Praze. Zde je třeba vyzvednout přínos K. Kuchaře a po něm L. Muchy k dějinám naší i světové kartografie i práci V. Häuflera o dějinách geografie na Univerzitě Karlově.

Z pracovníků Geografického ústavu ČSAV v Brně přispěli k rozvoji historické geografie zejména O. Pokorný např. svými pracemi o rozšíření větrných mlýnů v Čechách (v dnešní energetické situaci je společenská přínosnost takového výzkumu patrná), dále o aplikaci historickogeografických metod ve výzkumu životního prostředí, v tom i půdního fondu a o využití kartografických pramenů z 19. století. J. Hůrský pak rozpracováváním metodiky výzkumu vývoje dopravní sítě a její historickogeografickou a kartografickou rekonstrukcí v Českých zemích od začátku 19. století. Historickým přístupem se také vyznačují např. práce J. Mareše (geografie průmyslu), A. Götze (zemědělství), M. Macky (sídla) aj.

Nezbytným předpokladem pro rozvoj historickogeografického výzkumu jsou historické prameny všeho druhu. Ústav čs. a světových dějin ČSAV vydává v NČSAV Academia několik edic historických pramenů k dějinám středověku i novověku, které jsou bohatým zdrojem také historickogeografických informací. Pro rozvoj historické geografie sídel, obyvatelstva a správy od poloviny 19. století do současnosti bylo velkým přínosem vydání Retrospektivního lexikonu obcí Československa Federálním statistickým úřadem.

Na filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v duchu odkazu prof. L. Horáka rozvíjejí jeho žáci historicko-topografický, resp. historicko-vlastivědný aspekt historické geografie zpracováváním historického místopisu (bylo vydáno již 8 svazků) a vlastivědy Moravy a její toponomastiky (J. Bartoš, J. Schulz, M. Trapl aj.). Na přírodovědecké fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně D. Trávníček navazuje na dílo prof. B. Horáka a soustřeďuje se na dějiny zeměpisu. Nutno zde uvést práci F. Vitáska o vývoji moravské geografie.

Ve Slovenské socialistické republice se jak na geografických tak historických pracovištích zaměřili především na zpracovávání historickogeografických monografií malých oblastí, tedy na historickou regionální geografii, a na vydání vlastivědného slovníku obcí Slovenska. Bez historického přístupu se neobešly práce z geografie obyvatelstva (J. Hanzlík, J. Svetoň). Vznikly zde práce zejména z historické regionální geografie (např. J. Martinka, J. Žudel, F. Žigrai), dějin slovenské kartografie (L. V. Prikryl). Historické mapy obsahuje i Atlas SSR, zejména v oddíle vývoj osídlení a správní organizace. Univerzita Komenského vydala zatím jediná naše skripta historické geografie, pojednávající i o její teorii a metodách, a to pro přírodovědecké fakulty (autoři J. Šlosiarik, O. Pokorný). Skripta FF UK v Praze z roku 1982 k historické geografii světa můžeme považovat nanejvýš za pokus o historickou politickou geografii.

Je třeba ocenit i přínos pracovníků n. p. Kartografie k rozvoji metodiky tvorby historických map v souvislosti s vydáváním školních a kapesních atlasů a nástěnných map k československým i světovým dějinám.

Tolik tedy k přehledu vývoje historické geografie v ČSAV i v celém Československu. Podrobnejší informace o tomto vývoji zejména v 50. a 60. letech, i o diskusích, úkolech a předmětu výzkumu historické geografie, obsahuje literatura uvedená v seznamu připojeném k tomuto příspěvku.

Jak z výše uvedeného přehledu, tak i ze seznamu literatury vyplývá, že otázky předmětu, metodologie, metod, technik, postavení a dějin historické geografie u nás byly a jsou stále diskutovány a že v historické geografii lze vysledovat především historický a geografický směr.

Dosažené konkrétní výsledky historickogeografického výzkumu, které do jisté míry na uvedené otázky odpovídají, opravňují k závěru, že se rozvíjí zejména historická ekonomicko-regionální geografie; podává obraz momentálního stavu jednotlivých složek socioekonomicke sféry daného regionu nebo jejich vývoje v určitém období minulosti. K tomu využívá především historické, geografické a historickokartografické metody. Je tedy geografií minulosti, která v souladu s V. K. Jacunským ukazuje, jak se historicky utvářela současná geografie zkoumaného regionu.

Historická geografie se neobejde bez úzké spolupráce s hospodářskými a sociálními dějinami, která umožní plně pochopit a osvětlit prostorový aspekt vývoje společenských výrobních sil v čase. V tomto smyslu je předmětem historické geografie vývoj územní organizace socioekonomicke sféry nebo územní organizace ekonomických aktivit a tyto pojmy jsou pak historickými, resp. historickogeografickými kategoriemi.

V současné geografii se jako metoda začíná výrazněji prosazovat historický přístup, což především znamená orientaci na výzkum hlavních historických změn územní organizace ekonomických aktivit až do současnosti. Spolupráci s představiteli tohoto geografického směru v historické geografii cílevědomě rozvíjíme, protože může metodologicky i metodicky přispět k řešení jedné ze stěžejních otázek historickogeografického výzkumu. Tou je problém teorie historickogeografického regionu jako dynamického přírodně společenského systému historicky se měnícího s vývojem společenských výrobních sil a výrobních vztahů.

Závěrem bych chtěl konstatovat, že vědecko-výzkumné i vědecko-organizační výsledky historické geografie v ČSAV, kterých bylo od jejího založení dosaženo, jsou nemalé a že pozitivně přispěly k plnění úkolů státního plánu základního výzkumu v oblasti geografických a historických věd. Vědecko-výzkumné úkoly, uložené nyní oddělení pro hospodářské dějiny a historickou geografii ÚČSSD ČSAV v oblasti historické geografie, vytvářejí nadějnou perspektivu jejího dalšího rozvoje.

L iter atura

- ANNĚNKOV V. V. (1982): New Horizons of Historical Geography. Historická geografie 20:261—296. ÚČSSD ČSAV, Praha.
BOHÁČ Z. (1974): Rozvoj historické kartografie v Československu po druhé světové válce. Problemy nauk pomocnicznych historii 3:159—171. Katowice.

- BOHÁČ Z. (1980): Topical Groups of Papers Published in „Historická geografie — Historical Geography“ in the Years 1968—1979. (Vol. 1—18). Historická geografie 19:103—134. ÚCSSD ČSAV, Praha.
- BOHÁČ Z. (1983): Komise pro historickou geografii. In: Geografický výzkum v ČSAV 1952—1982. Vědecké sympózium — sborník referátů, str. 117—121. GgÚ ČSAV, Liblice.
- BOGAČ Z., GORAK J. V. (1972): Atlas českoslovackoj istorii. Referat dlja Meždunarodnoj vystavki i soveščanija po istoričeskim kartam Budapešt 11—23 oktjabrja 1972. g. 40 str. (Rozmnoženo).
- ČERNÝ E. (1980): Historico-Geographical Research into Deserted Medieval Villages and their Field Patterns. Historická geografie 19:173—193. ÚCSSD ČSAV, Praha.
- Historická geografie 1. Praha, Komise pro historickou geografii 1968, 155 str. (Referáty o Atlase čs. dějin z konference v Liblicích 1967).
- HORÁK B. (1960): Czech Literary Works of Historical Geography. Sborník ČSZ 65: 280—290. Academia, Praha.
- HORÁK B., ŠTADLEROVÁ M. (1954): Referát o historickém zeměpisu. Sborník ČSZ 59:1—8, pítl. č. 2. Academia, Praha.
- HORÁK J. V. (1980): Czechoslovak School Historical Cartography after 1970. Historická geografie 19:135—146. ÚCSSD ČSAV, Praha.
- JELEČEK L. (1980): Current Trends in the Development of Historical Geography in Czechoslovakia. Historická geografie 19:59—102. ÚCSSD ČSAV, Praha.
- JELEČEK L. (1976): Istoriceskaja geografija v Čechoslovakii posle izdanija Atlasa českoslovackoj istorii. XXIII Meždunarodnyj geografičeskij kongres Moskva 1976 g. Sekcija IX — istoriceskaja geografija, 15 str. ÚCSSD ČSAV, Praha (Rozmnoženo).
- JELEČEK L. (1979): Rozvoj mezinárodní spolupráce v oblasti historické geografie. Historická geografie 18:400—418. ÚCSSD ČSAV, Praha.
- KAŠPAR J. (1966): O předmětu a úkolech historické geografie. In: Z českých dějin, str. 317—330. FF UK, Praha.
- MARTINKA J. (1963): Historická geografia. In: Teoretické problémy geografie. AGG UC, Geographica Nr. 3, str. 195—203. Bratislava.
- POKORNÝ O. (1964): The International Cooperation in the Field of Historical-Geographical Research. Sb ČSZ. Supplement for the XXth International Geographical Congress London 1964, str. 195—199.
- PURŠ J. (1968): Atlas československých dějin. Historická geografie 1:6—14. HÚ ČSAV, Praha.
- PURŠ J. (1964): Historical Atlas of Czechoslovakia. 20th International Geographical Congress, Abstract of Papers, Supplement. str. 25—26. London.
- PURŠ J. (1964): Historical Atlas of Czechoslovakia. Sb ČSZ. Supplement for the XXth International Geographical Congress London 1964, str. 201—207.
- PURŠ J. (1973): Průmyslová revoluce. Vývoj pojmu a koncepce. 733 str., Academia, Praha.
- ROUBÍK F. (1960): Geographie historique, topographie, cartographie. In: 25 ans d'historiographie tschéchoslovaque 1936—1960, str. 95—105. Praha.
- ROUBÍK F. (1960): Istoriceskaja geografija v Čechoslovakii posle 1945 g. Voprosy geografii 50:35—54. Moskva.
- ROUBÍK F. (1956): K úkolům historické geografie. Časopis společnosti přátel starozitnosti 64:130—138.
- TANIOKA T., ANNENKOV V. V. (1979): Comments on the Programme of the New IGU Working Group. IGU Bulletin 30:1—2:130—134.
- TRÁVNÍČEK D. (1975): Přehled české historické geografie od založení České společnosti zeměvědné do vzniku geografických pracovišť ČSAV (1952). Sborník ČSZ 80:279—301.
- TRÁVNÍČEK D. (1983): K vývoji české historické geografie po druhé světové válce. In: Geografický výzkum v ČSAV 1952—1982. Vědecké sympózium — sborník referátů, str. 122—126. GgÚ ČSAV, Liblice.
- VANIŠ J. (1969): Historická geografie jako vědní obor. Historická geografie 2:3—21. HÚ ČSAV, Praha.
- Výběrová bibliografie historické geografie Čech za léta 1961—1970. Sest. Z. Boháč, J. V. Horák, L. Jeleček, J. Vaniš. Historická geografie 7, 1971, 396 str. ÚCSSD ČSAV, Praha.

Summary

HISTORICAL GEOGRAPHY IN THE CZECHOSLOVAK ACADEMY OF SCIENCES AND IN CZECHOSLOVAKIA 1952—1982

The development of historical geography not only within the Czechoslovak Academy of Sciences since it was founded, but also in the whole of the CSSR has an institutional and organizational base in the Department of Economic History and Historical Geography of the Institute of Czechoslovak and World History of the Czechoslovak Academy of Sciences (CSAS) and in the Historical Geography Commission, which has been active under the auspices of this Department since 1967 and in which also historical geographers from the Institute of Geography of the CSAS and from the departments of geography and history of faculties of sciences and philosophy are represented. The catalyst of the development of historical geography and historical cartography was the preparation and publication (1965) of the unique work, the Atlas of Czechoslovak History. Since 1968, the collective organizer of historico-geographic research has been the non-periodical collected papers „Historická geografie — Historical Geography“ which has already been published in twenty volumes in the institute mentioned. The 19th volume was presented to the 24th International Geographical Congress in Tokyo in 1980 as the actual result of the part of Czechoslovakian historico-geography in the activity of the IGU Working Group „Historical Changes in Spatial Organization“. The topical orientation of the historico-geographic research in CSSR concentrated on problems of the development of colonization, feudal land tenancy and roads in the period of feudalism, particularly prior to the Hussite Revolution. The research concentrated mainly on the historical geography of industry and agriculture in the Czech Lands in the 19th and 20th centuries and on the research into the influence of the Industrial Revolution on the changes in spatial organization of industrial and agricultural systems. Consistent attention was devoted to the advancement of historical cartography, in particular to the construction of maps with historical content. The favourable development in recent years has created conditions for preparing a synthesis of the historical geography of the Czech Lands

MIROSLAV STŘÍDA, VĚRA VANÍČKOVÁ, JANA RUNŠTUKOVÁ

ČESKOSLOVENSKÁ GEOGRAFICKÁ LITERATURA V ROCE 1982

Pravidelný přehled geografické, regionální a příbuzné literatury o Československu, vydané u nás i v zahraničí v roce 1982, přináší široký výběr původních i odvozených článků, zpráv, knih, map i dílčích prací, uspořádaný podle jednotné klasifikace. Je tradičně doplněn o některé významnější všeobecně geografické statí a letos poprvé i o práce biografické a publikace přinášející geografické informace o zahraničních zemích pouze od českých a slovenských autorů.

O zařazení životopisného oddílu a zvláště regionálního souboru Zahraniční země se uvažuje již několik let. Jde o dosti vážný zásah do zavedeného srovnatelného systému bibliografie a uvedení těchto nových částí je třeba zatím považovat za experiment, který nám z věcných důvodů ukládá výrazná omezení tak, abychom zachovali geografický charakter bibliografie. Většina publikací vycházejících u nás o zahraničních zemích má totiž s geografií jen málo společného.

Obsah a uspořádání citací se přidržuje zásad stanovených Mezinárodní geografickou unií i československé státní normy (ČSN: 01 0197) o bibliografické citaci. Díla dosud neuvedená s vročením 1981, jen výjimečně i dřívějším, označujeme.*

Přes tematické rozšíření bibliografie nepřekračuje celkový počet citací pět set. Z toho více jak čtyři pětiny se vztahují na domácí území. Oddíl fyzickogeografický je lépe zastoupen než v minulých letech, přesto jen mírně překračuje polovinu prací z lidské geografie, kde je ovšem mnohem početnější autorská základna. V oddíle regionálních prací poněkud poklesl podíl turistických map a průvodců.

Soubor VŠEOBECNÁ GEOGRAFIE A BIOGRAFIE referuje ve své všeobecné části o významnějších článcích, knižních publikacích a učebnicích obecně teoretické, metodické či didaktické povahy. Nově uváděná biografická část se zabývá dílem jubilujících geografů a kartografů v roce 1982 od J. A. Komenského až po B. Balatku.

ČESKOSLOVENSKO, hlavní regionální soubor našeho bibliografického přehledu, se člení jako obvykle do čtyř tematických oddílů a sedmi částí.

Poněkud obsáhlejší je letos oddíl OBECNÉ PRÁCE, který zahrnuje studie a informace z celého území republiky, popř. z celého území Slovenska nebo Českých zemí, pokud je nebylo možno jednoznačně zařadit do žádné z následujících tematických částí.

Oddíl FYZICKÁ GEOGRAFIE se rozděluje na samostatnou část „Geo-

morfologie“ a na spojenou část „Klimatologie, hydrologie, biogeografie, pedologie“. Obě části jsou letos poprvé přibližně stejně rozsáhlé, zásluhou především většího počtu geomorfologické literatury.

Obsažný oddíl SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE zahrnuje demografické, geografické a příbuzné regionální práce socioekonomického zaměření. Připadá na něj téměř třetina veškeré uváděné literatury. Tematická část „Obyvatelstvo, sídla“ přináší letos větší množství citací urbanistických prací o městských sídlech. Zřetelně menší je počet citací uvedených v části „Hospodářství“, která shrnuje statí z geografie zemědělství, průmyslu, dopravy a dalších služeb i cestovního ruchu a z ostatní ekonomické geografie.

Znovu rozsáhlejší než v loňském roce je poslední oddíl REGIONÁLNÍ PRÁCE, zvláště jeho tematická část „Krajina a regionalizace“ sdružující vlastní regionální studie i různě zaměřené statí o regionálním členění, o krajině a životním prostředí. Z nich jsme vybrali ty, které jsou aspoň některou svojí částí geografického rázu. Pro část „Turistické mapy a průvodce“ byl nepatrne upraven název, aby bylo zřejmé, že jde o turistickou literaturu odborněji zpracovanou a alespoň zčásti také geograficky zajímavou a o mapy pouze turistické. Ostatní mapy jsou zařazovány jako v minulosti vždy do svých tematicky příslušných částí.

Nově zřízený samostatný soubor ZAHRANIČNÍ ZEMĚ je omezen na citace map, knih a statí, přinášejících relativně větší množství geografických informací o jedné nebo několika zahraničních zemích či oblastí, popřípadě o celém světě, pokud jsou uveřejněny československými autory. Zařazeny jsou i mapy z historické geografie mimo území našich zemí.

Tato bibliografie byla sestavena na základě prací došlých během roku 1982 a do konce prvního čtvrtletí 1983, do fondů Základní geografické knihovny a Geologické knihovny přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, pokud mají vročení 1982. Je zajištěna spolupráce s knihovnami geografických ústavů ČSAV a SAV i Základní knihovnou Československé akademie věd. Odborné konzultace zabezpečuje bibliografické oddělení Státní knihovny ČSSR v Praze—Klementinu. Informace o mapové tvorbě poskytuje zejména Ústřední archiv geodézie a kartografie.

Ani tato mnohostranná spolupráce ovšem nevylučuje, že pozornosti mohou uniknout některá díla, zvláště sborníkové, lokální a regionální publikace s částečně geografickou problematikou, vydávaná národními výbory a jejich složkami, hospodářskými a kulturními institucemi, které se tak do našich fondů dostávají se značným zpožděním nebo vůbec ne. Obracíme se proto i nadále na autory a vydavatele, aby takové práce, popř. separáty z nich zaslali laskavě do březnové uzávěrky (do 10. března) na adresu Základní geografické knihovny PF UK (Albertov 6, 128 43 Praha 2). Pouhé odkazy samy o sobě nepostačují. Také ostatním čtenářům Sborníku ČSGS jsme vděční za jejich připomínky k bibliografii, které v mezích našich možností rádi využijeme.

Roční přehled o československé geografické literatuře je rovněž základem pro selekci v BIBLIOGRAPHIE GÉOGRAPHIQUE INTERNATIONALE, kterou pravidelně vydává C.N.R.S. — laboratoř Intergéo v Paříži z pověření organizace UNESCO pod záštitou Mezinárodní geografické unie.

BIBLIOGRAPHY OF CZECHOSLOVAK GEOGRAPHY IN 1982

The regular bibliographical review presents a wide selection of original and derived articles, papers, reports, books, maps and other regional works on Czechoslovakia published in the year 1982. It is completed by some general, methodical and theoretical studies. The sections Biography and Foreign countries were newly introduced. Several works issued before 1982 and not mentioned are denoted.*

Now, the bibliography is divided in three systems. System CZECHOSLOVAKIA is still the main sector which is further divided in four sections and seven part. GENERAL GEOGRAPHY AND BIOGRAPHY system consists of two parts. The introduction of FOREIGN COUNTRIES system shoud be estimated as provisional in this year.

Studies and other works concerning the whole Czechoslovak, the whole Slovak or Czech territory not corresponding to any following thematical part are classified as GENERALITIES.

Studies and other works concerning the whole Czechoslovak, the whole Slovak or Czech territory not corresponding to any following thematical part are classified as GENERALITIES.

The PHYSICAL GEOGRAPHY section is divided in the part of „Geomorphology“ and the unified part of „Climatology, Hydrology, Biogeography, Pedology“ both almost of the same extend in this year.

Following section of HUMAN GEOGRAPHY distinguishes the larger part of „Population, Settlements“ including the works of urban geography and regional demography, and the part of „Economics“ containing the agricultural, industrial, transports geography and other economic geography.

The last section REGIONAL WORKS consists of larger part of „Landscape and Regionalization“ dealing with environmental and regional problems and the part of „Guide-books and Maps“.

The bibliography has been developed in the Central Geographical Library of Charles University with assistance of geological library, geographical libraries of Czechoslovak and Slovak Academy of Sciences, Bibliographical department of National Library Praha—Klementinum and Central Archives of Geodesy and Cartography concerning the maps.

VŠEOBECNÁ GEOGRAFIE A BIOGRAFIE — GENERAL GEOGRAPHY AND BIOGRAPHY

Všeobecná geografie — General Geography*

- BEZÁK A.: Metody merania formy v geografii. Geografický časopis 34, 1982, č. 2: 177–191. 6 obr., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- BRÁZDIL R., MÁCA B.: Coriolisova síla a její důsledky v krajinné sféře Země. Geografický časopis 34, 1982, č. 1:34–49. 9 obr., 1 tab., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- *BUČEK A., LACINA J.: Možnosti dalšího rozvoje biogeografie v geobiocenologickém pojetí a její uplatnění při geografickém výzkumu životního prostředí. Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 1:19–26. Lit., res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- DRÁPELA M. V.: Kartografie životního prostředí. Brno, GÚ ČSAV 1981. 147 s., 24 obr., 1 mp. příl. — Kandidátská disertač. práce.
- HÄUFLER V.: Esej o geografii, jednotné a regionální. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1: 23–40. Lit., res. angl. Praha, Academia.
- HÄUFLER V.: Hlavní tendence a vědecké principy v československé socioekonomické geografii v posledních letech. AUC Geographica 17, 1982, č. 2:27–31. Res. něm. Praha, UK.
- HORNIK S. a kol.: Základy fyzické geografie. Praha, SPN 1982. 398 s., obr., tab., grafy, lit., rejstřík.

* J Formální úprava bibliografie v této práci není v souladu s požadavky redakce, ale přidržuje se dlouholetého úzku pro Bibliographie internationale, kam autoři bibliografii zasílají. Redakce proto ponechává rukopis dodaný autory bez jakýchkoliv změn.

- IVANIČKA K.: Vývojové trendy a prognózovanie ekonomicko-geografických systémov. Urbanita 1982, č. 38:43—46. Bratislava, Urbion.
- KELE F., MARIOT P.: Krajina, ľudia, životné prostredie I, II, III, IV. Prírodní vědy ve škole 34, 1982—83, č. 1:35—36, č. 2:70—72, č. 3:114—115, č. 4:154—155. 5 fot. Praha, SPN.
- KOLEJKOVÁ J.: Exaktizace hodnocení změn krajiny. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 2:89—104. 6 obr., res. něm. Praha, Academia.
- KRÁL V.: Směry rozvoje fyzické geografie v ČSSR v posledních letech. AUC Geographica 17, 1982, č. 2:79—83. Res. něm. Praha, UK.
- KRIŽAN M.: Priestorová organizácia spoločenskej výroby a jej formy. Ekonomický časopis 30, 1982, č. 11:1015—1026. Res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- KRIŽ H.: Jezera. Prírodní vědy ve škole 34, 1982—83, č. 1:31—35. 6 obr., 5 tab. Praha, SPN.
- KUBEC J.: K úloze dopravní geografie z hlediska vodní dopravy. Doprava 24, 1982, č. 1:66—71. Res. rus., něm., franc. Praha, Nadas.
- LACINA J. v. BUČEK A.
- LAUKO V.: Podstata regionálnej geografie a jej postavenie v systéme geografických vied. Geografický časopis 34, 1982, č. 3:265—276. 1 obr., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- MÁCA B. v. BRÁZDIL R.
- MARTINEC F.: O niektorých otázkach regionálnej geografie. Geografický časopis 34, 1982, č. 3:255—264. Lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- MAZÚR E., URBÁNEK J.: Kategória priestoru v geografii. Geografický časopis 34, 1982, č. 4:309—325. Lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- MAZÚR E.: Krajinné syntézy ako východisko prognózovania a plánovania krajiny. Urbanita 1982, č. 38:33—36. Bratislava, Urbion.
- *MIČIAN L.: Integráciou výsledkov prírodrovodených disciplín ku komplexnému a aplikovanému štúdiu prírodného prostredia spoločnosti. Acta Fac. rer. nat. Univ. Comen., Formatio et protectio naturae 7, 1981:281—291. 2 obr., lit., res. slov., angl., rus. Bratislava, SPN.
- MUSIL J.: Společenská hlediska prognóz v územním plánování. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 3:138—143. 5 obr. Praha, Terplan.
- PAČES T.: Voda a země. Praha, Academia 1982, 174 s., 55 obr., lit., rejstřík.
- PRAVDA J.: Kartografia a kartografický jazyk. Geografický časopis 34, 1982, č. 4:326—351. 10 obr., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- STEHLÍK J.: Využívání prírodních zdrojov ve svetovém zemědělství. Politická ekonomie 30, 1982, č. 2:185—201. 1 obr., lit. Praha, ČSAV.
- ŠTEIS R.: Využitie teórie systémov a štruktúr v prognózování územného rozvoja. Urbanita 1982, č. 38:22—32. 9 obr. Bratislava, Urbion.
- URBÁNEK J. v. MAZÚR E.
- VLČEK J.: Metoda čistých vah v prognóze porodnosti. Sborník „Modelování složitých společenských objektů“ 33—34. Brno, CSVTS 1982.
- VOTÝPKA J.: Zvětrávání hornin a reliéf. Prírodní vědy ve škole 33, 1981—82, č. 7: 274—277. 4 obr. Praha, SPN.

B i o g r a f i e — Biographies

- BRÁZDIL R., DEMEK J.: Památce RNDr. Františka Nekováře. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1:66—68. Praha, Academia.
- DEMEK J.: Univ. prof. RNDr. Jan Krejčí, DrSc., pětasedmdesátníkem. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 2:128—131. Praha, Academia.
- DEMEK J. v. Brázdil R.
- GÖTZ A.: Šedesátiny akademika Jaroslava Purše. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1:62—63. Praha, Academia.
- HÄUFLER V.: Akademiemitglied Viktor Dvorský 1882—1960. AUC Geographica 17, 1982, č. 1:3—12. Res. čes. Praha, UK.
- KOČÁREK E.: In memoriam dr. Františka Nekováře. Prírodní vědy ve škole 33, 1981—1982, č. 6:239. Praha, SPN.
- KVITKOVIČ J.: RNDr. Koloman Tarábek, CSc., jubiluje. Geografický časopis 34, 1982, č. 2:192—194. Bratislava, Veda.
- MACHYČEK J.: K šedesátinám Vladimíra Panoše. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 2:146—1749. Praha, Academia.

- *NOVÁK V.: Stručný nástin geografického a kartografického díla J. A. Komenského. *Studia Geographicá* 37, 1981:41—55. Lit., res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- *SLÁDEK J.: Životní jubileum RNDr. Břetislava Balatky, CSc. *Zprávy GÚ ČSAV* 18, 1981, č. 3:161—167. Brno, GÚ ČSAV.
- 60 rokov ing. Daniela Lenku, nositeľa štátneho vyznamenania Za zásluhy o výstavbu. *Geodetický a kartografický obzor* 28, 1982, č. 4:103. Praha, SNTL.
- ŠUBRTOVÁ A.: Sto let od narodenia Antonína Boháča, zakladateľa čs. demografie. *Demografie* 24, 1982, č. 1:30—33. 1 fot., res. rus., angl. Praha, Panorama.
- TRÁVNÍČEK D.: Rostislav Netopil šedesátičtyř. *Sborník ČSGS* 87, 1982, č. 1:64—65. Praha, Academia.
- WELTER A.: Zemřel Sándor Radó. *Sborník ČSGS* 87, 1982, č. 1:65—66. Praha, Academia.

ČESKOSLOVENSKO — CZECHOSLOVAKIA

Obecné práce — Generalities

- Atlas ČSSR.** Odp. red. J. Svoboda. 8. vyd. Praha, Kartografie 1982. Mapy 42 s., text 16 s. Formát 33 × 23 cm.
- Atlas ČSSR.** Odp. red. J. Špičák. 6. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Mapy 42 s., text 14 s. Formát 33 × 23 cm.
- Atlas SSR.** Textová časť. Bratislava, Veda 1982. 160 s.
- Autoatlas ČSSR.** 1 : 400 000. Odp. red. E. Aunická. 15. čes. vyd. Praha, Kartografie 1982. Mapy 61 s., text 130 s. Formát 24 × 15 cm. + něm. verze pro NDR.
- Autoatlas ČSSR.** 1 : 400 000. Odp. red. M. Hajčíková. 11. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. 25 × 15 cm. Mapy 69 s., text 108 s.
- Automapa ČSSR.** 1 : 800 000. Odp. red. E. Aunická. 6 vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 53 × 99 cm. + něm. vyd.
- Automapa ČSSR** — vybrané služby motoristom. 1 : 1 000 000. Odp. red. M. Hajčíková. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 83 cm.
- Automapa Slovenska.** 1 : 500 000. Odp. red. M. Hajčíková. 4. akt. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. 44 × 85 cm.
- BAŠOVSKÝ O.** Ekonomicko-sídelný potenciál územia a jeho prognózovanie. Urbanita 1982. č. 38:47—51. Bratislava, Urbion.
- BONDYOVÁ J., MORÁVKOVÁ Š.** Rozvoj ekonomiky a životní úrovně ČSSR za posledních deset let. *Statistika* 1982 č. 5:193—207. 13 tab. Praha, Panorama.
- ČAP V. a kol.**: Čísla pro každého. Praha, SNTL 1982. 258 s., tab.
- ČAPEK R. v. MUCHA L.** Československá rukověť. Odp. red. J. Hána. Praha, Pressfoto 1982. 142 s.
- *Československá socialistická republika — reliéfná mapa. 1 : 500 000. Odp. red. L. Ebner. 8. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1981. Formát 190 × 184 cm.
- Československá socialistická republika. vlastivědná mapa. 1 : 1 500 000. Odp. red. J. Svoboda. 2 vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 34 × 56 cm.
- Český řád v letech 1526—1648. 1 : 500 000. Odp. red. P. Matula. Bratislava, Slov. kartografie 1982. Formát 87 × 107 cm. Celastik.
- Ekonomický vývoj 1981 — ČSSR, ČSR, SSR, kraje, okresy. Praha, SEVT 1982. 213 s., tab.
- FORET M.: Možnosti budování automatizovaného informačního systému pro potřeby oblastního plárování. *Statistika* 1982. č. 8:337—342. Praha, Panorama.
- HRNČJAR D.: Niektoré toponomastické problémy kartografických diel. *Geodetický a kartografický obzor* 28. 1982. č. 12:334—335. Praha, SNTL.
- Husitské revolučné hnutie. 1 : 1 500 000. Odp. red. P. Matula. Bratislava, Slov. kartografie 1982. Formát 86 × 116 cm. Celastik.
- LUTTERER I., MAITÁN M., ŠRÁMEK R.: Zeměpisná jména Československa. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. Praha. Mladá fronta 1982. 373 s. — Malé encyklopédie sv. 11.
- MAITÁN M. v. LUTTERER I.
- MARŠÁKOVÁ M., PODHAJSKÁ Z.: Bibliografie chráněných částí přírody v ČSR za rok 1970—1972. Praha. SÚPPOP 1982. 118 s., rejstříky.
- MORÁVKOVÁ Š. v. BONDYOVÁ J.
- MUCHA L., MURDÝCH Z., ČAPEK R.: Československá kartografie v letech 1976—1981. AUC Geographica 17, 1982, č. 2:97—104. Res. něm. Praha, UK.

- MURDYCH Z. v. MUCHA L.
Naše krajiny v rokoch 1648—1815. 1 : 1 500 000. Odp. red. P. Matula. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 87 × 107 cm. Celastik.
- NOVÁKOVÁ — ŠLAJSOVÁ M.: Bibliografie pomístních jmen Čech a Moravy do roku 1945. Zvl. příl. Zpravodaje Místopisné komise ČSAV. Praha, Ústav pro jazyk český ČSAV 1982. 155 s.
- Novinky literatury — Geologie — geografie. Praha, Státní knihovna ČSR 1982. 4 čísla.
- PODHAJSKÁ Z. v. MARŠÁKOVÁ M.
- SÁDOVSKÝ V. v. VÍTKOVÁ A.
- SAJTÁNOVÁ E., ZHORELA J.: Funkčné súbory ISÚ. Urbanita 1982, č. 37:43—52. 5 tab. Bratislava, Urbion.
- SEGEŠOVÁ M. v. VAIGNÁT J.
- *SPERLING W.: Tschechoslowakei. Beiträge zur Landeskunde Ostmitteleuropas. Stuttgart, Vlg. E. Ulmer 1981. 343 s., obr., tab., mp., lit., rejstřík.
- Statistická ročenka o půdním fondu v ČSSR podle údajů evidence nemovitostí. Praha, ČÚGK 1982. 236 s., tab.
- Statistické přehledy. Praha, Panorama 1982. 12 čísel.
- STŘÍDA M., VANÍČKOVÁ V., RUNŠTUKOVÁ J.: Československá geografická literatura v roce 1981. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 3:196—213. Praha, Academia.
- SVÍTEK M.: Zkušenosti z realizace informačního systému o území a využívání informačního servisu v ČSR. Urbanita 1982, č. 37:21—34. 4 obr., 1 tab. Bratislava, Urbion.
- ŠIMA J.: Kosmický a letecký průzkum ČSSR pro národnohospodářské účely. Geodetický a kartografický obzor 28, 1982, č. 1:2—6. 2 tab., res. rus., něm., angl. Praha, SNTL.
- Školský atlas československých dějin. Odp. red. J. Ščipák. 16. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Mapy 44 s., text 31 s. Formát 30 × 21 cm.
- Školský atlas československých dějin. Príloha. Odp. red. J. Ščipák. 7. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Mapy 2 s., text 4 s.
- ŠRÁMEK R. v. LUTTERER I.
- VAINGÁT J., SEGEŠOVÁ M.: Hlavní záměry politickooborné činnosti ČSVTS — společnosti geodézie a kartografie na r. 1982. Geodetický a kartografický obzor 28, 1982, č. 4:97—99. Praha, SNTL.
- VAŠKO J.: K cílům a využitelnosti územních prognóz. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 3:144—145. Praha, Terplan.
- VAŠKO J.: Prognózování v územním plánování. Urbanita 1982, č. 38:9—11. Bratislava, Urbion.
- VÍTKOVÁ A., SÁDOVSKÝ V.: Príručný katalóg národného súboru informačného systému o území. Urbanita 1982, č. 37:65—69. Bratislava, Urbion.
- ZHORELA J. v. SAJTÁKOVÁ E.

FYZICKÁ GEOGRAFIE — PHYSICAL GEOGRAPHY

Geomorfologie — Geomorphology

- BÁNSKA H.: Digitálny model terénu a jeho využitie v urbanistickom projektovaní. Urbanita 1982, č. 37:131—139. 7 obr., 3 tab. Bratislava, Urbion.
- *BAŠOVSKÝ O., HVOŽDAROVÁ E., POVINCOVÁ E.: Geomorfologické celky západného a stredného Slovenska ako základné geoekologické jednotky a vývin ich obyvateľstva. Acta Fac. rer. nat. Univ. Comen., Formatio et protectio naturae 7, 1981:201—217. 2 tab., 3 vol. mp., lit., res. slov., angl., rus. Bratislava, SPN.
- BIZUBOVÁ M.: Niektoré chránené prírodné výtvory Sredoslovenského kraja a ich didaktické využitie v geologii. Přírodní vědy ve škole 33, 1981—82, č. 6:223—226. 3 fot. Praha, SPN.
- CZUDEK T.: Morfometrické charakteristiky sklonově asymetrických údolí vybraných území severní Moravy. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 4:237—250. 5 obr., 9 tab., res. něm. Praha, Academia.
- *CZUDEK T.: Některé problémy vývoje údolí severní části Moravské brány. Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 2:133—142. 6 obr., lit., res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- CZUDEK T.: Sopky Bruntálu. Věda a život 27, 1982, č. 9:645—646. 1 obr., 1 mp. Praha, Horizont.
- CZUDEK T.: Zur Thermoerosion und Talentwicklung in Mähren [ČSSR]. Přírodovědné práce ústavů ČSAV v Brně, Nova Series, 16, 1982, č. 1:1—36.

- DUDA J.: Irreverzibilní degradace reliéfu montánní geneze na Moravě. Brno, PřF UJEP 1982. 65 s., 8 graf. příl., 2 sv. tabul. dokumentace 150, 130 s. — Kandidátská disertační práce.
- FERANEK J., POSPÍŠIL L.: Kruhová štruktúra v Ondavskej vrchovine identifikovaná na báze interpretácie fotomozaiky kozmických snímok. Geografický časopis 34, 1982, č. 3:287—292. 3 obr., lit. Bratislava, Veda.
- Geologická stavba ČSSR. 1 : 1 500 000. Odp. red. V. Vokálek. 6. vyd. Praha, Kartografová 1982. Formát 42 × 59 cm.
- *HRÁDEK M.: Počáteční úseky údolí, některé jejich typy a transformace (na vybraných příkladech z Českomoravské vrchoviny). Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 2: 142—160. 2 fot., 7 obr., lit., res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- HRÁDEK M.: Reliéf brněnské aglomerace a jeho potenciál ve světle geomorfologického vývoje. Sborník přednášek „Brno a geologie“: 198—202. Brno, Dům techniky ČSVTS 1982.
- HVOŽDAROVÁ E. v. BAŠOVSKÝ O.
- CHVOJKA P.: Zřícení Neuberovy věže. Lidé a země 31, 1982, č. 7:319—320. 2 fot. Praha, Academia.
- *IVAN A.: Nástin terciérního geomorfologického vývoje Vizovické vrchoviny a moravské části Bílých Karpat. Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 2:126—133. Lit., res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- IVAN A.: Reliéf Brněnské kotliny. Studia Geographica 80, 1982:23—46. Lit., res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- *KIRCHNER K.: Geomorfologické poměry západní části chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Brno, GÚ ČSAV 1980. 161 s., tab., obr., 28 fot., 19 vol. mp. — Kandidátská disertační práce.
- *KIRCHNER K.: Příspěvek k poznání sufoze v Hostýnských vrších (východní Morava). Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 2:119—125. 1 obr., 1 tab., lit., res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- *KONEČNÝ M.: Antropogenní transformace reliéfu: kartografické a matematicko-kartografické modely (na příkladu jižní části Oslavanské brázdy). Brno, PřF UJEP 1981. 156 s., 27 mp. — Kandidátská disertační práce.
- KREJCÍ J.: Geomorfologická studie masivu Since. Geografický časopis 34, 1982, č. 2:161—176. 6 obr., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- KUNSKÝ J.: Zrození hor. Věda a život 27, 1982, č. 8:547—552. 7 fot. Praha, Horizont.
- *Kvantitativní výzkum erozních procesů a antropogenního reliéfu ve vybraných oblastech Čech. (Závěrečná zpráva). Praha, Přf. UK 1980. 48 s.
- *LEHOTSKÝ M.: Analýza reliéfu na stratovulkanických štruktúrach a jej vzťah k syntetickému výskumu krajiny (príklad Štiavnických vrchov). Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 2:109—112. Res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- LOŽEK V.: Osudy našich vod v nedávné geologické minulosti. Vesmír 61, 1982, č. 6: 170—174. 7 fot., 2 mp. Praha, Academia.
- *MAZUR E. a kol.: Funkčná delimitácia reliéfu pre hospodárske využitie na príklade SSR. Bratislava, Veda 1981. 166 s., 13 mp., lit., res. rus., angl. — Náuka o zemi, Geographica 4.
- NOVÁČEK V.: Vliv lidské společnosti na reliéf v SZ okolí Brna. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 3:166—171. Praha, Academia.
- PILOUS V.: Pseudokrasové dutiny v neovulkanitech jižního Slovenska. Čsl. kras 32, 1982:73—84. Obr., res. angl. Praha, Academia.
- PILQUS V.: Údolí řek. Krkonoše 15, 1982, č. 1:16—19. 7 fot., res. rus., něm., angl. Vrchlabí, Správa KRNP.
- POSPÍŠIL L. v. FERANEK J.
- POVINCOVÁ E. v. BAŠOVSKÝ O.
- Povrchové tvary v Labských pískovcích a v Saském Švýcarsku. Památky a příroda 7, 1982, č. 10:622—627. 8 fot., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- PŘIBYL J.: Nové objevy v Amatérské jeskyni na zdrojnici Punkvy — Sloupském potoku v Moravském krasu. Čsl. kras 32, 1982:67—72. Fot., tab., mp., res. angl. Praha, Academia.
- PŘIBYL J.: Z nových výzkumů v Moravském krasu. Lidé a země 31, 1982, č. 1:26—27. 2 fot. Praha, Academia.
- RUBÍN J.: Ke klasifikaci a terminologii balvanitých, kamenito-štěrkovitých a podobných akumulací. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 4:295—299, 20 foto. Praha, Academia.
- *STANKOVIANSKY M.: Súčasné reliéfotvorné procesy Myjavskej pahorkatiny a priľahlej časti Bielych Karpát. Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 2:112—118. Lit., res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.

- *STEHLÍK O.: Vývoj eroze půdy v ČSR. Brno, GÚ ČSAV 1981. 37 s. Lit., res. rus., angl. — Studia Geographica 72.
- ŠKVOR J.: Makrorelief a mezorelief Prachovských skal. AUC Geographica 17, 1982, č. 1:61—79. 7 obr., res. něm. Praha, UK.
- TŮMA S.: Krasové jevy na pravém břehu Vltavy a v Prokopském údolí v Praze. Čsl. kras 32, 1982:13—20. Obr., res. angl. Praha, Academia.
- VANĚČEK J.: Sejpová pole v horním Pootaví. Památky a příroda 7, 1982, č. 3:175—181. 10 fot., 1 mō., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- VĚZNÍK A.: Některé mezo- a mikroformy zvětrávání a odnosu žuly v Novobystřické vrchovině. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1:13—22. 1 mp., res. angl. Praha, Academia.
- VÍTEK J.: Evorzní mikroformy ve slínovcovém řečišti Divoké Orlice. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1:76—77. Praha, Academia.
- VÍTEK J.: Typy škrapí v pískovcích české křídové pánve. Čs. kras 32, 1982:41—51. Fot., lit., res. angl. Praha, Academia.
- VOTÝPKA J.: Za krásami krasu I, II. Přírodní vědy ve škole 33, 1981—82, č. 9:352—353, č. 10:387—388. Obr. Praha, SPN.
- ZAPLETAL L.: Celebální antropogenní forma reliéfu u Luděřova. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 4:276—280. 5 obr. Praha, Academia.

Klimatologie, hydrologie, biogeografie, pedologie

Climatology, Hydrology, Biogeography, Pedology

- BRÁZDIL R.: Precipitation singularities in the variation of diurnal sums of precipitation in the summer season on the territory of the Czechoslovak socialist republic (CSSR). Scripta Fac. sci. nat. Univ. Purk. Brun., Geographia 12, 1982, č. 4—5:169—202. 4 grafy, 4 tab., lit. Brno, Přírodověd. fak. UJEP.
- BRÁZDIL R. v. ŠAMAJ F.
- DUHA J.: Diagnóza: Imise. Krkonoše 15, 1982, č. 4:2—3, 6. 3 fot., res. rus., něm., angl. Vrchlabí, Správa KRKNAP.
- GRAMBLIČKOVÁ D. v. LUKÁČ M.
- GULČÍKOVÁ V. v. ŠAMAJ F.
- HOLÝ D.: Nerovnomerné rozloženie zásob snehu v oblasti Chopka. Vodohospodársky časopis 30, 1982, č. 5:549—555. 8 obr., 4 tab. Bratislava, Veda.
- KAKOS V.: Extrémní srážky a povodně v červenci 1981 na území Čech. Meteorologické zprávy 35, 1982, č. 1:4—5. Praha, SNTL.
- KAŠPÁREK L., NOVICKÝ O.: Vztahy stoletých kulminačních a stoletých průměrných denních průtoků. Vodohospodársky časopis 30, 1982, č. 2:113—121. 1 obr., 6 tab., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- KOUŘIL Z.: Podzemní voda. Studia Geographica 80, 1982:229—247. 1 tab., 1 obr., res. rus., něm. Brno. GÚ ČSAV.
- KRIPPEL E.: Príspevok k pôvodnosti stepi v strednej Európe. Geografický časopis 34, 1982, č. 1:20—33. 1 mp., res. rus., něm. Bratislava, Veda.
- KŘIVSKÝ L. v. ŽEBERA K.
- KŘÍŽ V., SOCHOREC R.: Základní rysy variability a sezonality průtoků československých řek. Praha, Český hydrometeorologický ústav 1982. 17 s., 6 obr. příl. — Práce a studie ČHMU, 1982, seš. 1.
- KURFÜRST J.: Zdroje znečišťování ovzduší. Praha, SZN 1982. 152 s., 15 obr., 60 tab., 2 mp. příl., lit.
- KURPELOVÁ M.: Vplyv meteorologických podmienok na premenlivost úrody hlavných poľnohospodárskych kultúr na Slovensku. Meteorologické zprávy 35, 1982, č. 2: 33—36. 8 obr., 1 tab. Praha, SNTL.
- KVĚT R.: Historická pojmenování nalezišť minerálních vod na Moravě. Zpravodaj Místní komise ČSAV 23, 1982, č. 3—4:330—342. Lit. Praha, Ústav pro jazyk český ČSAV.
- KVETÁK Š.: Termická kontinentalita podnebia na Slovensku. Geografický časopis 34, 1982, č. 4:352—385. 9 obr., 5 tab., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- Lázně, zřídla a minerální prameny ČSSR. 1 : 1 000 000. Odp. red. J. Švestka. 2. vyd. Praha, Kartografie 1982. 43 × 90 cm.
- LEDNICKÝ V., PIVOŇOVÁ E.: Promrzání půdy v České socialistické republice podle měření mrazoměrem. Meteorologické zprávy 35, 1982, č. 3:72—77. 1 obr., 9 tab. Praha, SNTL.

- LETOŠNÍK V.: Stav a vývoj hydrologie a klimatologie v posledních letech. AUC Geographica 17, 1982, č. 2:93—96. Res. franc. Praha, UK.
- LUKÁČ M., GRAMLIČKOVÁ D.: Súčinnosť zdrojov vody k zásobeniu obyvateľstva na strednom Slovensku v sústave. Vodohospodársky časopis 30, 1982, č. 1:19—34. 1 tab., 8 obr., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- LYSENKO V.: Nejhlbšší podzemní jezero Českého krasu. Lidé a země 31, 1982, č. 2:73. 1 obr. Praha, Academia.
- MUŠUTA V.: Dodávky pitnej vody zo Žitného ostrova. Vodní hospodářství B, 32, 1982, č. 10:257—259. 2 obr., res. rus., angl. Praha, SZN.
- NOVICKÝ O. v. KAŠPÁREK L.: Odtok podzemní vody na území Československa. Praha, ČHÚ 1982. 50 s., 3 obr., 6 tab., 1 vol. mp., lit., res. angl., rus.
- PELIKÁN V.: Hydrogeologické problémy při situování a provozu skládek průmyslových odpadů. Vodní hospodářství B, 32, 1982, č. 11:283—287. Praha, SZN.
- PELÍŠEK J.: Spráše a fosilní půdy Brněnské kotliny. Studia Geographica 80, 1982: 85—105. 2 tab., 8 fot., lit., res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- PIVOŇOVÁ E. v. LEDNICKÝ V.: *Plavební mapa Vltavy. Slapy — Mělník 1 : 5 000. Přehradní nádrže 1 : 25 000. Odp. red. V. Krška. Praha, Kartografie 1981. Zájmový náklad pro Státní plavební správu v Praze.
- POLÁČIK Š., VELEBOVÁ A.: Možnosti regresnej analýzy a Fourierových radov pri štúdiu režimu podzemných vôd na príklade časti Východoslovenskej nížiny. Geografický časopis 34, 1982, č. 3:242—254. 1 obr., 2 tab., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- PROŠEK P.: Temperaturbodeninversionen im Südteil von Boskovická brázda — Furche. Scripta Fac. sci. nat. Univ. Purk. Brun., Geographia 12, 1982, č. 4—5:233—246. 4 obr., 3 tab. Brno, Přírodověd. fak. UJEP.
- QUITT E.: Mikroklimatické pomery jeskyní Moravského krasu. Čsl. kras 32, 1982: 53—65. Obr., res. něm. Praha, Academia.
- RAK J., ŠAMAJ F.: Vplyv morfológie vysokých pohorí československých Karpát na ročný chod hlavných klimatických prvkov. Geografický časopis 34, 1982, č. 1: 3—19. 5 tab., 5 obr., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- RAUŠER J., VAŠÁTKO J.: K biogeografii Amatérské jeskyně. Památky a příroda 7, 1982, č. 5:316—318. 3 fot., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- REBRO A.: Slovensko — krajina minerálních vôd. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 3:36—39. 7 fot. Bratislava, Šport.
- *SEKANINOVÁ D.: Pôdy CHKO Pálava. Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 3:184—187. Res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- SOCHOREC R. v. KRÍŽ V.
- ŠAMAJ F., VALOVIČ Š., BRÁZDIL R., GULČÍKOVÁ V.: Maximálne denné úhrny atmosférických zrážok v ČSSR. Meteorologické zprávy 35, 1982, č. 5:129—135. 6 obr., 4 tab. Praha, SNTL.
- ŠAMAJ F. v. RAK J.
- ŠRÁMEK O.: Zamyšlení nad perspektivou našich lesů. Vesmír 61, 1982, č. 9:261—264. 3 fot. Praha, Academia.
- ŠTENGL B.: Znečištění ovzduší kysličníkem siřičitým v severních oblastech Západoceského kraje. Meteorologické zprávy 35, 1982, č. 2:46—49. 8 obr., 1 tab. Praha, SNTL.
- *ŠVEHLÍK R.: Metodika výzkumu větrné eroze na Uherskobrodsku. Studia Geographica 37, 1981:141—154. Res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- ŠVESTKA O.: Problematika čistoty vody v rybníkářství SSR. Povrchové vody a životní prostředí: 86—88. Vodňany, VÚ rybářský a hydrobiologický 1982.
- VALOVIČ Š. v. ŠAMAJ F.
- *VANEČKOVÁ L.: K metodám výzkumu změn vegetace. Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 1:26—29. Res. rus., angl. Brno, GÚ ČSAV.
- VAŠÁTKO J. v. RAUŠER J.
- VOTÝPKA J.: Minerální prameny a naše nejmladší horniny. Přírodní vědy ve škole 33, 1981—82, č. 8:318—319. 1 obr. Praha, SPN.
- ZACHAR D.: Spustnuté pôdy a ich rekultivácia. Životné prostredie 16, 1982, č. 1:28—36. 9 fot., res. rus., angl., něm. Bratislava, Veda.
- Základní vodoohospodářská mapa ČSR. 1 : 50 000. Seznam mapových značek. 2. vyd. Praha, Kartografie 1982. Zájmový náklad pro Min. lesního a vodního hosp.
- *ZAŤKO M.: Niektoré hydrologické problémy v chránených krajinných oblastiach Slovenska na príklade Malej Fatry a povodia Blatnického potoka vo Veľkej Fatre. Acta

- Fac. rer. nat. Univ. Comen., *Formatio et protectio naturae* 7, 1981:27—36. 2 tab., res. slov., angl., rus. Bratislava, SPN.
- ŽEBERA K., KŘIVSKÝ L.: Klima Českého masivu v minulosti. *Vesmír* 61, 1982, č. 10: 296—300. 7 fot., 1 graf. Praha, Academia.
- ŽIŽKOVÁ E.: Příspěvek k typizaci klimatu ČSR z hlediska ekologie krajiny. *Sborník ČSGS* 87, 1982, č. 3:172—184. 4 tab., res. angl. Praha, Academia.

SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE — HUMAN GEOGRAPHY

Obyvatelstvo, sídla — Population, Settlements

- ANDĚL J., BIČÍK I.: Příspěvek k hodnocení geografické mobility obyvatelstva. *AUC Geographica* 12, 1982, č. 1:13—28. 6 tab., res. rus. Praha, UK.
- ANDRLE A., SRB V.: Obyvatelstvo velkoměst ČSSR 1970—1980. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 6:361—370. 12 tab. Praha, Terplan.
- ANDRLE A., KIESEWETTER Z.: Rozvoj měst a obcí v Československé socialistické republice. Praha, Svoboda 1982. 174 s., 18 příl.
- BÁLEK A.: K vlivu ekonomických procesů na populační vývoj. *Politická ekonomie* 30, 1982 č. 4:349—364. 10 tab., res. rus., angl. Praha, ČSAV.
- BALÍK L.: Největší města ČSSR. *Statistika* 1982, č. 5:225—228. 6 tab. Praha, Panorama, Banská Bystrica. Orientační plán. 1 : 10 000. Odp. red. L. Herichová. 2. přeprac. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 66 × 62 cm.
- BARTOŇ M.: Faktory urbanistického rozvoje města Ostravy. *Architektura ČSR* 41, 1982, č. 2:76—78. 7 fot., res. rus., angl., franc., něm. Praha, Panorama.
- BARTOŇ M.: Závažná rozhodnutí ve výstavbě města Ostravy. *Investiční výstavba* 20, 1982, č. 9:284—287. 2 fot. Praha, SNTL.
- BAŠOVSKÝ O.: Niektoré geografické problémy urbanizácie európskych socialistických krajín. *Acta Fac. rer. nat. Univ. Comen., Geographica* 20, 1982:51—71. Res. slov., angl., rus. Bratislava, SPN.
- BAŠOVSKÝ O., HVOŽDÁROVÁ E., POVINCOVÁ E.: Základné geografické premeny v rozložení obyvateľstva podľa regionálnych geomorfologických jednotiek Slovenska v rokoch 1869—1980 a jeho problémy. *Geografický časopis* 34, 1982, č. 2:113—126. 2 grafy. 1 tab., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- BIČÍK J. v. Anděl J.
- BOROVICKÁ B. v. HRŮZA J.
- BOTU A.: Řecká etnická skupina v Československu. *Český lid* 69, 1982, č. 1:47—50. 3 fot., res. něm. Praha, Academia.
- BOŽELNIK M.: Nové, ale najstaršie mesto Kysúc. *Krásy Slovenska* 59, 1982, č. 5:6—11. 10 fot. Bratislava, Šport.
- Bratislava, Orientačný plán. 1 : 10 000. Odp. red. L. Herichová. 10. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 63 × 93 cm.
- *Brno — orientační plán města. 1 : 15 000. Odp. red. J. Chmelíková. 2. vyd. Praha, Kartografie 1981. Formát 120 × 158 cm.
- Brno — plán města. 1 : 15 000. Odp. red. J. Chmelíková. 2. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 56 × 73 cm.
- CÉNIKOVÁ M.: Problematika osídlenia v informačnom systéme o území. *Urbanita* 1982, č. 37:39—42. Bratislava, Urbion.
- ČERNÝ E.: Jak byla zjištována nebo upřesňována lokalizace jednotlivých zaniklých středověkých osad na Drahanské vrchovině. *Vlastivědný věstník moravský* 34, 1982, č. 3:310—325. 1 mp., res. něm. Brno, Muzejní a vlastivěd. spol.
- ČTRNÁCT P.: Vývoj obyvatelstva v ČSR v letech 1961—1980. *Demografie* 24, 1982, č. 2:110—121. 8 tab., res. rus., angl. Praha, Panorama.
- DOSEDEL A. v. ELIÁŠ B.
- DURDOVIČ F., PETRÍK J.: Obyvatelstvo SSR a jeho územné rozmiesnenie. *Demografie* 24, 1982, č. 2:121—130. 6 tab., res. rus., angl. Praha, Panorama.
- ELIÁŠ B., DOSEDEL A.: Prostějov. *Věda a život* 27, 1982, č. 4:245—248. 5 fot. Praha, Horizont.
- FRIČ D.: K vlastivědnému plánu Prahy I, II. *Přírodní vědy ve škole* 33, 1981—82, č. 9: 353—358, č. 10:388—393. Tab., obr. Praha, SPN.
- GAŠPAREC M.: Dunaj — veličina dálšího vývoja Bratislavы. *Projekt* 24, 1982, č. 10: 26—35. 38 obr. Bratislava, Obzor.

- GWUŽD J.: Územně plánovací dokumentace města Opavy. Památky a příroda 7, 1982, č. 10:588—597. 11 obr., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- GWUZD J.: Územně plánovací dokumentace města Vidnavy. Památky a příroda 7, 1982, č. 9:519—526. Obr., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- HAMPL M.: Vývoj geografické diferenciace Prahy z hlediska obyvatelstva. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 4:251—262. 2 grafy, 6 tab., res. angl. Praha, Academia.
- HANUS R.: Harrachov. Krkonoše 15, 1982, č. 1:20—21. 4 obr. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- HANUS R.: Jilemnice. Krkonoše 15, 1982, č. 5:20—21. 4 obr. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- HANUS R.: Rokytnice nad Jizerou. Krkonoše 15, 1982, č. 2:20—21. 5 fot. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- HANUS R.: Vítkovice. Krkonoše 15, 1982, č. 4:20—21. 4 obr. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- HANUS R.: Žaclér. Krkonoše 15, 1982, č. 11:20—21. 5 obr. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- HQRANSKÝ M.: K niektorým sociologickým problémom procesu starnutia a staroby. Sociologický časopis 18, 1982, č. 6:612—624. Res. rus., angl. Praha, Academia.
- HRŮZA J., BOROVICKA B.: Aktualizace SÚP hlavního města Prahy. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 1:43—47. 11 obr. Praha, Terplan.
- HVOŽDAROVÁ E. v. BAŠOVSKÝ O.
- CHALUPA P. v. MACKA M.
- JEŽEK V.: Příbram. Věda a život 27, 1982, č. 10:689—693. 7 fot. Praha, Horizont.
- JUST A.: Trutnov. Věda a život 27, 1982, č. 11:776—780. 6 fot. Praha, Horizont.
- KADEŘÁJKOVÁ J., PARGAČ J.: Vesnice v bývalém broumovském okrese v období osídlování pohraničí na počátku kolektivizace. Český lid 69, 1982, č. 3:137—148. 1 mp., 5 fot., res. něm. Praha, Panorama.
- KALĀŠOVÁ E.: Pec pod Sněžkou. Krkonoše 15, 1982, č. 10:20—21. 5 obr. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- KALĀŠOVÁ E.: Vrchlabí. Krkonoše 15, 1982, č. 8:20—21. 3 fot. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- KANDRÁČOVÁ V., MICHAELI E.: Prešov. Lidé a země 31, 1982, č. 7:301—304. 4 fot., 2 obr. Praha, Academia.
- KIBIC K.: Mestské pamiatkové rezervácie v ČSR. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 3:18—24, č. 4:25—32, č. 5:33. Bratislava, Šport.
- KIESEWETTER Z. v. ANDRLE A.
- Komárno. Orientačný plán. 1 : 10 000. Odp. red. L. Herichová. 1. vyd., 2. přeprac. vyd. Bratislava, Slov kartografia 1982. Formát 44 × 73 cm.
- KRÁL S.: Jablonec nad Nisou. Věda a život 27, 1982, č. 1:17—20. 9 fot. Praha, Horizont.
- KRIŽANOVÁ E.: Mestské pamiatkové rezervácie na Slovensku. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 2:10—16, č. 3:17. Bratislava, Šport.
- KUČERA M., ULLMANN O.: Definitivní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1980. Demografie 24, 1982, č. 3:263—266. Tab. Praha, Panorama.
- KUČERA M.: Main evolutionary tendencies inquired from the 1980 population and housing census. Demosta 15, 1982, č. 1—2:7—10. 2 tab. Praha, FSÚ.
- KÜHNL K.: Migration and settlement. Czechoslovakia. Luxemburg, IIASA 1982. 124 s.
- LANG P.: Plošný rozvoj měst a ochrana zemědělského půdního fondu. Investiční výstavba 20, 1982, č. 2:41—46. 3 tab. Praha, SNTL.
- LIŠKA K.: Velvary — 500 let od povýšení na město. Lidé a země 31, 1982, č. 11:523—524. Praha, Academia.
- MACKA M., CHALUPA P.: Náměty k prognózování potenciálu pracovních sil na obvodní a oblastní úrovni. Plánované hospodářství 1982, č. 1:83—89. Praha, Panorama.
- *MACKA M. a kol.: Selected aspects of the internal organization of a settlement system. Geographia Polonica 44, 1981:65—88. Warszawa, Polish Academy of Sciences.
- MATOUŠEK V.: Pro lepší plánovací postupy v řešení rozvoje sídelních regionálních aglomerací ČSR. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 2:80—84. Praha, Terplan.
- Migrace do velkoměst. Sborník. Praha, Čsl. demograf. spol. 1982. 275 s. — Acta demographica 5.
- MICHAELI E. v. KANDRÁČOVÁ V.
- MÍCHAL J.: Františkovy Lázně. Lidé a země 31, 1982, č. 3:132—133. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Bechyně. Lidé a země 31, 1982, č. 6:277—278. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Běloves. Lidé a země 31, 1982, č. 1:37—38. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Bilina. Lidé a země 31, 1982, č. 4:182—183. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Bohdaneč. Lidé a země 31, 1982, č. 8:374—375. 1 fot. Praha, Academia.

- MÍCHAL J.: Lázně Dubí. Lidé a země 31, 1982, č. 12:562—563. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Kynžvart. Lidé a země 31, 1982, č. 11:—521—522. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Libverda. Lidé a země 31, 1982, č. 2:85—86. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Velichovky. Lidé a země 31, 1982, č. 9:425—426. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Lázně Vráž u Písku. Lidé a země 31, 1982, č. 10:469—470. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Teplice nad Bečvou. Lidé a země 31, 1982, č. 5:230—231. 1 fot. Praha, Academia.
- MÍCHAL J.: Velké Losiny. Lidé a země 31, 1982, č. 7:329—330. 1 fot. Praha, Academia.
- MUSIL J., RYŠAVÝ Z., VELÍŠKOVÁ L.: Formování aglomerací a dlouhodobý vývoj obyvatelstva. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 3:146—153. Obr., tab. Praha, Terplan.
- MUSIL J., RYŠAVÝ Z.: Urbanizace na území ČSR v období 1850—1980. Demografie 24, 1982, č. 3:221—230. 5 tab., res. rus., angl. Praha, Panorama.
- MUSIL J. v. RYŠAVÝ Z.
- NEJDL K.: Karlovy Vary. Věda a život 27, 1982, č. 6:396—400. 5 fot. Praha, Horizont.
- Obyvatelstvo a bydlení v roce 1980. Investiční výstavba 20, 1982, v č. 1—10, 12:29—31, 60—61, 86—87, 126—127, 150—151, 192—193, 256—257, 288—289, 328—329, 408—409. Grafy, imp. Praha, SNTL.
- OČOVSKÝ Š.: Vývoj a funkcie miestnych stredísk na Slovensku. Geografický časopis 34, 1982, č. 3:221—241. 4 tab., 2 mp., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- PARGAČ J. v. KADERĀBKOVÁ J.
- PEKLO J.: Územní plán Domažlic. Architektura ČSR 41, 1982, č. 10:455—457. 7 obr., res. rus., angl., franc., něm. Praha, Panorama.
- PETRÍK J. v. ĎURDOVIČ F.
- POKORNÝ J.: Rozvoj bytové výstavby v evropských socialistických zemích. Investiční výstavba 20, 1982, č. 10:324—327. 3 tab. Praha, SNTL.
- *Poválečné populační trendy v Československu. Praha, Čs. dem. spol. při ČSAV 1981. 179 s., 30 tab., 32 grafů, res. rus., angl. — Acta demographica III.
- POVINCOVÁ E. v. BAŠOVSKÝ O.
- PRAČKO E., SÚSEDKA P.: K problematike výhľadových bilancí zdrojov pracovných súl. Plánované hospodárství 1982, č. 6:28—39. Praha, Panorama.
- *Praha — orientační plán města. 1 : 20 000. Odp. red. J. Chmelíková. 3. vyd. Praha, Kartografie 1981. Formát 120 × 158 cm. 2 díly.
- Praha — plán města. 1 : 20 000. Odp. red. J. Chmelíková. 2. vyd. Praha, Kartografie 1982. 81 map. 1, 57 s. Formát 20 × 13 cm.
- Praha — plán města. 1 : 20 000. Odp. red. J. Chmelíková. 4. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 56 × 83 cm.
- Projekty obyvatelstva ČSR do roku 2000 (ČSR, kraje, okresy). Praha, ČSÚ 1982. 168 s., tab. — Česká statistika, řada Dem., č. 1.
- PROKOP R.: Sídelné ekonomické vztahy v procesu koexistence pohraničních měst Českého Těšína a Třince. Slezský sborník 80, 1982, č. 1:31—57. Tab., mp. Opava, Slezský ústav ČSAV.
- PŘIKRYL J.: Praha a její půdní fond. Lidé a země 31, 1982, č. 12:539—540. Praha, Academia.
- RADVÁNI P.: Niektoré priestorové aspekty životného prostredia mesta, možnosti ich riešenia. Geografický časopis 34, 1982, č. 2:127—144. 5 obr., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- RACHOTA J.: Cheb. Turista 21, 1982, č. 12:408—409. 1 mp. Praha, Olympia.
- RACHOTA J.: Jičín. Turista 21, 1982, č. 6:190—191. 1 fot., 1 mp. Praha, Olympia.
- *RYŠAVÝ Z., MUSIL J.: Statistický obraz nových sídlíšť. Výstavba a architektura 27, 1981, č. 11—12:11—23. Tab. Praha, VÚVA.
- RYŠAVÝ Z. v. MUSIL J.
- SÁSÍK T.: Mesto na Lubovnianskej vrchovine. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 4:10—15. 12 fot. Bratislava, Šport.
- Sídelní útvar Běchovice—Újezd n. Lesy. Architektura ČSR 1982, č. 4:146—154. 37 obr., res. rus., angl., franc., něm. Praha, Panorama.
- SIROTKA D.: Aspekty ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu v územnoplánovacej činnosti. Urbanita 1982, 35—36:79—84. 2 tab. Bratislava, Urbion.
- *SKÁLA P.: Socioekonomico-geografické podmínky rozvoje ostravské aglomerace. Praha, Přírodověd. fak. UK 1980. 137 s., přil. ve zvl. sv. 119 s. — Kandid. dis. práce.

- SRB V. v. ANDRLE A.
Stavby šesté pětiletky. Architektura ČSR 41, 1982, č. 9:388—416. 115 obr. a fot., res. rus., angl., franc., něm. Praha, Panorama.
- SÚSEDKA P. v. PRAČKO E.
ŠAMAN Z.: Prognostické tendenze územního rozvoje Hradecko-pardubické aglomerace. Architektura ČSR 41, 1982, č. 5:194—211. 10 mp., 4 obr., res. rus., angl., franc., něm. Praha, Panorama.
- ŠIMEČKOVÁ B.: Prešov — centrum Šariše. Věda a život 27, 1982, č. 12:852—856. 7 fot. Praha, Horizont.
- *SKOLL J.: Podíl obyvatel Dolňácka, Hornňácka a Valašska na novém osídlení pohraničních obcí okresu Břeclav po roce 1945. Studia Geographica 37, 1981:161—177. Lit., res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- STĚPÁN V.: Vznik a vývoj Karlova pod Pradědem. Časopis Slezského muzea, série B, 31, 1982, č. 1:75—82. Opava, Slezské muzeum.
- TESAŘOVÁ D.: K problémům celkové reprodukce pracovních sil v ČSSR. Statistika 1982, č. 1:33—37. 4 tab. Praha, Panorama.
- TESAŘOVÁ D.: Rozmístění pracovních sil do odvětví a krajů v ČSSR v roce 1981. Statistika 1982, č. 9:10:421—426. 3 tab. Praha, Panorama.
- THURZO I.: Poznámky k vývoji urbanizácie Slovenska od 19. storočia. Demografie 24, 1982, č. 2:147—151. 3 tab., res. rus., angl. Praha, Panorama.
- TONČKOVÁ B.: Koncepcia rozvoja rekreačných sídiel Západoslovenského kraja. Projekt 24, 1982, č. 3:8—9. 1 mp. Bratislava, Obzor.
- ULLMANN O. v. KUCERA M.
*VAISHAR A.: Srovnávací analýza sídelní problematiky modelových oblastí Ostravsko, Liberecko, Břeclavsko. Zprávy GÚ ČSAV 18, 1981, č. 3:175—183. Res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- Věková skladba obyvatelstva 1980 v grafech. Praha, Terplan 1982. 142 s., grafy.
- VELÍŠKOVÁ L. v. MUSIL J.
ZEMAN F.: O niektorých ekonomických problémoch súčasnej čs. urbanizácie. Politická ekonomie 30, 1982, č. 4:365—376. 3 tab., 2 obr.
- ZEMAN F.: Zmenšovanie rozdielov medzi mestom a vidiekom v súčasnej urbanizácii. Geografický časopis 34, 1982, č. 1:70—85. 2 grafy, 2 tab., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- *ZEMÁNEK J.: Splývání obcí s Uherským Brodem. Studia Geographica 37, 1981:155—160. Res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- ZUZÁNKOVÁ N.: Národnostní složení obyvatelstva ČSR. Český lid 69, 1982, č. 1:24—31. 3 mp., 5 tab., res. něm. Praha, Academia.
- ZUZÁNKOVÁ N.: Počet cikánského obyvatelstva a jeho rozmístění v ČSSR. Český lid 69, 1982, č. 2:77—79. 1 mp., 1 tab., res. něm. Praha, Academia.

H o s p o d á ř s t v í — E c o n o m i c s

- ANGELIS I.: Vnější ekonomické vztahy ČSSR v sedmé pětiletce. Zahraniční obchod 35, 1982, č. 11:4—7. Praha, Rapid.
- BALEK A.: Regionální aspekty vývoje efektivnosti čs. ekonomiky. Politická ekonomie 30, 1982, č. 8:811—826. 18 tab., res. rus., angl. Praha, ČSAV.
- BARTA VI., JANÁČEK K.: Alternativy rozvoje životní úrovně. Politická ekonomie 30, 1982, č. 9:1008—1016. 1 tab. Praha, ČSAV.
- DUDEK F.: Utvárení základů zemědělskoprůmyslového komplexu v procesu kapitalistické industrializace českých zemí. Hospodářské dějiny 9, 1982:7—63. 3 tab., res. rus., angl. Praha, Ústav čs. a svět. dějin ČSAV.
- DYKAST J.: Rozvoj vodní dopravy v dopravní soustavě ČSSR. Plánované hospodářství 1982, č. 11:1—6. Praha, Panorama.
- Fakta o československém zahraničním obchodu. Příl. čas. Zahraniční obchod 35, 1982, č. 10. 39 s. Praha, Rapid.
- FIŠER M.: Rozvoj palivoenergetické bilance ČSSR do roku 1990. Revue obchodu, průmyslu, hospodářství 7, 1982, č. 12:10—12. Praha, Rapid.
- HOLUB Z., PROCHÁZKA M.: Základní směry rozvoje soustavy do roku 2000. Doprava 24, 1982, č. 4:305—323. Res. rus., něm. fr. Praha, Nadas.
- HORÁK J.: Současné úkoly zemědělství Jihomoravského kraje. Ekonomika poľnohospodárstva 21, 1982, č. 3:111—113. Bratislava, Príroda.

- HOROVÁ M.: Rozvoj hutnictví a těžkého strojírenství v Československu. *Bulletin ČSAV* 28, 1982:7—11. Praha, Academia.
- CHALUPA P.: Lokalizace odvětví československého průmyslu. *Přírodní vědy ve škole* 33, 1981—82, č. 5:189—192. 4 mp., lit. Praha, SPN.
- JANAČEK K. v. BARTA VI.
- JENÍČEK V.: Čs. vnější ekonomické vztahy a potraviny. *Revue obchodu, průmyslu, hospodářství* 7, 1982, č. 11:59—62. Praha, Rápid.
- JENÍČEK V.: Postavení rozvojových zemí v krytí celkové spotřeby zemědělsko-potravinářských výrobků ČSSR. *Zemědělská ekonomika* 28, 1982, č. 1:11—21. 11 tab. Praha, ÚVTIZ.
- JURÁŠEK P.: Rozvoj vodní dopravy a vodních cest v ČSSR. *Vodní hospodářství*, A 32, 1982, č. 11:295—299. 2 tab., res. rus., angl. Praha, SZN.
- JURÁŠEK P.: Rozvoj vodních cest v ČSSR a jejich propojení do soustavy vodních cest v Evropě. *Doprava* 24, 1982, č. 3:241—250. 2 obr., 2 tab., res. rus., něm., franc. Praha, Nadas.
- *KAZÁČKA D.: Geografické aspekty ve využití přírodních léčivých zdrojů pro rozvoj cestovního ruchu v ČSSR. Praha, Přírod. fak. UK 1981. 188 s., tab., mp. — Kandidát. dis. práce.
- *Klad listů silniční mapy ČSR. Síť dálnic a silnic I. třídy v ČSR. 1 : 2 000 000. 3. vyd. Praha, Kartografie 1981. Formát 21 × 30 cm.
- KOMÁREK V.: K prognóze strukturálního vývoje čs. ekonomiky. *Politická ekonomie* 30, 1982, č. 9:956—968. Praha, ČSAV.
- KOREŇ P. a kol.: Prognóza vybraných oblastních faktorů rozvoje národního hospodářství ČSSR do roku 2000 (se zvláštním zaměřením na potřeby resortu hutnictví a těžkého strojírenství). Soubor tématických map 1 : 1 000 000. Praha, FMHTS — GÚ ČSAV 1982. 11 map.
- KRŠIAK R.: Vývoj funkcii práce v sektore polnohospodářstva z hľadiska řetězenia polnohospodárskou pôdou. Urbanita 1982, č. 35—36:36—40. 1 fot. Bratislava. Urbion.
- KUBEC J.: Nová koncepce etapového splavnění řeky Moravy. *Vodní hospodářství*, A 32, 1982, č. 2:40—46. 6 obr., res. rus., angl. Praha, SZN.
- KUDLÁK K.: Vývoj zahraničního obchodu. *Revue obchodu, průmyslu, hospodářství* 7, 1982, č. 12:61—64. Tab. Praha, Rápid.
- KUTIL J., RUBÍK I., ZÁHLAVA F.: Prognostické úvahy k rozvoji zemědělství a výživy do roku 2000. *Politická ekonomie* 30, 1982, č. 9:998—1007. Praha, ČSAV.
- LIGHNOVSKÝ J.: Surovinová politika ČSSR a druhotné suroviny. *Plánované hospodářství* 1982, č. 8:45—56. Praha, Panorama.
- Mapa využitia zeme SSR — metodický návod. K. Ivanička. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 29 × 21 cm. 9 s. — Učebné pomôcky n. p. Banská Bystrica.
- MAREK J.: Některé geografické aspekty využití půdy. *Sborník ČSGS* 87, 1982, č. 4: 283—286. 1 mp., 1 tab. Praha, Academia.
- *MAREŠ J.: Geografický potenciál průmyslu ČSR. Brno, GÚ ČSAV 1980. 70 s., 7 obr., 12 tab., 1 vol. mp., lit., res. rus., angl. — *Studia Geographica* 69.
- MAREŠ J.: Gravitační území průmyslových míst v ČSR. *Sborník ČSGS* 87, 1982, č. 2:105 —109. 1 mp., 1 tab., res. angl. Praha, Academia.
- MARKOVÁ C.: Metodologické otázky řízení sociálního rozvoje v zemědělství ve vazbě na územní celky. *Sborník ÚVTIZ—Sociologie zemědělství* 18, 1982, č. 1:69—72. Praha, ÚVTIZ.
- MIRVALD S.: Geografie dopravy v západočeské lázeňské oblasti ve vztahu k životnímu prostředí. Brno, GÚ ČSAV 1981. 129 s., 8 tab., 30 graf. přísl. — Kandidátská disertač. práce.
- MILÁDEK J.: Veľkosť a štruktúra priemyselných uzlov v regióne Senica. *Acta Fac. rer. nat. Univ. Comen., Geographica* 20, 1982:73—97. 5 tab., 3 mp., res. slov., angl., rus. Bratislava, SPN.
- OTRUBOVÁ E.: Zahraničný cestovný ruch európskych socialistických štátov so špecifickým zameraním na ČSSR. *Acta Fac. rer. nat. Univ. Comen., Geographica* 20, 1982:99 —113. 4 tab., grafy, mp., res. slov., angl., rus. Bratislava, SPN.
- PILAŘOVÁ E.: Krkonošské papírny. *Krkonoše* 15, 1982, č. 5:11—12. 2 fot., res. rus., něm., angl. Vrchlabí, Správa KRNP.
- PLECHÁČ V.: Rozvoj vodní dopravy a vodních cest v ČSSR. *Vodní hospodářství*, A 32, 1982, č. 7:173—179. 5 tab. Praha, SZN.
- PODHORSKÝ F.: Príspevok ku geografickej analýze dopravy Oravy. *Geografický časopis* 34, 1982, č. 92—104. 1 obr., 6 mp., 3 tab. Bratislava, Veda.
- PROCHÁZKA M. v. HOLUB Z.

- REPČÍKOVÁ J.: Charakteristika priemyselného rozvoja menších územných celkov na Slovensku v období 1918—1945. *Ekonomický časopis* 30, 1982, č. 9:843—854. 6 tab. Bratislava, Veda.
- ROUBAL J.: Cena pôdy pro investiční výstavbu. *Investiční výstavba* 20, 1982, č. 6:157—160. Praha, SNTL.
- RUBÍK I. v. KUTIL J.
- SEGET K.: Jediný závod v ČSSR. *Lidé a země* 31, 1982, č. 6:284—285. Praha, Academia.
- SILVAN J.: Vývoj funkcií práce v priemysle z hľadiska šetrenia poľnohospodárskou pôdou. *Urbanita* 1982, č. 35—36:28—35. 6 obr. Bratislava, Urbion.
- SLOUKA J.: Neroštne suroviny na dnešním území Prahy. *Geologický průzkum* 24, 1982, č. 4:108—111. 1 obr., 2 tab., res. rus., angl., něm. Praha, SNTL.
- SMRČEK O.: Vývoj potravinářského strojírenství v českých zemích v období průmyslové revoluce. *Hospodářské dějiny* 9, 1982:283—314. 4 tab., res. rus., angl. Praha, Ústav čsl. a svět. dějin ČSAV.
- *Statistická ročenka 1980. Praha, Min. zeměd. a výživy 1981. 589 s., tab.
- ŠAFÁŘ J., VANĚČEK M.: Suroviny a hospodářský rozvoj. Praha, Svoboda 1982. 268 s., 46 obr., 60 tab., lit., rejstř.
- SINDLER P.: 200 let těžby uhlí na Ostravsku. *Lidé a země* 31, 1982, č. 3:104—107. 2 fot., 1 graf. Praha, Academia.
- SMRHA O.: Prognóza vývoje spotreby potravin v ČSSR. *Zemědělská ekonomika* 28, 1982, č. 9:691—708. 3 tab., res. rus., angl., něm. Praha, ÚVTIZ.
- ŠRAJEROVÁ O.: Industrializácia Slovenska, predovšetkým severozápadného, v rokoch 1945—1960. *Slezský sborník* 80, 1982, č. 4:264—275. Opava, Slezský ústav ČSAV.
- ŠTASTNÝ J.: K procesu industrializace středního Valašska. *Český lid* 69, 1982, č. 2:93—104. Res. něm. Praha, Academia.
- VADKERTYOVÁ K.: Rozvoj hlavních odvetví poľnohospodárskeho priemyslu na Slovensku v rokoch 1848—1918. *Hospodářské dějiny* 9, 1982:65—134. Res. rus., angl. Praha, Ústav čsl. a svět. dějin ČSAV.
- VANĚČEK M. v. ŠAFÁŘ J.
- VOLOŠIN J.: Rozhodující tendenze ve vývoji zemědělsko-potravinářského komplexu členských zemí RVHP. *Zemědělská ekonomika* 28, 1982, č. 4:283—301. 9 tab., res. rus., angl., něm. Praha, ÚVTIZ.
- VRCHOTA J.: K vývoji veřejné osobní dopravy v Československu. *Statistika* 1982, č. 2:80—82. 6 tab. Praha, Panorama.
- ZÁHLAVA F. v. KUTIL J.
- ZBORIL M.: Aktuální problematika oblastního plánování v ČSSR a souvislosti s územním plánováním. *Investiční výstavba* 20, 1982, č. 12:400—406. Praha, SNTL.
- ZIBRIN P.: Rámcové zásady a predpoklady ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu v územnoplánovacej dokumentácii. *Urbanita* 1982, č. 35—36:7—18. 12 obr., 1 tab. Bratislava, Urbion.
- ZALOUDÍK V.: Vývoj dopravních, těžebních, odbytových a pracovních poměrů ve vsetínských lesích. *Časopis Slezského muzea*, série B, 31, 1982, č. 2:178—186. Res. angl., rus. Opava, Slezské muzeum.

REGIONÁLNÍ PRÁCE — REGIONAL WORKS

Krajina a regionalizace — Landscape and Regionalisation

- BABINCOVÁ M., BAKALA J.: Vymezení územních celků pro studium vývoje průmyslových oblastí na území Československa v období kapitalismu. *Slezský sborník* 80, 1982, č. 3:181—200. 11 tab. Opava, Slezský ústav ČSAV.
- BAKALA J. v. BABINCOVÁ M.
- *BARTOŠ J. a kol.: Okres Olomouc. *Ostrava, Profil* 1981. 99 s., 140 fot., lit.
- BENDOVÁ O., NETTWALL K.: Zkušenosti z prací na koncepcí urbanizace Středočeského kraje. *Územní plánování a urbanismus* 9, 1982, č. 4:210—215. 3 obr. Praha, Terplan.
- BOHÁČ D.: Životní prostředí jižních Čech a jeho ochrana. *Přírodní vědy ve škole* 33, 1981—82, č. 8:285—287. Praha, SPN.

- BUČEK A., LACINA J.: Rostliny a znečištěné ovzduší. Ročenka Lidé a země 83:37—45. 4 fot. Praha, Academia 1982.
- BUREŠ L. v. JENÍK J.
- BUREŠOVÁ Z. v. JENÍK J.
- BUZEK L., HAVRLANT M.: Krajina a životní prostředí. Přírodní vědy ve škole 33, 1981—82, č. 7:268—272. 9 obr. Praha, SPN.
- ČEŘOVSKÝ J.: Přírodní a krajinné hodnoty Labských pískovců. Památky a příroda 7, 1982, č. 10:614—621. Fot., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- DOHNAL V., RŮŽIČKA T.: K aktualizaci rajonizace cestovního ruchu ČSR. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 5:309—316. 3 tab. Praha, Terplan.
- DOLEŽAL M.: Koncepce rozvoje vodní rekreace v ČSR. Vodní hospodářství, A 32, 1982, č. 5:125—129. 1 tab., res. rus., angl. Praha, SZN.
- DRDOŠ J., ŠKVARČEKOVÁ G.: Devastované krajinné priestory a funkčná štruktúra krajiny. Životné prostredie 16, 1982, č. 1:5—9. 3 fot., res. angl., rus., něm. Bratislava, Veda.
- DRDOŠ J.: Krajina, jej racionálne využívanie a ochrana. Životné prostredie 16, 1982, č. 6:320—323. 2 mp., res. rus., angl., něm. Bratislava, Veda.
- *DRDOŠ J.: Krajina, jej štruktúra a potenciál. Bratislava, GÚ SAV 1980. 316 s., 6 obr., 25 tab., 12 mp. — Doktorská dizert. práca.
- DUNAJOVEC J.: Nová kapitola dunajskej krajiny. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 2:4—9. 10 fot. Bratislava, Šport.
- Ekologická optimalizácia hospodaření v krajině. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 1:38—43. Praha, Terplan.
- FROLKOVIČ P.: Koncepcné prístupy pri ochrane životného prostredia v Slovenskej socialistickej republike. Investičná výstavba 20, 1982, č. 7—8:225—230. 4 obr. Praha, SNTL.
- GOČÁL E.: Muránska planina. Lidé a země 31, 1982, č. 1:28—32. 7 fot., 1 mp. Praha, Academia.
- HADAČ E.: Krajina a lidé. Praha, Academia 1982. 152 s., 40 fot., lit., rejstřík, res. angl.
- HAVRÁNEK P.: Chránená krajinná oblast Lužické hory. Památky a příroda 7, 1982, č. 4:235—242. 14 fot., 1 mp., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- HAVRLANT M. v. BUZEK L.
- HERBERTOVÁ D. v. URBÁNEK J.
- HILBERT H.: Ekologické hodnotenie rekreačnej záťaže a jej dôsledkov v modelovanom území Demänovská dolina. Ekoľgia 1, 1982, č. 2:193—208. 4 obr., 2 tab., res. rus. Bratislava, Veda.
- HIPMAN P.: Na dno republiky. Lidé a země 31, 1982, č. 4:146—151. 4 fot., 2 mp. Praha, Academia.
- Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948—1960. Sv. 8. Ostrava, Profil 1982. 355 s., 9 mp. příl.
- *Hlavní město Praha a kraj Středočeský. Mapa správního rozdělení ČSSR. 1 : 200 000. Odp. red. R. Jelínek. Praha, Kartografie 1981. Formát 73 × 87 cm.
- HOCHMUTH Z.: Súčasný stav výskumu jaskyň Červených vrchov. Slovenský kras 20, 1982:19—47. 15 obr., res. něm. Martin, Osveta.
- HOLČÍK J.: Problematika sústavy vodných diel na Dunaji z pohľadu ekológa. Památky a příroda 7, 1982, č. 8:486—493. Fot., mp., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- HOMOLA Š.: Výsledky rajonizácie cestovného ruchu v SSR. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 1:8—10. 1 mp. Bratislava, Šport.
- HUŇA L.: Využívanie chránených území na rekreáciu, turistiku a cestovný ruch. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 12:89—96. Bratislava, Šport.
- HYNEK A., TRNKA P.: Krajinný výzkum Dyjského průlomu. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1:1—12.. 2 obr., 2 tab., res. angl. Praha, Academia.
- *HYNEK A., TRNKA P.: Topochory dyjské části Znojemска. Brno, Univerzita J. E. Purkyně 1981. 99 s., obr., lit., res. rus., angl. — Folia Fac. scienc. nat. Univ. Purk. Brun., Geographia 15.
- CHÁBERA S.: Naučná stezka Borkovická blata. Lidé a země 31, 1982. č. 1:11. 1 fot. Praha, Academia.
- JENÍK J., BUREŠ L., BUREŠOVÁ Z.: Ekosystém Velké Kotlyny. Vesmír 61, 1982, č. 3:77—81. 4 obr., 4 fot. Praha, Academia.
- *Jihočeský kraj. Mapa správního rozdělení ČSSR. 1 : 200 000. Praha, Kartografie 1981. Formát 72 × 87 cm.
- *Jihomoravský kraj. Mapa správního rozdělení ČSSR. 1 : 200 000. Praha, Kartografie 1981. Formát 73 × 113 cm.

- Jižní Čechy. Životní prostředí a jeho ochrana. České Budějovice, Jihočes. nakl. 1982. 214 s., fot., tab., mp.
- JURČACKO D., SANTARIUS P.: Devastované banské oblasti a ich rekultivácia s príkladmi z Ostravská. Životné prostredie 18, 1982, č. 1:22–27. 3 fot., res. rus., angl., něm. Bratislava, Veda.
- KARNIŠ J.: Erodanost pôd v okrese Lučenec. Geografický časopis 34, 1982, č. 1: 50–69. 4 obr., 1 mp., 9 tab., lit., res. rus., něm. Bratislava, Veda.
- KARNIŠ J.: Erózia pôd Šarišskej vrchoviny. Geografický časopis 34, 1982, č. 4:386–407. 4 mp., 2 prof., 4 obr., 5 tab., lit., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- KAULICH K.: Životní prostředí v postižených oblastech. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 1:60–62. 1 mp. Praha, Terplan.
- KLINDA J.: Ochrana krasových javov a území na Slovensku. Slovenský kras 20, 1982: 99–120. 11 obr., 1 tab., res. rus. Martin, Osveta.
- *Kraj Jihomoravský. Mapa správního rozdelení ČSSR. 1 : 200 000. Odp. red. R. Jelínek. Praha, Kartografie 1981. Formát 73 × 113 cm.
- *Kraj Severočeský. Mapa správního rozdelení ČSSR. 1 : 200 000. Praha, Kartografie 1981. Formát 66 × 96 cm.
- *Kraj Severočeský. Mapa správního rozdelení ČSSR. 1 : 200 000. Odp. red. R. Jelínek. Praha, Kartografie 1981. Formát 65 × 96 cm.
- *Kraj Severočeský. Mapy krajů ČSSR. 1 : 200 000. Odp. red. R. Jelínek. 6. akt. vyd. Praha, Kartografie 1981. Formát 66 × 95 cm.
- *Kraj Severomoravský. Mapy krajů ČSSR. 1 : 200 000. Odp. red. R. Jelínek. 7. akt. vyd. Praha, Kartografie 1981. Formát 86 × 82 cm.
- *Kraj východočeský. Mapa správního rozdelení ČSSR. 1 : 200 000. Praha, Kartografie 1981. Formát 86 × 75 cm.
- *Kraj Západoceský. Mapa správního rozdelení ČSSR. 1 : 200 000. Praha, Kartografie 1981. 97 × 73 cm.
- Kurs kompleksnoga issledovanija landšafta. Sborník dokladov. Ed. J. Raušer. Brno, GÚ ČSAV 1981 [tisk 1982]. 393 s. Res. čes. — Studia Geographicá 67.
- LACINA J. v BUČEK A.
- LUKNIŠ M.: LUDIA a Tatry. Lidé a země 31, 1982, č. 9:385–392. 5 fot., 1 mp., 2 grafy. Praha, Academia.
- MARIOT P.: Horehronské podolie. Lidé a země 31, 1982, č. 12:541–544. 5 fot. Praha, Academia.
- MARIOT P.: Vidiecke osídlenie a cestovný ruch. Životné prostredie 16, 1982, č. 5:258 263. 7 obr., res. rus., angl., něm. Bratislava, Veda.
- MICHAL I.: Principy krajinárskeho hodnocení územia. Architektúra a urbanizmus 16, 1982, č. 2:65–87. 23 fot., lit., res. rus., angl., něm. Bratislava, Veda.
- MICHNA P. J.: K utváreniu rané stredoveké Moravy (Olomouc a historické Olomoucko v 9. až počiatku 13. storočia). Čsl. časopis historický 30, 1982, č. 5:716–744. 2 obr., res. rus., něm. Praha, Academia.
- MIKLÓS L. v. RUŽIČKA M.
- MIKULA S.: Souhrnné pozemkové úpravy a krajina. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 2:107–108. Praha, Terplan.
- MILERSKI O.: Vymezení aglomerací v ČSR z hľadiska potrieb oblastního plánování. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 3:185–195. 1 tab., lit., res. něm. Praha, Academia.
- MÍŠEK M., VEJL J.: Územní plánování v oblastech s velkolomovou těžbou uhlí. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 1:11–23. 5 obr. Praha, Terplan.
- MYSLÍN J.: Budoucnost krajiny. Architektura ČSR 41, 1982, č. 3:100–104. 21 fot., res. rus., angl., franc., něm.
- NETTWALL K. v. BENDOVÁ O.
- NOVÁK I.: Problémy znečištění ovzduší imisních oblastí ČSR. Vodní hospodářství, B 32, 1982, č. 10, příl. Ochrana ovzduší: 145–147. 2 tab., 2 obr. Praha, SZN.
- *NOVÁK V.: Mapy jako součást výzkumu a výsledného zpracování geografie malých oblastí. Studia Geographicá 37, 1981:115–126. Lit., res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- *Okres Rimavská Sobota. Sever — juh. Mapy okresov ČSSR. 1 : 50 000. Odp. red. A. Štrbová. 3 vyd. Bratislava, Slov. kartografie 1981. Formát 164 × 120, 2 díly.
- *Okres Zvolen. Západ — východ. Mapy okresov ČSSR. 1 : 50 000. Odp. red. A. Štrbová. 3 vyd. Bratislava, Slov. kartografie 1981. Formát 124 × 137 cm, 2 díly.
- PACL J.: Pieniny ako vznikli, prečo ich chránime. Vysoké Tatry 21, 1982, č. 4:5–6. 2 fot., res. rus., něm. Bratislava, Obzor.
- PETŘÍČEK V.: Síť maloplošných chráněných území ČSR — její vývoj, současný stav a perspektivy. Památky a příroda 7, 1982, č. 6:361–370. Fot., mp., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.

- *PLESNÍK P.: Prognóza a syntéza ekologickej štruktúry krajiny na modelových územiah. Acta Fac. rer. nat. Univ. Comen., Formatio et protectio naturae 7, 1981: 1:1—13. Lit., res. slov., angl., rus. Bratislava, SPN.
- Pracovní vytváranie průmyslových oblastí Československa k roku 1930. Slezský sborník 80, 1982, č. 2:118—133. 2 tab., 2 kartogramy. Opava, Slezský ústav ČSAV.
- PŘIBYL J.: Krajina Moravského krasu a problémy její ochrany. Památky a příroda 7, 1982, č. 5:306—311. 6 fot., 3 tab., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- PYTEL J.: Přírodní prostředí a odpadní látky. Plánované hospodářství 1982, č. 2:56—68. Praha, Panorama.
- RUBÍN J.: Aktualizovaná rajonizace cestovního ruchu v ČSR. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1:41—51. 1 mp., 1 tab., res. angl. Praha, Academia.
- RUBÍN J. a kol.: Nová chránená území přírody v ČSSR. Ročenka Lidé a země '83: 112—119. 3 fot., 3 mp., 1 tab. Praha, Academia 1982.
- RUŽIČKA M. a kol.: Ekologické hľadiská pri riešení vzťahov medzi projektovaným sídliskom a jeho rekreačným zázemím v Bratislave. Ekológia 1, 1982, č. 2:157—192. 1 obr., 6 tab., res. rus. Bratislava, Veda.
- RUŽIČKA M., MIKLÓS L.: Example of the simplified method of landscape-ecological planning (LANDEP) of the settlement formation. Ekológia 1, 1982, č. 4:395—424. 11 obr., 4 tab., 1 vol. mp., res. slov., rus. Bratislava, Veda.
- RUŽIČKA M., MIKLÓS L.: Landscape-ecological planning (LANDEP) in the process of territorial planning. Ekológia 1, 1982, č. 3:297—312. Obr., lit., res. slov., rus. Bratislava, Veda.
- RŮŽIČKA T. v. DOHNAL V.
- SANTARIUS P. v. JURČACKO D.
- *Severomoravský kraj. Mapa správního rozdelení ČSSR. 1 : 200 000. Praha, Kartografie 1981. Formát 85 × 85 cm.
- SMUTNÝ M.: Chránená krajinná oblasť Poľana. Památky a příroda 7, 1982, č. 9:560—563. 5 fot., 1 mp., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- STEHLIK O.: Průzkum stržové eroze na lesních půdách Jizeských hor. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 3:161—165. 1 obr., res. něm. Praha, Academia.
- STOCKMANN V.: CHKO — Východné Karpaty. Památky a příroda 7, 1982, č. 1:46—51. 9 fot., 1 mp., res. rus., angl., něm. Praha, Panorama.
- STOCKMANN V.: Chránená krajinná oblasť Východné Karpaty. Krásy Slovenska 59, 1982, č. 8:9—11. 2 fot. Bratislava, Šport.
- *Středočeský kraj. Mapa správního rozdelení ČSSR. 1 : 200 000. Praha, Kartografie 1981. 72 × 87 cm.
- SVOBODA J.: Krkonošský národní park. Geologický průzkum 24, 1982, č. 11:324—325. Praha, SNTL.
- ŠAMAN Z.: Tendence dlouhodobého urbanistického vývoje SRA Hradec Králové — Pardubice. Územní plánování a urbanismus 9, 1982, č. 3:154—161. 2 obr. Praha, Tepplan.
- ŠAMAN Z.: Zkušenosti z vývoje územního prognózování v ČSR. Urbanita 1982, č. 38: 12—15. 4 obr. Bratislava, Urbion.
- ŠATNÝ V. v. ŠTURSA J.
- ŠAUER P.: K otázce vyčíslování investic do životního prostředí a jejich efektivnosti. Investiční výstavba 20, 1982, č. 12:382—387. Praha, SNTL.
- ŠIMA M., TOLLINGER V.: The loading capacity of the protected landscape region Šumava by the sulphur dioxide immissions. Ekológia 1, 1982, č. 1:77—84. 2 obr., 3 tab., res. rus., angl. Bratislava, Veda.
- SKVARČEKOVÁ G. v. DRDOŠ J.
- *ŠTOVÍČEK J.: Studie o typizaci a regionalizaci krajiny na příkladu severních Čech. Praha, Přírodověd. fak. UK 1979. 115 s., tab., 14 obr. příl. — Kandidát. disertač. práce.
- ŠTULC M.: Komplexní exkurze do chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko. Přírodní vědy ve škole 33, 1981—82, č. 6:236—238. Praha, SPN.
- ŠTURSA J., VÁVRA V., ŠATNÝ V.: Vzduch, voda, půda. Krkonoše 15, 1982, č. 6:2—3, 6—7, č. 7:2—3, 6—7, č. 8:6—7, č. 9:2—3, 6, č. 10:2—3, 6—7, č. 11:6. Obr., fot. Vrchlabí, Správa KRNAP.
- TOLLINGER V. v. ŠIMA M.
- *TRAVNÍČEK D.: Historická geografie a výzkum malých oblastí. Studia Geographica 37, 1981:103—114. Res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.
- TRNKA P. v. HYNEK A.
- UNGERMAN J.: Landscape evaluation from the viewpoint of production agricultural function. Ekológia 1, 1982, č. 2:209—224. 9 obr., res. čes., rus. Bratislava, Veda.

URBÁNEK J., HERBEROVÁ D.: Menej hodnotné priestory neurbanizovanej krajiny v zá-
zemí Bratislavu a možnosti ich revalorizácie. Životné prostredie 16, 1982, č. 1:
10–13. Res. rus., angl., něm. Bratislava, Veda.

VÁVRA V. v. ŠTURSA J.

VEJL J. v. MIŠEK M.

*Veľkoplošné chránené územia na Slovensku. Bratislava, Obzor 1981, 45 s., fot., 1
vol. mp.

*VOTRUBEC C.: Poznámky k metodice výzkumu malých oblastí. Studia Geographica
37, 1981:95–102. Res. rus., něm. Brno, GÚ ČSAV.

WAGNER J.: Tajemství Radhoště. Lidé a země 31, 1982, č. 10:463–464. 4 fot. Praha,
Academia.

*WINTER J.: Geografie malých oblastí. Způsob jejího využití ve školství některých
evropských států. Studia Geographica 37, 1981:127–140. Lit., res. rus., něm. Brno,
GÚ ČSAV.

ZEMAN M.: Nová inženýrskogeologická mapa oblasti hlavního města Prahy v mě-
řítku 1 : 25 000. Geologický průzkum 24, 1982, č. 1:8–10. 2 obr., res. rus., angl., něm.
Praha, SNTL.

*ŽIGRAI F.: Stúdium využitia zeme v Liptovskej kotlinе. Bratislava. Veda 1981. 123
s., 17 obr., 12 vol. písl., lit., res. rus., angl., franc., něm. — Problémey biológie kra-
jiny 26.

Turistické mapy a průvodce — Guide-books and Maps

Autokempinky ČSSR. 1 : 1 000 000. Odp. red. E. Aunická. 3. vyd. Praha, Kartografie
1982. Formát 42 × 80 cm. + něm. vyd. Campingsplätze Tschechoslowakei.

Beskydy. Praha, Olympia 1982. 341 s., mp., 1 vol. mp. — Turistic. průvodce ČSSR.
sv. 8.

Biele Karpaty. Letná turistická mapa. 1 : 100 000. Odp. red. M. Oravcová. 6. akt. vyd.
Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 52 cm.

BUCHAROVIČ S.: Putování Aškem. Turista 21, 1982, č. 10:336–337. 6 fot. Praha,
Olympia.

Českosaské Švýcarsko. Turistická mapa. 1 : 50 000. Odp. red. I. Beneš. 4. vyd. Praha,
Kartografie 1982. Formát 62 × 90 cm.

Český ráj a Podkrkonoší. Praha, Olympia 1982. 381 s., mp.

HOCHMUTH Z. a kol.: Nízké Tatry — západ. Bratislava, Šport 1982. 391 s., 1 mp. písl.
— Turistic. sоріеводца ČSSR 10.

Hradecko. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. Praha, Kartografie 1982. Formát 83 × 44 cm.

HRIC K. a kol.: Slovenský raj. Bratislava, Šport 1982. 175 s., 1 mp. písl. — Turistic.
sorіevodca ČSSR 9.

HUDÁČ Š.: Slnčko. Bratislava. Šport 1982, 86 s., 1 mp. písl. — Stručný sorіevodca.

Jeseníky. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. 3. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 44 ×
x 73 cm.

Krkonoše. 1 : 50 000. Odp. red. I. Beneš. 2. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát
44 × 83 cm.

*Kroměřížsko. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. Praha, Kartografie 1981. Formát 80 ×
x 44 cm.

*Krušné hory. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. 3. vyd. Praha, Kartografie 1981. For-
mat 42 × 80 cm.

LUTONSKÝ M.: Liptovský Ján. Opalisko. Bratislava. Šport 1982. 63 s., 1 mp.

Malá Fatra. Letná turistická mapa. 1 : 100 000. Odp. red. M. Oravcová. 11 akt. vyd.
Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 73 cm.

Nízké Tatry. Letná turistická mapa. 1 : 100 000. Odp. red. M. Oravcová. 9. akt. vyd.
Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 52 cm, 44 × 62 cm, 2 díly.

Pavlovské vrchy. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. Praha, Kartografie 1982. Formát
22 × 52 cm.

SAMUEL P.: V klínu Arnoleckých hor. Turista 21, 1982, č. 7:219–220. 4 fot. Praha,
Olympia.

Slovenský ráj. Letná turistická mapa. 1 : 100 000. Odp. red. M. Oravcová. 8. akt. vyd.
Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 52 cm.

Slovenské rudoohorie (východ). Letná turistická mapa. 1 : 100 000. Odp. red. M. Orav-
cová. 5. akt. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 62 cm.

Spišská Magura — Pieniny. Letná turistická mapa. 1 : 100 000. Odp. red. M. Ružek. Bra-
tislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 73 cm.

- Střední Povltaví. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. 2. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 82 × 44 cm.
- *Šumava — Klatovsko. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. 2. vyd. Praha, Kartografie 1981. Formát 44 × 82 cm.
- *Šumava — Prachaticko. 1 : 100 000. Odp. red. I. Beneš. 2. vyd. Praha, Kartografie 1981. Formát 44 × 82 cm.
- Turistická mapa Zvolenskej kotliny a okolia, Sliač — kúpele. 1 : 100 000. 2. akt. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 34 × 34 cm.
- Vysoké Tatry. Letná turistická mapa. 1 : 50 000. Odp. red. M. Oravcová. 13. nezm. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 44 × 62 cm.
- *ZERZAŇ Z.: Jeseníky. Praha, Olympia 1981. 268 s., obr., mp., 1 vol. mp. příl. — Průvodce Olympia.

Zahraniční země — Foreign Countries

- Afrika. Obecně zeměpisná mapa. 1 : 8 000 000. Odp. red. V. Vokálek. 4. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 162 × 110 cm. 3 díly. Celastik.
- Asie. Obecně zeměpisná mapa. 1 : 8 500 000. Odp. red. V. Vokálek. 4. vyd. Praha, Kartografie 1982. 192 × 160 cm. 4 díly. Celastik.
- *Atlas de poche. 12. vyd. Praha, Kartografie 1981. 41 mp. 1., text 60 s. Formát 16 × 11 cm.
- *Atlas světa. Odp. red. V. Vokálek. 8. vyd. Praha, Kartografie 1981. 91 mp. 1., text 32 s. Formát 33 × 24 cm.
- Atlas světa. Odp. red. J. Ščipák. 11. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. 95 mp. 1., text 31 s.
- BENEŠ VI.: Belize. Zahraniční obchod 35, 1982, č. 2:22—24. Praha, Rapid.
- BENES VI., HUBENÝ L.: Grenada. Zahraniční obchod 35, 1982, č. 5:19—21. Praha, Rapid.
- BENEŠ VI. a kol.: Španělsko — Andorra. Praha, ČTK — Pressfoto 1982. 241 s., tab., mp. — Obchodně ekonomické sborníky, ř. VKS, sv. 69.
- Európa v rokoch 1526—1648. 1 : 5 000 000. Odp. red. P. Matula. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 87 × 118 cm. Celastik.
- Európa v rokoch 1648—1815. 1 : 5 000 000. Odp. red. M. Medková. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 87 × 118 cm. Celastik.
- Európa. Obecně zeměpisná mapa. 1 : 4 000 000. Odp. red. V. Vokálek. 7. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 152 × 180 cm. 4 díly. Celastik.
- FÁREK J. a kol.: Singapur. Praha, ČTK — Pressfoto 1982. 103 s., tab., mp. — Obchodně ekonomické sborníky, ř. Asie, sv. 68.
- HOUŠKA V., LACHMANOVÁ V.: Zemědělství, výživa obyvatelstva a mezinárodní směna v sedmdesátých letech. Statistika 1982, č. 3:87—114. 9 tab. Praha, Panorama.
- HRBEK I.: Libyjská arabská lidová socialistická džamáhírja. Praha, Svoboda 1982. 198 s. — Edice Země světa: Libye.
- HUBENÝ L. v. BENEŠ VI.
- IMRAMOVSKÝ I.: Prognózy rozvoje palivoenergetických zdrojů do roku 2000. Praha, ŽVTEI 1982. 69 s., tab. — SIVO 1867.
- INOVECKÝ F.: Australský svaz. Praha, Svoboda 1982. 266 s., fot., tab. — Edice Země světa.
- IVANIČKA K.: Homogénne ekonomicke geografické regióny Gruzínska. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 2:110—127. 6 obr., res. angl., lit. Praha, Academia.
- Jména států a jejich územních částí. Odp. red. I. Časlavka. Praha, ČÚGK 1982. 203 s., 6 mp. příl. — Geograf. názvoslov. seznamy OSN — ČSSR.
- Kapesní atlas světových dějin. 2. díl. Odp. red. P. Cafourek. Praha, Kartografie 1982. 172 mp. 1., text 29 s. Formát 16 × 11 cm.
- KLIMENTSKÝ V.: Kanada. Praha, Svoboda 1982. 235 s., fot., tab. — Edice Země světa.
- KOŠTÁK V. a kol.: Jugoslávie. Praha, ČTK — Pressfoto 1982. 188 s., tab. — Obchodně ekonomické sborníky, ř. SZ, sv. 66.
- *KOVAL V.: Z hlubin země a věků. Praha, Albatros 1981. 176 s., fot., mp., rejstřík.
- LACHMANOVÁ V. v. HOUŠKA V.
- LOYDA L.: Pokles zátok a ústí řek na Apeninském poloostrově. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 1:52—61. 8 obr., res. něm. Praha, Academia.

- PANOŠ VI., PŘIBYL J.: K problematice přírodního a životního prostředí na Kubě. Sborník ČSGS 87, 1982, č. 4:263–269. Res. angl. Praha, Academia.
- *POLÁČEK Z.: Socialistická Etiopie. Praha, Svoboda 1981. 226 s., fot., tab. — Edice Zeměmi světa.
- Prehľadné automapy socialistických štátov. (NDR, Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, Jugoslávie, ČSSR, SSSR — evrops. část.) Odp. red. J. Ščipák. Bratislava, Slov. kartografia 1982. 8 mp. 1. různého formátu.
- PŘIBYL J. v. PANOŠ VI.
- *QUITT E.: Svět — klimatické poměry. 1 : 20 000 000. Praha, Kartografie 1981.
- *QUITT E.: Svět — podnebné oblasti. 1 : 20 000 000. Praha, Kartografie 1981.
- Svaz sovětských socialistických republik. Odp. red. J. Novotný. 4. rozšířené vyd. Praha, Kartografie 1982. 6 mp. 1., text 77 s. Formát 27 × 20 cm. — Soubor map „Poznáváme svět“.
- Svaz sovětských socialistických republik. Obecně zeměpisná mapa. 1 : 5 000 000. Odp. red. V. Vokálek. 7. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 158 × 184 cm. 4 díly. Celastik.
- Svet — hydrosféra. 1 : 20 000 000. Odp. red. M. Medková. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 112 × 174 cm. 2 díly. Celastik.
- Svet — politické rozdělení a doprava. 1 : 20 000 000. Odp. red. V. Vokálek. 6. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 134 × 180 cm. 4 díly. Celastik.
- *Svet — přírodní krajiny, hydrosféra, klimatické poměry, litosféra. 1 : 120 000 000. 1. a 2. vyd. Příloha k „Atlasu světa“. Praha, Kartografie 1981. Formát 46 × 32 cm.
- Svet 13. — 15. století. 1 : 20 000 000. Odp. red. M. Medková. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 112 × 211 cm. 3 díly. Celastik.
- Svet v letech 1500—1648. 1 : 20 000 000. Odp. red. M. Medková. Praha, Kartografie 1982. + slov. vyd.: odp. red. E. Belušiaková. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 113 × 208 cm. 3 díly. Celastik.
- Svet v letech 1648—1815. 1 : 20 000 000. Odp. red. M. Medková. Praha, Kartografie 1982. + slov. vyd.: odp. red. E. Belušiaková. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Formát 113 × 208 cm. 3 díly. Celastik.
- Svet v letech 1815—1870. 1 : 20 000 000. Odp. red. M. Medková. 2. uprav. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 113 × 208 cm. 3 díly. Celastik.
- Svetová impéria. Bez. měř. Odp. red. M. Medková. Praha, Kartografie 1982. Formát 86 × 110 cm. Celastik.
- Školský atlas světových dejín. Odp. red. J. Ščipák. 15. nezm. vyd. Bratislava, Slov. kartografia 1982. Mapy 52 s., text 43 s. Formát 30 × 21 cm.
- VOTÝPKA J.: Fyzická geografie Sovětského svazu. Praha, SPN 1982. 419 s., 174 obr., lit., rejstříky.
- Vžitá česká vlastní jména geografická. Odp. red. I. Čáslavka. Praha, Český úřad geodetický a kartografický 1982. 209 s., 26 mp. příl. — Geografické názvoslovné seznamy OSN — ČSSR.
- Zemské polokoule. 1 : 25 000 000. Odp. red. V. Vokálek. 4. vyd. Praha, Kartografie 1982. Formát 145 × 186 cm. 4 díly. Celastik.

G E O G R A F I E - A Š K O L A

Seminář o školské geografii ve Smolenicích. Péčí Ústředního výboru Slovenské geografické společnosti bylo ve dnech 1. až 3. února 1983 uspořádáno setkání slovenských a českých geografů v Domově vědeckých pracovníků ve Smolenicích. V rámci tohoto již tradičního setkání se konalo také společné zasedání komise pro školskou geografii ÚV SGS při SAV a odborné skupiny pro školskou geografii HV ČSGS při ČSAV pod názvem „Seminář o školské geografii“.

Přípravy tohoto semináře se zúčastnily oba výbory (ÚV SGS a HV ČSGS) a především komise pro školskou geografii ÚV SGS a odborná skupina pro školskou geografii HV ČSGS. Organizační stránku setkání zajistila slovenská strana. Nutno konstatovat, že po této stránce byla akce zajištěna perfektně a že krásné prostředí smolenického zámku přispělo svým dílem k úspěšnosti tradičního setkání.

První den setkání proběhla oddělená zasedání ÚV ČSGS a oddělené schůzky komise pro školskou geografii ÚV SGS a odborné skupiny pro školskou geografii HV ČSGS, věnované posledním přípravám Semináře.

Celý druhý den probíhal vlastní Seminář o školské geografii, jehož náplň připravily společně komise pro školskou geografii SGS a odborná skupina pro školskou geografii ČSGS. Dopolední jednání řídil předseda komise pro školskou geografii SGS RNDr. ing. František Brabec, CSc., odpolední předseda odborné skupiny pro školskou geografii ČSGS doc. RNDr. Jiří Machyček, CSc.

Seminář otevřel krátkým projevem předseda SGS RNDr. Ján Drdoš, DrSc. Během dovoledného jednání byly předneseny tyto referáty: 1. Vstupní referát RNDr. ing. Františka Brabce, CSc. a doc. RNDr. Jiřího Machyče, CSc., „Postavení geografie na československých školách“. V něm autoři provedli analýzu vývoje a současného zařazení zeměpisu do učebních plánů a osnov našich škol, zabývali se realizací Projektu ve vyučování zeměpisu a perspektivami dalšího vývoje tohoto vyučovacího předmětu.

Během dovoledného jednání byly předneseny tyto referáty:

1. Vstupní referát RNDr. ing. Františka Brabce, CSc., a doc. RNDr. Jiřího Machyče, CSc., „Postavení geografie na československých školách“. V něm autoři provedli analýzu vývoje a současného zařazení zeměpisu do učebních plánů a osnov našich škol, zabývali se realizací Projektu ve vyučování zeměpisu a perspektivami dalšího vývoje tohoto vyučovacího předmětu.

2. Referát RNDr. Hedviky Hoškové „Hodnocení výsledků vyučování zeměpisu na základní škole podle nového pojetí“ byl zasvěcenou analýzou realizace přestavových učebních osnov zeměpisu podle zkušeností v Západočeském kraji. Koreferáty k tomuto tématu přednesli RNDr. Ladislav Behul a RNDr. Barbora Očovská.

3. Další referát RNDr. Jana Herbera na téma „Školský zeměpis na gymnáziích“ svedl s koreferáty RNDr. Anny Švěcarové a RNDr. Josefa Zemánka se zabýval problematikou nového pojetí vyučování zeměpisu na gymnáziích zkušenostmi z experimentu na tomto typu škol.

4. Závěrečným referátem odpoledního jednání byl příspěvek doc. RNDr. Arnošta Wahly, CSc., „Školský zeměpis na středních odborných školách a učilištích“ s koreferáty RNDr. Věry Kubíčkové, RNDr. Josefa Drgoni a M. Müllerové. Analýza současného stavu zařazení zeměpisu do učebních plánů středních odborných škol a učilišť ukázala nepříznivou situaci tohoto předmětu — zeměpis ve většině případů v plánech chybí.

5. Odpolední jednání bylo zahájeno referátem doc. RNDr. ing. Zdenka Mocka, CSc., „Geografie na vysokých školách neuniverzitního směru“ s koreferátem RNDr. Emila Šípky, CSc.

6. O situaci v učitelském vysokoškolském studiu geografie informoval společný referát doc. RNDr. Miroslava Havrlanta, CSc., doc. RNDr. Josefa Mládka, CSc., a doc. RNDr. Michala Záftka, CSc., „Geografie na univerzitních a pedagogických fakultách“.

Po krátké přestávce následovala diskuse k předneseným referátům, na níž se podíleli přítomní členové obou výborů a komisi. V diskusi byla doplněna problematika, kterou se zabývali autoři referátů, dalšími náměty. Šlo zejména o otázky spolupráce vysokých škol, SGS a ČSGS při školení středoškolských profesorů při zavádění nových učebních osnov zeměpisu na gymnáziích, o otázky postgraduálního studia

zeměpisu a dalšího vzdělávání učitelů zeměpisu, o brannou problematiku ve vyučování zeměpisu, o sjednocení zeměpisného názvosloví, o nedostatečnostech v tvorbě a distribuci názorných pomocek pro moderní pojetí vyučování zeměpisu na našich školách, o realizaci zeměpisných vycházelek a exkurzí, o perspektivní realizaci cvičení a fakultativního semináře ze zeměpisu na gymnáziích i o problémech tvorby nových zeměpisných učebnic.

Závěrem byly shrnutý výsledky bohaté diskuse a předseda komise pro školskou geografii RNDr. Ing. František Brabec, CSc., přednesl návrh usnesení, které bylo jednomyslně schváleno účastníky semináře a projednáno na závěrečném společném zasedání ÚV SGS a HV ČSGS.

Předseda pro školskou geografii SGS byl pověřen sestavením definitivního znění závěrů semináře pro ÚV SGS a HV ČSGS, které se má stát podkladem pro jednání obou výborů s MŠ ČSR a SSR o realizaci návrhů na zajištění dobrých výsledků ve vyučování zeměpisu na našich školách podle nových učebních plánů.

Společné jednání slovenských a českých geografií znamenalo v duchu dosavadních tradic další posílení spolupráce obou sesterských společností a jejich orgánů pro otázky školské geografie. Analýza současného stavu vyučování zeměpisu na všech typech našich škol prokázala nesporné klady modernizace výuky tohoto předmětu, ukázala však také, jaké problémy je třeba urychleně řešit, aby zeměpis zaujal v učebních plánech našich škol místo, které mu bezesporu patří vzhledem k jeho výchovně vzdělávacím hodnotám, představujícím podstatný přínos pro realizaci komunistické výchovy a vzdělání naší mladé generace v duchu Projektu.

Jiří Machyček

Z P R Á V Y

K 75. narozeninám univ. prof. ing. RNDr. Bohuslava Šimáka. V Brně oslaví 9. listopadu 1983 v plné svěžести svou pětasedmdesátku prof. Bohuslav Šimák. Narodil se r. 1908 v Jenškovicích u Pardubic, vystudoval zeměměřické inženýrství na ČVUT v Praze a geografii na přírodnovědecké fakultě UK v Praze. V letech 1945–1957 působil ve Vojenském zeměpisném ústavu v Praze, 1957–1964 na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně a 1964–1973 na přírodnovědecké fakultě UJEP v Brně (od r. 1965 jako profesor geografie a kartografie). Až v emerituře však nezahálí a od r. 1973 úzce spolupracuje s Geografickým ústavem ČSAV v Brně na úkolech týkajících se fyzickogeografické regionalizace a kartografické interpretace tematických jevů. Historičtí kartografové znají jeho záslužnou práci na rekonstrukci a popularizaci *Klaudyánovy mapy Čech*, širší veřejnosti je jméno prof. Šimáka známé z oblíbené populárně vědecké knihy *Pojďte s námi měřit zeměkouli*, kterou vydal spolu s prof. J. Honsem 1942, 1944 a 1959. a z *Atlasu horských mraků* (s A. Bečvářem 1953), studentům VAAZ z učebního textu *Užitá kartografie* (1957) a všem geografům a kartografům z Československého vojenského atlasu (1965) a *Vojenského zeměpisného atlasu* (1975). Podrobné hodnocení jubilantovy životní práce přinesl Sborník ČSSZ 83:3:197–199 (1978).

Ludvík Mucha

Prof. MUDr. Ervín Černý, CSc., sedmdesátiletý. Univ. prof. dr. Ervín Černý se dožívá dne 11. listopadu 1983 sedmdesáti let. Rodák z Podomí na Drahanské vrchovině po gymnaziálních studiích se rozhodl pro studium lékařství, které bylo však 16. listopadu 1939 přerušeno, neboť spolu s několika dalšími studenty byl E. Černý odvezen do koncentračního tábora Oranienburg-Sachsenhausen. Po osvobození dokončil vysokoškolská studia a v r. 1946 odchází na nově založenou lékařskou fakultu v Hradci Králové. V r. 1958 byl jmenován primářem ORL oddělení Ústřední vojenské nemocnice v Praze a tuto funkci vykonával až do druhé poloviny sedmdesátých let.

MUDr. E. Černý nikdy neztratil kontakt s rodným krajem, kde od r. 1953 začíná jeho vlastivědný zájem, zaměřený historickogeografickým směrem. Na prázdninových vycházkách nachází při agrotechnických úpravách půdy shluky stavebního materiálu, pozůstatky keramiky a mezi po zaniklých plužinách, které se uchovávaly v lesích a na loukách Drahanské vrchoviny dodnes. Povrchový průzkum náš jubilant

kombinuje důkladným studiem archivního materiálu a jeho poznatky o dějinách struktury osídlení rodného kraje přerůstají místní rámec a jsou závažným přínosem k československým dějinám. Houževnatým povrchovým průzkumem na Drahanské vrchovině se podařilo E. Černému zjistit zánikové horizonty sídlišť na ploše cca 680 km², opuštěných během 14.–16. století. Z celkového počtu asi 113 osad zaniklo 47 vesnic, to je asi 40 % jejich původního počtu, jejichž pozůstatky E. Černý spolu s plužinami za posledních třicet let proměnil, zmapoval a popsal.

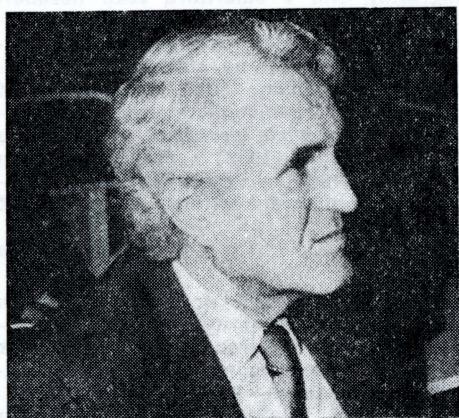
Na základě systematického povrchového průzkumu se tak podařilo prof. Černému propracovat metodiku vyhledávání a popisu zaniklých středověkých osad a přispět k upřesňování jejich lokalizace. Zjištěním typů půdorysů a velikosti zaniklých osad a jejich plužin přispěl k hlubšímu poznání hospodářských poměrů středověké vesnice a jejího vztahu k reliéfu terénu a půdního fondu vůbec. Zjištěním zaniklých částí plužin mimo jiné se podařilo E. Černému vyvodit i ekologické důsledky z předimenzovaného osídlení vrcholné kolonizace, jemuž za oběť padla značná část lesních ploch Drahanské vrchoviny, později opět po zániku několika desítek osad opět obnovených.

Vzhledem k závažnosti a aktuálnosti studia zaniklých osad byl prof. E. Černý vyzván, aby při komisi pro historickou geografii při ČSAV se ujal vedení pracovní skupiny pro evidenci zaniklých středověkých osad, která byla ustavena na jaře r. 1974. V r. 1982 získal na základě veřejné obhajoby hodnost kandidáta historických věd. Do dalších let přejeme jubilantovi pevné zdraví a hodně tvůrčích úspěchů v další práci.

Podrobné zhodnocení života a díla univ. prof. E. Černého bude podáno u příležitosti jeho sedmdesátin ve 22. svazku sborníku Historická geografie. Na tomto místě uvedeme jen nejzákladnější práce:

- 1957: O zaniklé polovině vsi Podomí. Vlastivědný věstník moravský 12, č. 4:221–226.
1973: Metodika průzkumu zaniklých středověkých osad a plužin na Drahanské vrchovině. Zprávy Čs. společnosti archeologické při ČSAV 15, 4–6:1–145, Praha.
1979: Zaniklé středověké osady a jejich plužiny. Studie ČSAV, 168 stran, Academia, Praha.
1980: (spoluautor Z. Boháč) Evidence zaniklých středověkých osad v Čechách a na Moravě, Archeologia historica 5:149–153.
1981: Historickogeografický výzkum zaniklých středověkých osad včetně jejich plužin na Drahanské vrchovině. Autoreferát disertace, 48 stran strojopisu + 1 mapa.

Zdeněk Boháč

Životní jubileum dr. Miroslava Stříďy, CSc. Významný český geograf RNDr. Miroslav Stříďa, CSc., se dožívá 60 let. Narodil se 11. září 1923 v Jihlavě, kde absolvoval reformní reálné gymnázium. V letech 1945–1948 studoval geografii na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze a zpracoval zde (1949) státní práci z regionální geografie (Geografie vltavotýnské oblasti). Ve školním roce 1948–1949 dlel jako stipendista v Geografickém ústavu pařížské univerzity u prof. P. George.

Kromě regionální geografie věnoval pozornost i geografii aplikované. Disertační práci (Dopravní geografie kraje Jihlava), již získal titul doktora přírodních věd (1950), zpracoval pro KNV v Jihlavě. Kandidátskou práci (Hlavní rysy rozmístění československého průmyslu) ob-

hájil v roce 1960. V roce 1969 zpracoval rozsáhlou studii Hospodářské oblasti — Úvahy k ekonomickogeografické regionalizaci Československa.

Od roku 1950 pracoval jako odborný redaktor a později jako šéfredaktor v Přírodovědeckém nakladatelství. Spolu s univ. prof. dr. V. Häuflerem, CSc., stál v roce 1952 u zrodu populárně vědeckého časopisu Lidé a země a pracoval v jeho re-

dakční radě (do roku 1953). Později (1962–1963) byl výkonným redaktorem našeho Sborníku a členem jeho redakční rady (v letech 1952–1956 a 1962–1970). V letech 1952–1955 byl odborným asistentem katedry ekonomické geografie Vysoké školy ekonomické a v roce 1955 přešel do oddělení hospodářské geografie Ekonomického ústavu ČSAV, jehož byl krátce i vedoucím a jež se stalo jednou ze složek Geografického ústavu ČSAV, vytvořeného v roce 1963.

V letech 1962–1982 byl členem a později tajemníkem vědeckého kolegia geologie a geografie ČSAV. V Geografickém ústavu ČSAV pracuje od jeho vzniku (1963) s přerušením v letech 1973–1980, kdy působil v Ústředním ústavu geologickém. V letech 1963–1965 byl vedoucím pobočky Geografického ústavu ČSAV v Praze.

Řadu prací věnoval otázkám regionalizace a své poznatky uplatňoval mj. jako člen komise pro oblastní plánování Státního plánovacího úřadu. V geografii průmyslu se snažil zejména o vypracování metod měření a znázorňování velikosti a struktury průmyslu v krajině a jeho vlivů na prostředí a věnoval pozornost geografickým analýzám lokalizace závodů, vymezení průmyslových středisek a oblastí. Kromě prací ze sídelní geografie jsou významné jeho práce kartografické.

Sestavil řadu ekonomickogeografických map, spolupracoval na Malém atlusu světa a na souboru tematických map k rozvoji národního hospodářství ČSSR (1982). Byl členem redakčních rad Československého vojenského atlasu (1960–1965) i Atlasu ČSSR (1961–1966), jichž tvůrci byli vyznamenáni Řády práce.

Cenná je jeho práce na četných učebnicích zeměpisu i práce při výchově geografů jako školitele vědeckých aspirantů, opONENTA diplomových a disertačních prací i člena rigorózní komise a komise pro obhajoby kandidátských prací v ekonomické a regionální geografii. Přednášel rovněž externě na katedře ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

V Mezinárodní geografické unii pracoval v letech 1960–1964 v komisi ekonomické regionalizace a od roku 1964 v komisi a pracovní skupině aplikované geografie. V letech 1964–1970 byl členem komise ČSAV pro rozvojovou země.

Pozoruhodná je jeho činnost bibliografická. Od roku 1958 je redaktorem Bibliographie géographique internationale a od roku 1961 vydává pravidelně roční bibliografické přehledy ve Sborníku Československé geografické společnosti.

V době svého působení v Ústředním ústavu geologickém byl redaktorem map geofaktorů životního prostředí a podílel se na základním geologickém mapování v ČSR a na zpracování regionálních studií. Bohatá publikáční činnost (přes 200 publikací) dokumentuje šíři i hloubku jeho práce v geografii.

Blahopřejeme jubilantovi k jeho životnímu výročí a do budoucna mu přejeme zdraví a sílu k další tvůrčí činnosti.

Významné publikace dr. M. Střídy, CSc.:

Za marxistickou geografii. Spoluautor V. Häufler. Sborník Československé společnosti zeměpisné 55:1–2:1–9. Praha 1950.

Detva. Kolektiv J. Doberského. Část Průmysl. Geografický časopis 6:1–2:63–86. Bratislava 1954.

Malý politický atlas světa. Kolektiv A. Koláčného. Mapy — texty (Amerika, Kanada, Aljaška, Grónsko, USA, Latinská Amerika, Švédsko, Norsko, Finsko, Dánsko, Island): 84–86, 111–117, 171–175, 233–253. 3. vyd. Praha 1955.

Hospodářskogeografické členění Československa. Věstník ČSAV 66:87–90. Praha 1957. Voprosy ekonomičeskogo rajonirovaniia Čechoslovakiji. Izvestija AN SSSR, serija geografičeskaja 4:115–119. Moskva 1958.

K metodice hospodářskogeografického členění ČSR. Hospodářskogeografické členění ČSR. Sborník I. konference hospodářských geografů v Liblicích 1958 (editor E. Hruška), str. 32–51. Praha 1958.

Měření a znázorňování velikosti a struktury průmyslu v hospodářském zeměpisu. Sborník Československé společnosti zeměpisné 64:2:143–152. Praha 1959.

Ispolzovaniye rabot po ekonomičeskomu rajonirovaniyu dlja novogo administrativno-territorialnogo delenija Čechoslovakiji. Izvestija AN SSSR, serija geografičeskaja, 6:104–110. Moskva 1960.

Hospodářské oblasti a nové územní rozdělení. Politická ekonomie 8:6:552–562. Praha 1960.

The Application of Economic Geographical Regions in the Czechoslovak Republic. Sborník Československé společnosti zeměpisné 65:3:253–261. Praha 1960.

Práce ČSAV k novému územnímu uspořádání Československa. Věstník ČSAV 69:11–12:552–562. Praha 1960.

- La division économique du territoire de la Tchécoslovaquie. Problems of Economic Regions (editor K. Dziewoński). Geographical Studies 27:31—50. Warszawa 1961.
 Znaczenie regionów gospodarczych w nowym podziale terytorialnym Czechosłowacji. Przegląd zachodni 17:2:262—275. Poznań 1961.
 A gazdasági földrajzi zónák kialakítása a Csehszlovák szocialista köztársaságban. Földrajzi értesítő 10:2:173—180. Budapest 1961.
 Les méthodes de détermination des régions économiques en Tchécoslovaquie. Annales de géographie 70:137—144. Paris 1961.
 Průmyslová jádra. Sborník Československé společnosti zeměpisné 67:2:127—142. Praha 1962.
 Oblasti Československa. Kolektiv. 224 str. Praha 1963.
 K regionálnímu rozdělení severních Čech. Sborník Československé společnosti zeměpisné 68:1:18—22. Praha 1963.
 K problému hospodářskogeografických středisek středních a severních Čech. Kolektiv C. Votruba. Rozpravy ČSAV, řada SV, č. 73, 92 str. Praha 1963.
 Application de la régionalisation économique à la modification de l'organisation administrative en Tchécoslovaquie 1960. Methods of Economic Regionalization. Geographia Polonica 4. Warszawa.
 The Measurements of Concentration of Industry and Population in Czechoslovakia. Journal of the Czechoslovak Geographical Society. Supplement for the XX-th International Geographical Congress London 1964. Str. 163—167. Praha 1964.
 Zur Siedlungsstruktur in der Tschechoslowakei. Festschrift L. G. Scheidl I. Str. 351—367. Wien 1965.
 Československý vojenský atlas. Ekonomickogeografické mapy: 42—43 Evropa, 50—51 Střední Evropa, 109 Jižní Evropa, 117 Západní Evropa, 125 Severní Evropa, 212 USA. Praha 1965.
 Atlas Československé socialistické republiky. Předmluva. Mapy a texty: 31.3 Stupeň industrializace oblastí, 32.2 Těžba uhlí, nafty a zemních plynů, 32.3 Zásoby uhlí, 32.5 Elektrická energie. Praha 1966.
 Les recherches des régions et des centres en Tchécoslovaquie. Applied Geography in the World (editor M. Středa). Str. 48—51. Praha 1966.
 K otázce struktury osídlení Československa. Sborník Československé společnosti zeměpisné 71:1:24—41. Praha 1966.
 Aplikovaná geografie. Věstník ČSAV 75:2:295—300. Praha 1966.
 Investigations on Economic Regionalization in Czechoslovakia. Economic Regionalization (editor M. Macka). Str. 187—190. Praha 1967.
 Progress of Applied Geography in Czechoslovakia. Proceedings (editor P. Nash). Str. 21—24. Kingston, Rhode Island University 1967.
 Geografické vědy. Československá akademie věd. Slovenská akadémia vied 1952—1966. Věstník ČSAV, zvláštní číslo. Str. 85—90. Praha 1967.
 La délimitation des régions et des agglomérations industrielles. Colloque international de géographie appliquée (editor O. Tulippe). Str. 189—196. Université de Liège 1968.
 L'atlas national tchécoslovaque et la géographie. Mélanges Omer Tulippe II. Spoluautor A. Götz. Str. 646—654. Liège, Gembloux 1968.
 Applied Geography in Regional Planning. Abstract of Papers, XXI-st International Geographical Congress, Delhi 1968. Str. 235—238. Delhi 1968.
 Ke geografii průmyslového závodu Tatra Kopřivnice. Sborník Československé společnosti zeměpisné 73:1:40—54. Praha 1968.
 Průmyslové oblasti a průmyslová střediska Čech. K metodám ekonomickogeografické regionalizace (editor M. Macka). Studia Geographica 8:126—140. Brno, Geografický ústav ČSAV 1969.
 K problematice ekonomiky oblasti z hlediska geografie. Problémy rozvoje ostravské aglomerace 2:29—30. Ostrava 1969.
 Československo. Mapa rozmištění průmyslu 1 : 1 000 000. Praha 1970.
 Pavlovské vrchy a jejich okolí. Regionálně geografická studie (editoři J. Demek, M. Macka). Studia Geographica 11. Část Geografie průmyslu. Str. 129—140 aj. Brno, Geografický ústav ČSAV 1970.
 Indie a její zeměpisné oblasti. Zeměpis ve škole 17 (1969—1970):8:126—128. Praha 1970.
 Geography of Czechoslovakia. Spoluautor J. Demek a kolektiv. 348 str. Praha 1971.
 Industrial Growth and Regional Development. Present Day Czech Geography (editor M. Blažek). Studia Geographica 21:161—166. Brno, Geografický ústav ČSAV 1971.

- L'industrie de la Basse Dyje en Moravie du Sud. Les régions peu industrialisées des pays industriels (editor Z. Hájek). Studia Geographica, 20. Str. 65—86. Brno, Geografický ústav ČSAV 1971.
- Industrializace jižní Moravy v prostoru dolního Podyjí. Sborník Československé společnosti zeměpisné, 76:12:25—37. Praha 1971.
- Země a západní Evropy. Přírodní vědy ve škole 1972—1973:3:107—110. Praha 1972.
- Sociálně ekonomické složky životního prostředí v ČSR. Mapa 1 : 500 000. Praha 1972.
- L'industrie et les transformations de l'environnement. Geography and Long Term Prospects (editor M. Philipponneau). Str. 127—134. Sablé, Coconier 1973.
- Regional Growth and Development. Sborník regionální konference IGU Budapest 1974. Str. 367—372. Budapest, Akadémiai Kiadó 1974.
- Výzkum geofaktorů životního prostředí v Pražské oblasti. Praha a geologie (editor T. Rezníček). Str. 36—40. Praha 1975.
- Geofaktory životního prostředí. Geografie a praxe. Sborník XIII. sjezdu československých geografů v Plzni 1975 (editor J. Demek). Str. 33—38. Brno, Geografický ústav ČSAV 1975.
- Vojenský zeměpisný atlas. Ekonomickogeografické mapy: 38 Evropa, 47 Střední Evropa, 105 Jižní Evropa, 113 Západní Evropa, 121 Severní Evropa. Praha 1975.
- Les ressources naturelles et les zones urbaines et périurbaines au point de vue d'une géographie environnementale. Sborník Československé společnosti zeměpisné 81: 1:56—58. Praha 1976.
- Ekonomickogeografická regionalizace. Kolektiv M. Blažka. Studia Geographica 53:1—68. Brno, Geografický ústav ČSAV 1977.
- Průmysl a krajina. Přírodní vědy ve škole 1976—1977:28—31. Praha 1977.
- New Towns and their Environment. GeoJournal 2:1:35—38. Wiesbaden 1978.
- Vliv průmyslových měst na krajину a prostředí. Sborník Československé společnosti zeměpisné 83:2:85—90. Praha 1978.
- Geologie české části vnitrosudetské pánve. Kolektiv R. Táslera. 296 str. Praha 1979.
- Francie (Andorra, Monaco). Turistický průvodce. Kolektiv J. Rubína. 333 str. Praha 1979.
- Wpływ przemysłu i górnictwa na rozwój miast w zagłębiu ostrawsko-karwińskim. Rola przemysłu w rozwoju miast i miasto jako baza działalności przemysłowej (editor L. Straszewicz). Str. 79—92. Łódź, Uniwersytet 1979.
- Koncepcje výzkumu životního prostředí věd o Zemi a vesmíru. Věstník ČSAV 88:6:297—306. Praha 1979.
- Indický subkontinent. Zeměpisné a historické panoráma. Spoluautor M. Krása a kolektiv. 517 str. Praha 1980.
- Geologie Orlických hor. Kolektiv M. Opletala. 208 str. Praha 1980.
- Průmysl hutnický a těžkého strojírenství ČSSR. Mapa 1 : 1 000 000. Prognóza vybraných oblastních faktorů rozvoje národního hospodářství ČSSR do roku 2000 (editor P. Koreň). Praha, FM HTS — Geografický ústav ČSAV 1982.
- Regionální struktura československého hospodářství. Mapa 1 : 1 500 000. Prognóza vybraných oblastních faktorů rozvoje národního hospodářství ČSSR do roku 2000 (editor P. Koreň). Praha, FM HTS — Geografický ústav ČSAV 1982.
- Ekonomickeogeografický výzkum ČSAV. Spoluautor V. Toušek. In: Geografický výzkum v Československé akademii věd 1952—1982. Vědecké symposium. Sborník referátů (editor M. Štířík). Str. 147—155. Liblice, Geografický ústav ČSAV 1983.

Jaroslav Sládek

Zemřel prof. dr. M. Blažek. Ve středu 30. března 1983 jsme se naposled rozloučili s čelným představitelem čs. ekonomické geografie prof. RNDr. Miroslavem Blažkem, který zemřel po delší nemoci 26. 3. 1983.

Profesor Blažek se narodil 13. května 1916 ve Vápenném Podole v Železných horách, ale brzy se s rodiči přestěhoval do Brna, kde maturoval v roce 1934 a pak studoval na přírodovědecké fakultě brněnské univerzity. Pod vedením profesora Koláčka připravil disertační práci, ale byl již postižen okupací a uzavřením vysokých škol. Proto svou disertační práci obhájil až po válce na Karlově univerzitě v Praze. Začal pracovat jako sídelní geograf při osídlování pohraničí a přešel do pozdějšího Státního úřadu plánovacího, kde zakládal oddělení oblastního plánu.

Od roku 1951 působil na Vysoké škole ekonomické v Praze, kde založil katedru ekonomické geografie a habilitoval se na základě své první knižní publikace „Sídla v Československu“. V roce 1964 byl jmenován profesorem a stal se vedoucím nově vzniklé katedry ekonomiky oblastí. Vysoké škole ekonomické věnoval prof. Blažek

plných 16 let své poctivé práce pedagogické, vědecké i politické. V roce 1967 pak přešel jako vedoucí sektoru ekonomické geografie do Geografického ústavu ČSAV v Brně, kde pracoval až do svého odchodu do důchodu. Za více než 10 let práce, zahrávající vědecky nejplodnější období jeho působení v české geografii, se zasloužil o vybudování sociálně ekonomické geografie v tomto ústavu. Při své vysoké aktivitě však dokázal současně externě působit i na vysokých školách, školit aspiranty a účastnit se zejména tvorby učebnic a školních map. Obdivuhodný je počet a rozsah jeho prací učebnicového charakteru. Byl autorem první poválečné učebnice „Hospodářský zeměpis ČSR“, která byla přeložena i do němčiny a ruštiny a stala se významnou propagací naší geografie v zahraničí.

Ve svých více než 250 vědeckých pracích řešil prof. Blažek aktuální otázky geografie obyvatelstva a sídel, geografické regionalizace i výchovy mladých geografiů. V jeho seznamu prací představují učebnice přes 30 titulů. Též jeho poslední práce, jejíhož vydání se již bohužel nedočkal, je učebnice „Úvod do ekonomické geografie“. Autorský se na ní podílel spolu s doc. M. Riedlovou a doc. F. Brabcem.

Podrobný rozbor vědeckého přínosu profesora Blažka byl již publikován několikrát v odborném tisku při příležitosti jeho životních jubilejí, především ve Sborníku Čs. geografické společnosti z pera prof. Häuflera a doc. Macky.

Zesnulý byl až do posledních chvil svého života aktivním funkcionářem Československé geografické společnosti při ČSAV, která ho na svém XIII. sjezdu v Plzni v roce 1975 zvolila čestným členem. Dlouhou řadu let pracoval aktivně i v komisích Mezinárodní geografické unie.

Profesor Blažek byl zaníceným učitelem. Byl živý, temperamentní, bezprostřední a vtipný ve svých přednáškách a měl vzácný dar, že dovezl u svých žáků i spolupracovníků vyloukat touhu po poznání a radost z práce. Proto měl mnoho dobrých přátel, kteří na něho budou všechny vzpomínat.

Zdeněk Hoffmann

RNDr. Karel Stránský (1936–1982). Dne 13. listopadu 1982 zemřel po krátké nemoci odborný asistent katedry hospodářské geografie Vysoké školy ekonomické v Praze a dlouholetý funkcionář Československé geografické společnosti RNDr. Karel Stránský.

Narodil se 15. prosince 1936 v Jablonci nad Jizerou (okres Semily). Po maturitě na Jedenáctileté střední škole Klementa Gottwalda ve Vrchlabí pracoval v národním podniku Mostex v Dolní Branné (okres Trutnov). Na podzim 1956 byl přijat na přírodovědeckou fakultu Karlovy univerzity. Specializoval se na obor ekonomická geografie. Státní závěrečné zkoušky složil a diplomovou práci na téma Nákladní železniční doprava v Československu (pod vedením prof. V. Häuflera) obhájil na jaře 1961.

Od 1. září 1961 pracoval jako asistent prof. M. Blažka na katedře hospodářské geografie Vysoké školy ekonomické v Praze. Podílel se na tvorbě základního kursu ekonomické geografie. V jeho rámci se zaměřil hlavně na problematiku Československa, které věnoval celou řadu publikovaných statí. Samostatně připravil výběrový kurs geografie cestovního ruchu pro posluchače starších ročníků ekonomiky vnitřního obchodu a zejména ekonomiky služeb a cestovního ruchu. Napsal k němu učební text a téměř patnáct let jej na Vysoké škole ekonomické přednášel.

Na tuto problematiku se specializoval i ve své vědeckovýzkumné práci. Byl aktivním členem pracovní skupiny pro geografii cestovního ruchu při Mezinárodní geografické unii. V rámci externí aspirantury na katedře ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity připravoval po úspěšném složení zkoušek minima kandidátskou disertaci na téma Geografie cestovního ruchu ČSSR. Nestačil ji však už dokončit.

Na obchodní fakultě Vysoké školy ekonomické byl od roku 1971 duší studentské

vědecké a odborné činnosti: předsedal fakultní Radě SVOČ, pracoval v Komisi SSM pro řízení SVOČ na VŠE, nejednou zasedal v odborných porotách celostátního kola i mezinárodní soutěže SVOČ. Za tuto činnost dostal mnohá poděkování, čestná uznání celoškolského výboru SSM, diplomy obvodního výboru SSM atd.

Velmi mnoho času a sil věnoval práci ve výboru středočeské (pražské) pobočky Československé geografické společnosti. Dlouhá léto — od roku 1966 — byl jejím osvědčeným jednatelem. Pravidelně, aktivně se účastnil sjezdů československých geografů.

RNDr. Karel Stránský byl zkušeným vysokoškolským pedagogem. Měl velmi dobrý přístup k lidem a citlivý vztah ke studentům. Jeho posluchači mu odpláceli stejnou minci. Často se k němu obraceli o radu.

Práci na katedře hospodářské geografie Vysoké školy ekonomické v Praze za světil RNDr. Karel Stránský víc než jedenadvacet let svého nedlouhého života. Velmi dobře zapadl do jejího malého, dělného kolektivu; stal se jeho platným, iniciativním členem. Byl spolehlivým kolegou, kamarádem a soudruhem, v případě potřeby vždy připraveným pomocí. Osud mu nedopřál uskutečnit mnohé plány a záměry. Přesto se hluboce vepsal nejen do srdeč svých nejbližších spolupracovníků, ale i do povědomí široké československé geografické veřejnosti. Cest jeho památce!

Hlavní publikované práce RNDr. Karla Stránského:

- Střediska nákladní železniční dopravy v Severočeském kraji. — Sborník ČSSZ 68: 1:45—48. Academia, Praha 1963.
- Mapy průmyslu hutnického, strojírenského, chemického, textilního, potravinářského (spolu s M. Blažkem). In: Atlas československých dějin. ÚSGK a Historický ústav CSAV, Praha 1965.
- Zeměpis dopravy. — Dějepis a zeměpis ve škole 8:6:204—206. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1966.
- Ekonomickogeografický výzkum dopravy malých oblastí. — Přírodní vědy ve škole 22:6:223—225. SPN, Praha 1971.
- Základní směry rozvoje a rozmístění průmyslu paliv a energetiky v pátém pětiletém plánu (1971—1975). — Přírodní vědy ve škole 23:4:143—144. SPN, Praha 1971.
- Kultury a plodiny poskytující suroviny k průmyslovému zpracování. In: Kolektiv: Geografie zemědělství. Učební text, str. 128—146. SPN, Praha 1972.
- Pokus o klasifikaci středisek a přepravních tahů nákladní železniční dopravy v Československu. In: Problémy geografického výzkumu. Zborník X. jubilejného zjazdu ČSSZ. Vydavatelstvo SAV, Bratislava 1971.
- Rozvoj a rozmístění hutnické, strojírenské a chemického průmyslu v pátém pětiletém plánu. Průmysl stavebních hmot v pátém pětiletém plánu. Zemědělství a doprava v pátém pětiletém plánu. Oblastní problémy československého hospodářství v pátém pětiletém plánu. — Přírodní vědy ve škole 23:6, 8, 10; 24:1:36—38. SPN 1972.
- Vyučování tématu Geografie dopravy. — Přírodní vědy ve škole 24:2:68—70. SPN, Praha 1972.
- Albánská LR, Bulharská LR, Čínská LR, Jugoslávie, Korejská LDR, Maďarská LR, Mongolská LR, Německá demokratická republika, Polská LR, Rumunská SR, Vietnamská DR. In: Ekonomická encyklopédie 1—2. Svoboda, Praha 1972.
- Geografie cestovního ruchu. Učební text, 110 str. Vysoká škola ekonomická, Praha 1973 (dotisk: 1976, 1979; 2. přepracované vydání, SPN, Praha 1983).
- Hlavní investice a rekonstrukce po roce 1945 (podle krajů; s originálními mapkami). — Tribuna 74:25, 27, 35, 40, 46, 50; 75:4, 7, 11, 17, 24, 26. Rudé právo, Praha 1974, 1975.
- Kultury a plodiny poskytující suroviny k průmyslovému zpracování. In: V. Hrala a kol.: Ekonomickogeografický přehled světového hospodářství podle odvětví. Učební text, str. 109—116. SPN, Praha 1976 (2. vydání: 1978; dotisk: 1980; přepracovaný text in: V. Hrala a kol.: Ekonomickogeografický přehled obyvatelstva a světového hospodářství podle odvětví, str. 134—136. SPN, Praha 1982).
- Economic Characteristics of Czechoslovakia's Administrative Regions. — Czechoslovak Foreign Trade 16:7:14—33. Rapid, Praha 1976.
- Die Klassifikation der Faktoren der Entwicklung und der Standortverteilung des Fremdenverkehrs. — Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 179:91—92. PWN, Warszawa—Kraków 1976.
- Československá socialistická republika. In: Kolektiv: Regionální přehled světového hospodářství. Učební text, str. 167—217. SPN, Praha 1977 (dotisk: 1980; přepracované vydání: 1983).

Středočeský kraj — 30 let socialistické výstavby. — Přírodní vědy ve škole 29:1: 37—39. SPN, Praha 1977.

Československé zemědělství po IX. sjezdu JZD. — Přírodní vědy ve škole 31:3:118. SPN, Praha 1979.

Vlijanje turizma i rekreacii na izměnjenje ekonomiko-geografičeskoj struktury raja. In: Sbornik dokladov meždunarodnogo simpoziuma po geografii turizma, str. 88—91 (Sofia—Bělogradčík 19.—26. 10. 1975). Sofia 1979.

Československý průmysl paliv a energetiky. Čs. hutnický a strojírenský průmysl. Čs. chemický a dřevochemický průmysl. Čs. průmysl stavebních hmot, skla, porcelánu a keramiky a průmysl spotřební. Čs. průmysl potravinářský, zemědělství a lesní hospodářství. Čs. doprava, zahraniční obchod a cestovní ruch. — Přírodní vědy ve škole 31:5:190—192, 6:234—236, 7:272—273, 8:312—314, 9:348—350, 10:382—385. SPN, Praha 1980.

Doprava a cestovní ruch. Učební text, 20 str. Čedok, Praha 1981.

Ladislav Skokan

Symposium „Geografický výzkum v ČSAV“ v Liblicích 1983. Ve dnech 7.—10. února 1983 se konalo v Domě vědeckých pracovníků ČSAV v Liblicích u příležitosti 30 let založení geografických pracovišť v ČSAV a 20 let zřízení Geografického ústavu ČSAV vědecké symposium, které uspořádal Geografický ústav ČSAV ve spolupráci s Ústavem československých a světových dějin ČSAV, s přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy, Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně a Československou geografickou společností.

Jednání se zúčastnilo celkem 143 odborníků z geografie, kartografie a příbuzných vědních oborů. Kromě účastníků z ČSSR byli přítomni zástupci Geografického ústavu AV SSSR [V. V. Anněnkov], Ústavu geografie a prostorové organizace Polské akademie věd [L. Zawadzki], Ústavu geografie a geokologie akademie věd NDR [H. Lüdemann] a Univerzity Martina Luthera v Halle [D. Scholz]. V předsednictvu sympozia zasedali akademik Vladimír Pokorný, místopředseda ČSAV, který jménem prezidia ČSAV zahájil celé jednání, akademik Jaroslav Purš, ředitel Ústavu československých a světových dějin ČSAV, člen korespondent ČSAV Jindřich Štelcl, předseda vědeckého kolegia geologie a geografie ČSAV, doc. ing. Vladimír Kubánek, CSc., zástupce IV. odd. ÚV KSC, ing. Vladimír Vahala, DrSc., ředitel Geografického ústavu ČSAV, doc. RNDr. Josef Kvítovič, DrSc., zástupce ředitele Geografického ústavu SAV, doc. RNDr. Václav Gardavský, CSc., předseda Československé geografické společnosti při ČSAV.

Po zahájení, slavnostních projevech a vystoupení zahraničních hostů odezněly úvodní referáty, zabývající se prognózou vývoje a perspektivami geografie.

Plenární organizace sympozia, bez rozdělení do oddělených, souběžně probíhajících sekcí, jak tomu bývá např. na sjezdech, přivedla po dlouhé době české i slovenské geografy k jednomu velkému kulatému stolu, což umožnilo širokou a plodnou diskusi. K tvořivému jednání přispěla disciplina účastníků, kteří dodali včas své ohlášené referáty, i pohotovost hlavního pořadatele, který včas zajistil jejich vydání v samostatném sborníku Geografický výzkum v ČSAV 1952—1982 (320 stran maloformatového tisku, GGÚ ČSAV, Brno 1983), který všichni měli předem k dispozici. Tato okolnost nikterak nesnížila pozornost průběhu vlastního jednání, jehož se zúčastnili nejvyšší představitelé naší vědy i zástupci politických orgánů.

V tematické skupině fyzické geografie vystoupilo 11 referentů, v diskusi 20 účastníků. V následujícím bloku historické geografie odeznělo 8 referátů a v diskusi vystoupilo 11 účastníků. Ekonomická geografie byla prezentována 11 referenty a 15 diskusními příspěvky. Kartografie byla zastoupena 13 referáty, diskusními příspěvků bylo 18. Jednotlivé tematické skupiny byly uvedeny tzv. průřezovými referáty.

V průběhu jednání sympozia ve všech tematických okruzích byla vyslovena řada námětů, které by měly být zahrnuty do zpracovávané prognózy zaměření geografických věd. Byla přitom zdůrazněna nezbytná součinnost celého komplexu těchto věd — geografie fyzické, ekonomické, historické a kartografie — i úzká spolupráce geografických a příbuzných pracovišť akademíí věd, vysokých škol a resortů.

Významné úkoly je nutno orientovat na analýzu, syntézu a prognózu dalšího vývoje krajiny a životního prostředí v Československu a uplatňovat přitom rychleji a intenzivněji exaktní přístupy a prostředky výpočetní techniky a automatizace. K tomu je třeba zaměřit i výchovu nových vědeckých pracovníků tak, aby zejména v týmové spolupráci bylo dosaženo účinného využití této moderní techniky. Nezbytným předpokladem je ovšem vybudování integrovaného regionálního geografického informačního

systému. Taková orientace umožní urychlení procesu zejména komplexního výzkumu krajiny.

Významného pokroku bylo dosaženo v posledním období v kartografii, zvláště na úseku uplatnění automatizovaných metod při tvorbě tematických map. To je dokumentováno i prvními výsledky tvorby tematických map úkolu státního plánu základního výzkumu „Soubor tematických map v ČSSR a jeho vyjadřovací prostředky“.

Specifický interdisciplinární vývoj byl patrný v okruhu historické geografie, která má nezastupitelnou úlohu v komplexu historických věd, zároveň však nechce ani nemůže ztratit kontakt se souborem věd geografických, jak dokládají průřezové referáty. Pozornost byla věnována využívání historických pramenů pro geografii, historickogeografické analýze československého průmyslu a ekologickému významu vznikání a zanikání osad v krajině.

Byla doporučena konkrétní spolupráce Geografického ústavu ČSAV a Ústavu československých a světových dějin ČSAV při řešení úkolů SPZV s cílem hlouběji rozvíjet historický přístup v rámci geografických analýz a zvážit možnost zřízení mezioborového studia geografie — historie na vysokých školách. Dále bylo doporučeno zřízení meziresortního orgánu pro řešení otázek pomístního a geografického názvosloví.

V rámci sympozia byla uspořádána celodenní exkurze k problémům fyzické, ekonomické a historické geografie vedená méně známými krajinnými typy po trase Liblice — Lysá n. Labem — Český Brod — Ondřejov — Jemniště. Zde v místním zámku byla zakončena prohlídkou výstavy map, globů a vedut, která byla připravena ve spolupráci se střediskem Státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského KNV.

Vysoce byla hodnocena účast odborníků prakticky všech geografických a kartografických pracovišť. Jednání sympozia probíhalo v tvůrčím pracovním ovzduší a přispělo k prohloubení vztahů dobré spolupráce a upevňování jednoty geografů, kartografů a dalších odborníků v jejich pracovišti.

Miroslav Střída

Seminář „Problémy krajiny z hlediska životního prostředí“. Ve dnech 15. a 16. 3. 1983 proběhl v Mariánských Lázních celostátní seminář na téma „Problémy krajiny z hlediska životního prostředí“ za účasti kolem 200 odborníků z naší vlasti. Celkem odezvělo na dvě desítky referátů zpracovaných odborníky nejrůznějších oborů řešících vztahy ekonomiky a člověka ke krajině a životnímu prostředí.

Za komisi životního prostředí ZČ KNV jednání semináře slavnostně zahájil ing. Smolík. S konkrétními problémy ochrany a tvorby životního prostředí na území západoceského kraje seznámil přítomné zástupce ZČ KNV ing. Dejc. K nejzávažnějším koncentracím negativních jevů v životním prostředí dochází v prostoru obou západoceských sídelně průmyslových aglomerací: plzeňské a karlovarsko-sokolovsko-chebské. V šesté pětiletce proběhlo celkem 22 akcí na ochranu čistoty ovzduší kraje v hodnotě cca 124 mil. Kčs. Naopak ochrana čistoty vod zaostává za potřebami, především bytová a výrobní výstavba přesahuje možnosti budování čistíren odpadních vod. Zvláštností kraje v celostátním měřítku ochrany a tvorby životního prostředí je potřeba uchování a rozvoje tradic světoznámého západoceského lázeňství. Za hostitelské město Mariánské Lázně se ujal slova tajemník MěNV s. Hruběš, který mimo jiné uvedl, že zodpovědní pracovníci i řadoví občané se opírají o zkušenosti získané z téměř patnáctileté historie cílevědomé péče o životní prostředí a věnují všechny sily pro plnění základního úkolu lázní — navracet lidem zdraví.

Přednesené a ve sborníku i dodatku publikované příspěvky zachycují velmi široké spektrum problematiky od nejobecnějších problémů ochrany a tvorby životního prostředí až po konkrétní řešení dílčích otázek. Zcela pochopitelně největší pozornost byla věnována vlivům zemědělství na životní prostředí. Z konkrétních otázek šlo postižení koloběhu dusíku v krajině, změny obsahu humusu v půdách, o problematiku hnojení a užívání pesticidů (např. od roku 1950 vzrostla spotřeba pesticidů 17× na dnešních cca 0,5 kg .obyv.⁻¹ .rok⁻¹, v ČSSR). Z geografického hlediska velmi zajímavé byly příspěvky týkající se delimitace půdního fondu pro jednotlivé hospodářské aktivity společnosti, což znamená v podstatě také stanovení priorit pro příslušné regiony. Zásadní informace k pochopení vztahu zemědělství a životního prostředí přinesl příspěvek doc. ing. A. Slabého, CSc., z FM zemědělství a výživy (přednesl ing. Stola). Zemědělství s lesnictvím se společně podílejí na využití 92 % území ČSSR, z čehož vyplynuly jejich klíčové postavení v ochraně a tvorbě životního prostředí ve státě. Zemědělství objemově produkuje zdroje pro 26 % průmyslové výroby, hodnotově asi 54 % průmyslové výroby z domácích surovin. Naše zemědělství disponuje 6,9 mil. ha ze-

mědělské půdy, což odpovídá cca 54 % rozlohy ČSSR (v ČSR 55 %, v SSR 51 %). V letech 1950–1980 poklesla výměra zemědělské půdy na jednoho obyvatele o 30,1 % z 0,648 ha na 0,453 ha, orné půdy o 31,9 % z 0,467 ha na 0,318 ha, tj. přibližně o 1 % ročně. Pro vyrovnaní úbytku bylo zapotřebí zvyšovat roční zemědělskou produkci o 1 %, další roční zvyšování výroby o 1 % musí však navíc kompenzovat zábory právě nejúrodnějších půd (na 12–17 % z nich se negativně projevují imise), omezení produkce ve vodohospodářských a jiných chráněných územích. To bylo možné řešit jen intenzifikací výroby na stávajících plochách s vědomím nárůstu rizik ve vztahu k životnímu prostředí. Výzkum otázek vztahů probíhal ve třech oblastech: 1. možnosti ohrožení prostředí zemědělskou velkovýrobou, 2. působení prostředí na zemědělskou výrobu, 3. mimoprodukční funkce zemědělství.

Rovněž početně byly zastoupeny příspěvky s lesnickou tématikou. Poukázaly na kladny, které lesy vytvářejí a vykonávají v územních systémech životního prostředí. Především byla zdůrazněna polyfunkčnost lesních porostů. Poškozování lesa má za následek i vyvazování jeho rovnocenného mimoprodukčního významu. Z problematiky průmyslu a jeho negativních vlivů na prostředí byla projednávána pouze otázka působení emisí na komponenty životního prostředí. Účinkům dopravy a rekreace na krajinu byla bohužel věnována minimální pozornost.

Varovná slova zazněla v řadě příspěvků. Střety ochrany životního prostředí s „ekonomickými“ požadavky byly demonstrovány a hodnoceny jak na celkové úrovni – v hygieně, tak odvětvově na příkladu antropogenní redukce druhového složení společenstev živočichů a regionálně na příkladu CHKO Třeboňsko. Seminář seznámil účastníky s přístupy vybraných odvětví národního hospodářství a vědeckých pracovišť ČSSR k řešení problematiky životního prostředí. Vedle kritických poznámek se objevily početné poznatky sebekritické a především konstruktivní, ukazující, jak řešit vzniklé problémy a eliminovat škody. Co se týče záběru přednesených či publikovaných příspěvků, za nedostatek snad lze považovat neúčast přímé hospodářské praxe, většiny projekčních organizací, zástupců národních výborů, kteří bezprostředně zodpovídají za rozhodující část aktivit v krajině. Pro účastníky by rovněž bylo výhodné jednání ve specializovaných sekcích.

Součástí semináře se stala také exkurze do CHKO Slavkovský les po naučné stezce Kladská. Večerní program doplnily audiovizuální pořady (diapozity, film) z prostředí CHKO Třeboňsko a Slavkovský les. Na jednání druhého dne navázala exkurze po lázeňských parcích hostitelského města.

Závěrem lze hodnotit uspořádání semináře „Problémy krajiny z hlediska životního prostředí“ jako neobyčejně potřebný počin, který vedl k rozšíření vzájemné informovanosti resortů i specialistů a k neformální výměně poznatků mezi odborníky rozličného zaměření. Organizátorem z Čs. vědeckotechnické, zemědělské a lesnické společnosti je třeba za uspořádání zajímavého a poučného setkání srdečně poděkovat a popřát jim stejněho zdaru při podobných akcích do dalších let.

Jaromír Kolejka

I. ročník ústavní soutěže o nejlepší vědeckou práci mladých pracovníků Geografického ústavu ČSAV. V měsíci březnu byla vedením Geografického ústavu ČSAV a výborem ZU SSM vyhlášena ústavní soutěž o nejlepší vědeckou práci mladých pracovníků Geografického ústavu ČSAV. Cílem ústavní soutěže je prohlubovat kvalitu badatelécké práce a zvyšovat odbornou úroveň mladých pracovníků Geografického ústavu. I. ročníku ústavní soutěže se mohl zúčastnit každý pracovník Geografického ústavu, interní aspirant nebo stipendista, který v roce vyhlášení soutěže nepřevyšil 35 let věku, případně kolektiv takovýchto pracovníků. Předmětem soutěže byly jednotlivé práce nebo jejich soubory, které vznikly při plnění výzkumných úkolů Geografického ústavu ČSAV. Soutěžní práce byly předloženy odborné komisi v písemné formě.

Přihlášené soutěžní práce hodnotila odborná komise, která byla jmenována ředitelkou Geografického ústavu. V I. ročníku ústavní soutěže pracovala odborná komise ve složení: doc. RNDr. M. Macka, CSc., (předseda), RNDr. Z. Hoffmann, CSc., RNDr. M. Hrádek, CSc., RNDr. A. Ivan, CSc., RNDr. O. Stehlík, CSc., RNDr. D. Borecký (zástupce SSM). Odborná komise zhodnotila soutěžní práce a přihlédla zejména k závažnosti, orignalitě a významu soutěžní práce pro geografické disciplíny a praxi a také ke způsobu a úrovni prezentace práce.

Vyvrcholením ústavní soutěže bylo celodenní zasedání, které se konalo 17. listopadu 1982 a mělo charakter veřejné vědecké konference. Na tomto veřejném zasedání byly předložené soutěžní práce autory ústně prezentovány a obhajovány. Je

třeba vyzdvihnout, že po celou dobu konání konference si zasedání udrželo vysokou odbornou úroveň i pracovně náročnou formu, což bylo dánou jak odpovědným přístupem hodnotící komise, tak i přístupem všech autorů soutěžních prací. Průběh zasedání byl rozdělen do dvou částí. V dopolednej části proběhlo přednesení soutěžních prací a jejich ohajoba, odpoledne se uskutečnilo slavnostní vyhlášení výsledků I. ročníku ústavní soutěže o nejlepší vědeckou práci mladých pracovníků Geografického ústavu ČSAV.

Přihlášené soutěžní práce byly rozděleny do tří tematických oblastí. Do první tematické oblasti byly zařazeny práce, které se zabývaly problematikou dálkového průzkumu Země. V této tematické oblasti zaujaly pozornost práce RNDr. S. Plachého: „Studium vybraných abiotických složek krajiny prostředky DPZ“ a práce RNDr. V. Nováčka: „Současný stav metod a interpretace vybraných prvků dopravní sítě z materiálů DPZ“. Tato práce se zabývala problematikou interpretace a využitím asfaltových komunikací z multispektrálních leteckých snímků na přístroji Mikrodenzitometr MD 100. Na příkladě asfaltových komunikací v oblasti testovací plochy „Doupě“ na Českomoravské vrchovině byly zjištovány hodnoty hustoty šedi v příslušných spektrálních oborech a byla provedena stručná charakteristika dosažených výsledků s uvedením nejoptimálnějšího spektrálního oboru pro interpretaci asfaltových komunikací z multispektrálních materiálů. Tyto práce ukázaly některé výsledky, kterých bylo v oboru dálkového průzkumu Země dosaženo na Geografickém ústavu.

Nejvíce soutěžních prací bylo přihlášeno v oboru fyzická geografie. Byly mezi nimi příspěvky pojednávající o konkrétních výsledcích čistě geomorfologických výzkumů, např. práce RNDr. K. Kirchnera, CSc.: „Reliéf východní části Krušných hor a možnost jeho funkčního hodnocení“. Autor se zabýval využitím podrobného geomorfologického výzkumu antropogenně ovlivněného reliéfu části Krušných hor. V diskusi k této práci byla značná pozornost věnována zejména navržené klasifikaci intenzity využívání jednotlivých ploch v lesním nebo zemědělském hospodářství. Značné pozornosti se těšily dvě práce RNDr. J. Kolejky. První s názvem „Pleistocenní glaciální tvary reliéfu v makedonském pohoří Baba“ se zabývala v geografii dosud pravděpodobně neposanými glaciálními tvary reliéfu tohoto masívu, který leží v JV Evropě v blízkosti 40° s. š. Autor dochází v práci k závěru, že přes exponovanou jižní polohu bylo pohoří Baba v pleistocenu zaledněno a dokazuje to na mnoha příkladech. Druhá práce tohoto autora nesla název „Nauka o krajině — myšlenky, pojmy a metody“. V práci je podán geografický přístup ke studiu krajiny a jsou ukázány směry výzkumu krajiny vymezeným a hodnocením fyzickogeografických jednotek, jsou popsány některé metody využití matematizace a automatizace při výzkumu krajiny. Autorem další práce v tomto oboru byl RNDr. S. Ondráček, který svoji práci nazval „Vliv Moravského krasu na některé chemické a fyzikální vlastnosti vod v tocích povodí Říčky“. Práce na základě osmnácti měsíčních pozorování prováděných v pravidelných 14 denních intervalech podává základní charakteristiku chemického složení vod ve vodních tocích sledovaného území. Na základě těchto údajů je pak zhodnocen vliv zkoumaného krasového území na některé chemické a fyzikální vlastnosti vod ve vodních tocích tohoto území a je provedeno zhodnocení odnosu vápenců ve sledovaném období.

Samostatný tematický celek si vyžádaly práce geograficky analyzující různorodé společenské jevy. Byla to například práce RNDr. J. Vystoupila, CSc., „Geografické problémy (krátkodobé) rekreace v ČSR“. Autor v práci podtrhl zejména tu skutečnost, že z geografického hlediska je nejcennějším aspektem při výzkumu rekreace její prostorovost, tj. výzkum funkčních a časoprostorových vztahů mezi nabídkou a poptávkou po rekreaci, mezi zdrojem a cílem rekreace při znalosti jejich lokalizačních faktorů. Dále to byla studie RNDr. A. Vaishara „Geografická diferenciace některých sociálních faktorů životního prostředí ve vybraných městech ČSR“. Autor se v práci zabýval geografickou diferenciací některých jevů z oblasti degrafie a jejich souvislostmi s dalšími charakteristikami vybraných měst ČSR. Ukazuje, že největší výskyt negativních jevů (rozvody, potraty, sebevraždy) je zaznamenán ve městech s malou perspektivou rozvoje a ve městech s malou stabilitou obyvatelstva. Další příspěvek autora RNDr. J. Maryáše „K metodám výběru středisek maloobchodu a sféry jejich vlivu“ se zabýval zhodnocením metod výběru středisek maloobchodu na základě statistických i dynamických charakteristik a věnoval se i použití interakčních modelů pro vymezení sfér vlivu středisek jakož i hlavním omezením těchto modelů.

Výše uvedený přehled soutěžních prací zahrnuje práce, které byly odbornou komisí ohodnoceny. Lze konstatovat, že I. ročník ústavní soutěže úspěšně splnil svůj cíl a byl pro práci mladých pracovníků Geografického ústavu přínosem. Můžeme se tedy těšit na pořádání dalších ročníků ústavní soutěže o nejlepší vědeckou práci

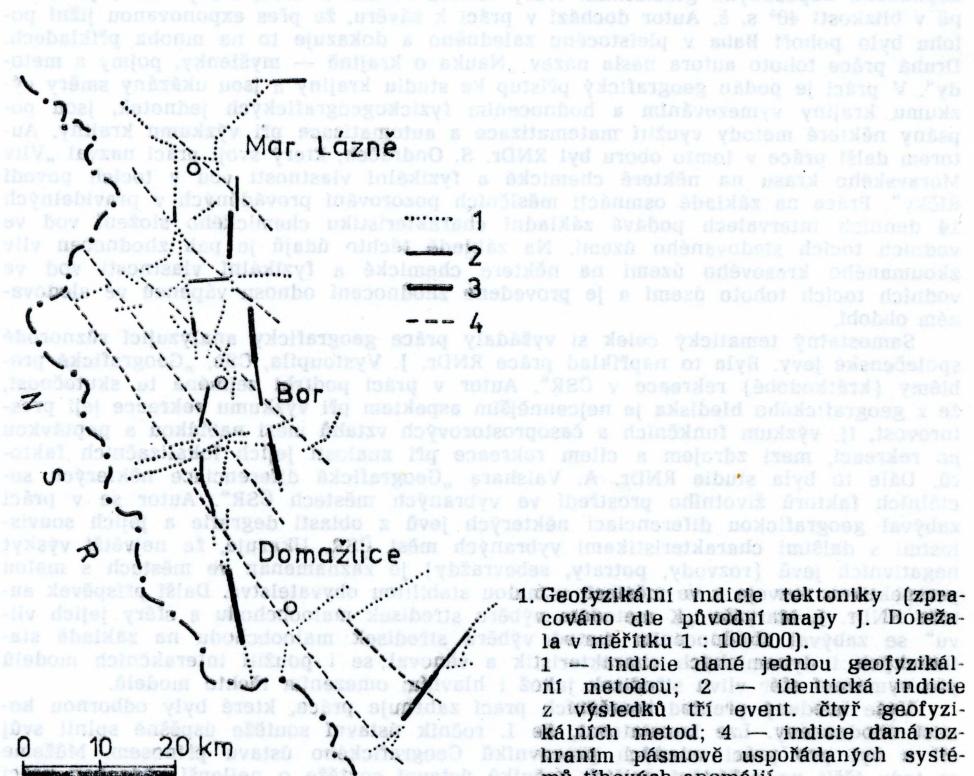
mladých pracovníků Geografického ústavu ČSAV, které přispějí k dalšímu rozvoji geografických disciplín a pomohou mladým vědeckým pracovníkům ke zvýšení jejich odborné úrovně.

Daniel Borecký, Vítězslav Nováček

Fotolineamenti v oblasti tachovsko-domažlického příkopu. Fotolineamenti dešifrované z družicových snímků jsou v podstatě odrazem různých geomorfologických prvků v reliéfu. Mají schopnost indikovat i morfostrukturální členění, což může odrážet hranice dané průběhem hlubokých disjunkcí.

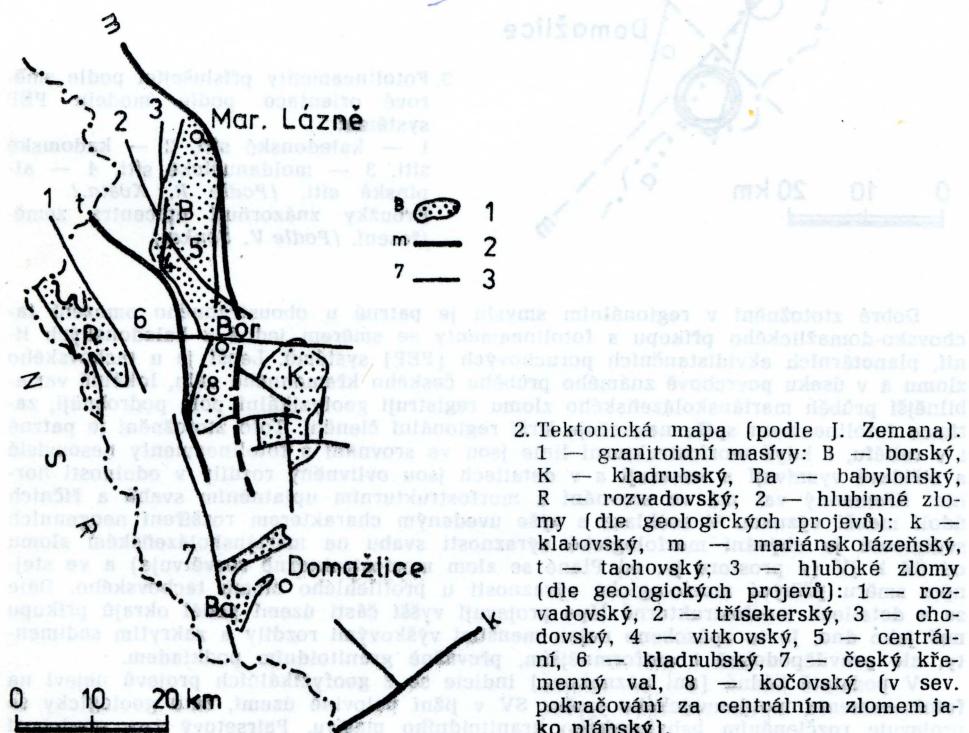
Ze výsledky takové interpretace fotolineamentů jsou i na území tak rozsáhle geologicky prozkoumaném, jako je naše republika, v mnohém velmi cenné, ukazuje právě uváděný příklad porovnání geomorfologických a též geologických a geofyzikálních údajů s fotolineamenti (viz též Květ 1982). Komplexní přístup umožňuje kvalitativně ocenit povrchové i hlubinné projevy tektoniky. Přesný detailní obraz získaný početnými studiemi v dosahu přímého kontaktu geologa nebo i nepřímého sledování geofyzika komplikuje někdy poznání regionální hlubinné stavby. S vědomím, že není možné dešifrováním fotolineamentů konečnou platnost při studiu hlubinné stavby, dnešní stav poznání přece jen poskytuje alespoň určitý základ pro dálší regionální geologické studie, než bude dokončena pro celé území republiky podobná geofyzikální syntéza jako v uváděné oblasti. Zde jsme kromě identifikace fotolineamentů ještě provedli jejich analýzu podle modelu planetárních ekvidistančních poruchových (PEP) systémů, která umožnila časové zařazení pro první uplatnění (vznik) jednotlivých linií. Tento postup usnadňuje pochopení závislosti v tektonické stavbě i v blokovém členění fundamentu.

K vymezení a korelací hlubinných poruchových linií jsou v různých částech posuzovaného území rozdílné podmínky pro jednotlivé použité metody. To se týká zvláště výsledků jednotlivých geofyzikálních metod (plošné gravimetrie, letecké geomagnetiky i radiometrie a plošného geoelektrického průzkumu). Teprve souhrnný

zpracováním (Doležal 1981) do měřítka 1 : 1 000 000 vznikl nový regionální mapový podklad, v němž byly přesněji vymezeny indikační prvky, jež jsou v úzkém vztahu k tektonice. Komplexní zpracování geofyzikálních dat zajistilo spolehlivější, kontinuálnější navazování zlomových porušení. V místech, kde sledovaný anomální projev jedné metody vlivem její odlišné lokální indikační schopnosti mizí, díky jiné metodě někdy nastoupí nebo přetrvává, takže se takto dosáhlo celistvějšího geofyzikálního pohledu na geotektonickou stavbu daného území (obr. 1).

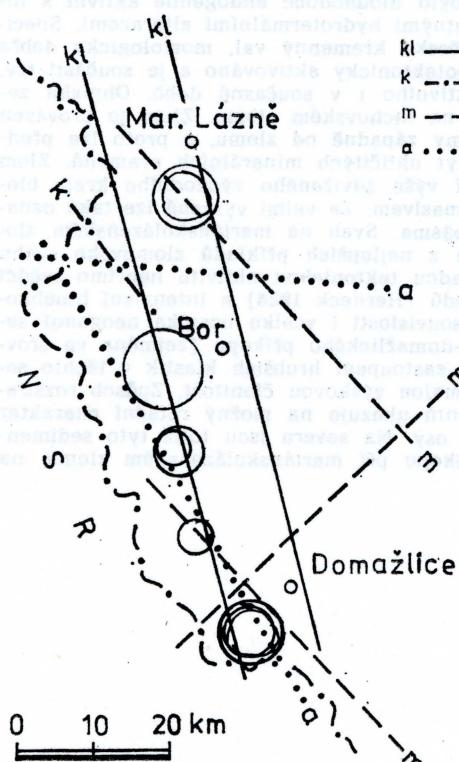
Západoceské hlubinné oslabené pásmo je omezeno dvěma subparalelními zlomy. Je přeťato diagonálními poruchami. Pásma bylo dlouhodobě endogenně aktivní s intruzemi bazik, ultrabazik a granitoidů a s četnými hydrotermálními alteracemi. Specifickým projevem hydrotermální aktivity je český křemenný val, morfologicky dobře patrný (obr. 2). Západoceské pásmo bylo neotektonicky aktivováno a je součástí tzv. chebsko-domažlického příkopu, seismicky aktivního i v současné době. Ohniska zemětřesení různé intenzity ležela u Plané a na tachovském zlomu. Zlom je provázen i vývěry minerálních vod, které nejsou známy západně od zlomu, a proto lze předpokládat, že je blokovou hranicí i pro výskyt uhličitých minerálních pramenů. Zlom je také morfologicky výrazný jako rozhraní výše zdviženého východního kraje bloku a pokleslé části s borským granitoidním masívem. Za velmi výrazné lze také označit morfostrukturální projevy západoceského pásmá. Sval na mariánskolázeňském zlomu je zejména ve své severní části jedním z nejlepších příkladů zlomového svahu v celém Českém masívu. Pro jeho velmi mladou tektonickou aktivitu nepřímo svědčí změny vzájemné viditelnosti vyhliďkových bodů (Hernack 1928) a intenzivní hloubková eroze vodních toků. Zajímavá je v této souvislosti i vcelku nevelká neogenní sedimentace na poklesové struktuře tachovsko-domažlického příkopu (zejména ve srovnání s podkrušnohorskými pánvemi) a malé zastoupení hrubších klastik v těchto sedimentech, naznačující v době sedimentace malou výškovou členitost. Způsob rozšíření a zlomového omezení neogenních sedimentů ukazuje na možný rotační charakter mladých kerných pohybů podle horizontální osy. Na severu jsou totiž tyto sedimenty zachovány převážně podél sv. okraje příkopu při mariánskolázeňském zlomu, na

2. Tektónická mapa (podle J. Žemana).
 1 — granitoidní masívy: B — borský,
 K — kladubský, Ba — babylonský,
 R — rozvadovský; 2 — hlubinné zlomy (dle geologických projevů): k — klatovský, m — mariánskolázeňský,
 t — tachovský; 3 — hluboké zlomy (dle geologických projevů): 1 — rozvadovský, 2 — třísekerský, 3 — chodovský, 4 — vitkovský, 5 — centrální, 6 — kladubský, 7 — český křemenný val, 8 — kočovský [v sev. pokračování za centrálním zlomem jako planský].

jihu naopak podél jz. okraje při tachovském zlomu. Z ostatních poruch se geomorfologicky nejvíce uplatňuje hlubinný zlom klatovský, na který je vázáno široké údolí Úhlavy mezi Klatovy a Nýrskem.

Velmi pozoruhodně koincidují fotolineamenti s gravimetrickou interpretací vy- mezených sz. směř. Na JZ dlouhá indicie přechází z fotolineamentu alpinského do moldanubického směru, další severnější koinciduje v prostoru státní hranice s fotolineamentem kaledonské sítě a ještě severnější opět s moldanubickým plánem (obr. 3).

3. Fotolineamenti příslušející podle směrové orientace podle modelu PEP systémů:

1 — kaledonské sítě, 2 — kadomské sítě, 3 — moldanubické sítě, 4 — alpinské sítě. (Podle R. Květa.)
Kroužky znázorňují epicentra zemětřesení. (Podle V. Šenka.)

Dobré ztotožnění v regionálním smyslu je patrné u oboustranného omezení tachovsko-domažlického příkopu s fotolineamenti se směrem jedné z kaledonských linií, planetárních ekvidistančních poruchových (PEP) systémů. Lepší je u tachovského zlomu a v úseku povrchově známého průběhu českého křemenného valu, lokálně variabilnější průběh mariánskolázeňského zlomu registruje geofyzikální pole podrobněji, zatímco fotolineamento spíše naznačuje širší regionální členění. Toto ztotožnění je patrné i v reliéfu, i když morfostrukturní linie jsou ve srovnání s fotolineamenti nesouvisejí a střídavě vyznívají a nasazují a v detailech jsou ovlivněny rozdíly v odolnosti hornin. Křemenný val má ve srovnání s morfostrukturním uplatněním svahů a říčních údolí menší význam. V souhlasu s výše uvedeným charakterem rozšíření neogenních sedimentů je ubývání morfologické výraznosti svahu na mariánskolázeňském zlomu od SZ k JV (v prostoru JV. od Plané se zlom morfostrukturně rozvětuje) a ve stejném směru přibývá morfologické výraznosti u protilehlého zlomu tachovského. Dále se v detailech morfostrukturně lépe projevují vyšší části území podél okrajů příkopu než jeho dno. Je to způsobeno nejen menšími výškovými rozdíly a zakrytím sedimenty, ale pravděpodobně i uniformnějším, převážně granitoidním podkladem.

V podstatě žádná (ani znaková) indicie se ze geofyzikálních projevů nejeví na fotolineamentu moldanubického směru SV v jižní polovině území, zato geologicky se projevuje rozčleněním babylonského granitoidního masívu. Pairsetový (na předchozí

směr kolmý) průběh fotolineamentu moldanubického směru dle PEP systémů jižně od Mariánských Lázní zhruba koinciduje s gravimetrickou indikací na sv. okraji hornského granitoidního masivu a je rovnoběžný se směrem fotolineamentem sice nezaregistrovaným, ale geologicky významným ohybem mariánskolázeňského zlomu z původního směru od Mariánských Lázní na SZ. Další shody fotolineamentů se směry geofyzikálních linií i geologicky určených zlomů vyplývají z obr. 1–3.

Fotolineamenti a morfostrukturální linie korelující s geologicky známými zlomy prokazují neotektonické až recentní oživení pohybů, zejména u tachovského a mariánskolázeňského zlomu. Dobrá korelace s geofyzikálními daty naznačuje hluboký dosah tektonických linií s možností jejich dosahu až k bázi zemské kůry. Projevy struktur vykazují rozdílnou spojitost a různou délku poruchových linií dešifrovanou jednotlivými metodami. V komplexu se však prokázalo, že délka poruchových systémů je větší, než vyplývá z geologického mapování, a že existují další diskontinuity geologickými metodami dosud nepostižené. Korelace dále prokázala větší složitost vnitřní stavby západočeského pásma. Indikace zlomů otevírá cestu k novému hodnocení struktur a možnostem jejich ověřování při hledání nových skrytých koncentrací endogenní mineralizace a v mariánskolázeňské oblasti též pomoc při hydrogeologickém strukturním průzkumu.

Podobný komplexní přístup ke studiu tektoniky by byl vhodný i v dalších oblastech s regionálním ložiskovým, inženýrsko-geologickým a geomorfologickým průzkumem. Tam, kde dosud nejsou k dispozici geofyzikální syntézy podobného typu, je možno (zatím z analogie) se opřít alespoň předběžně o fotolineamenti dešifrované z materiálů dálkového průzkumu Země.

Literatura:

- DOLEŽAL J. et al. (1981): Český les a domažlické krystalinikum (Geofyzikální studie 1 : 100 000). — Archiv, Geofond Praha.
HERNECK E. (1928): Ein typisches Anzeichen rezenter Hebungen in der Bruchstufe von Marienbad. — Fürgenwald 1:4:156–167. Reichenberg (Liberec).
KVĚT R. (1982): Dešifrovanie sústavy planetárnych razryvov s pomocou kosmických snímkov na teritorií ČSSR. — Issled. Zemli iz Kosmosa. 2:70–73, Moskva.
Radán Květ, Antonín Ivan

Lahar na úpatí Poľany. Pozoruhodný přírodný výtvor — *lahar* — bol objavený v r. 1982 severne od obce Zolná v okrese Zvolen. Lahary sú známe najmä z Indonézie z ostrova Jáva, odkiaľ pochádza aj ich názov. V svetovej literatúre sa termín *lahar* objavil po prvý raz v geomorfologickej práci G. A. Cottona „Climatic Accidents and Landscape Making“ vydanej v Londýne v roku 1950. Přírodný výtvor v Zolnej svojim pôvodom patrí k tzv. laharom studeným. Pod týmto pojmom rozumieme prúdy blata, zložené z prachu a sopečného popola, zmiešaného s vodou. Sú späťe s obrovskými zrážkami a náhlymi prúdmi vod vytiekajúcimi pri výbuchu z kráterového jazera. Majú katastrofálne účinky. Laharové prúdy sú až niekoľko desiatok kilometrov dlhé.

Lahar v Zolnej je zatiaľ jediným přírodným javom nielen v Československu, ale v celej Európe. Mohutný bahenný prúd sopečných tufov, ktorý sa valil po juhozápadných svahoch stratovulkánu Poľany až na jeho úpatie, vyvrátil lesný porast. Otvory po fosilizovaných kmeňoch v skalnej stene laharu pri Zolnej sú výrazné a majú rôznu dimenziu. Priemer otvorov sa pohybuje od 10–40 cm. Podľa kmeňa a letokruhu na fosilizovaných kmeňoch odborníci usudzujú, že išlo o les tisový (*Taxus baccata*). Lahar bol rozdelený na dve časti geologicky mladšou zlomovou dolinou Zolnej.

Tento vzácný přírodný výtvor si zaslhuje detailné geologické, geomorfologické a paleobotanicke spracovanie a prísnu ochranu, najmä jeho typickej ľavej časti. Na jeho prírodrovedné hodnotu upozornili pracovníci Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene. Lahar, ktorý je navrhovaný k ochrane v kategórii chránených přírodných výtvorov, sa nachádza v ochrannom pásmi chránenej krajinej oblasti Poľana.

Jaroslav Mazurek

Lahar na úpatí Doušovských hor? V předchozím příspěvku popisuje doc. dr. J. Mazurek, CSc., zajímavý nález fosilného laharu ze severného okolia Zolné, tedy z lokality ležící pouze 19 km západně od současného vrcholu známé kaldery Poľany (1459

m n. m.). Výskyt tohoto tvaru na úpatí našeho nejvyššího pliocenného stratovulkánu však příliš nepřekvapuje, neboť geomorfologické podmínky pro jeho vznik na západním okraji kaldery mohly být v té době příznivé. V okolí nedaleké Hrochotí se nachází polohy tufitů usazených ve vodě s polohami tufů — usazenin suchozemských. V okolí Očové jsou známé mocné náplavové kužely potoka Hučavy, odvodňujícího kalderu změrem k západu Hrochoťskou dolinou, dnes hluboko zaříznutou do vrstev stratovulkánu. K dokreslení někdejší situace a ke zpřesnění dráhy, kudy lahar mohl stékat z kaldery, bude pochopitelně nutno vyřešit ještě některé paleogeomorfologické problémy. Potvrídí-li se podrobnějšími výzkumy autorův předpoklad, šlo by o první a významný nález Laharu v ČSSR.

Morfologicky podobné fénomény byly již dříve známy a popsány z úpatí Dourovských hor, aniž byla zatím vztažena v úvahu možnost existence Laharu. Jde především o lokalitu známou v německé literatuře jako „Zwerglöcher“ (Hochstetter 1856 ex V. Král 1973), v české jako „Jeskyně skřítků“ nebo „Skalky skřítků“ (Burachovic 1980 a jin.). Jde rovněž o polohy vyvrácených kmenech stromů a o různě velké balvany v čedičových tufech a aglomerátech, jejichž profil je patrný v přirozeném odkryvu nad obcí Dubina v západním výběžku rozrušené kaldery Dourovských hor. Po kmenech stromů zbyly v odkryvu dutiny; bylo jich zde napočítáno 60, z nichž většina má 15–20 cm v průměru (vzácnější mají kolem 100 cm) a jsou dlouhé 2–4 m. Od r. 1979 je tato lokalita chráněna pod názvem „Skalky skřítků“ v kategorii chráněných přírodních výtvorů. Nejpodrobněji se jí zabýval prof. V. Král (1973), který na základě geomorfologického výzkumu dospěl k závěru, že obnažená stěna v čedičových aglomerátech s dutinami po kmenech stromů představuje odlučnou oblast kerného sesuvu, k němuž došlo pravděpodobně v minetu po dostatečném zahľoubení Ohře nejen do vulkanitů a aglomerátů, ale i do jejich podloží — kaolinických zvětralin karlovarské žuly — a posléze do vlastního granitového podkladu.

Pod zorným úhlem předchozí zprávy J. Mazurka [viz str. 259] o výskytu Laharu na úpatí Polany, po porovnání obou odkryvů (viz foto 1 a 2) a s přihlédnutím k okolnosti, že průběh dutin sváděl o náhlém stržení kmene stromů (účinkem Laharu?) na svahu mohutného stratovulkánu při miocenních erupcích a následujících lijácích, lze vyslovit názor, že také v případě Dourovských hor mohlo jít o fosilní Lahar. V jemnozrnném tufovém a bahnitém materiálu Laharu se kmene stromů mohly snáze uchovat, a to od svého zániku a přemístění v miocénu až do doby, kdy je zjištěné pleistocenní sesuvy obnažily a došlo pak k jejich destrukci a vyvětrání (snad i vyhnití) z okolního materiálu. Ve světě jsou známy dutiny po stromech vyhofelých v ještě horkých a sopečných vyvrženinách. Podobné lokality s dutinami po padlých kmenech stromů ve vulkanických sedimentech byly zjištěny též na jiných místech Dourovských hor, mj. na Dubovém vrchu (dříve Dubina, 570 m) u Horního Hradu, 1,5 km ss. od Stráže n. Ohří, tj. asi 15 km ssv. od CHPV Skalky skřítků. Tamní situaci dokumentují fotografie č. 3 a 4 na příloze.

Všechny tyto lokality by proto zasloužily podrobnější, hlavně geologický průzkum (způsob uložení vulkanicko-sedimentárného materiálu kolem kmene, resp. dutin), popř. průzkum paleobotanický apod., který by všechny okolnosti jejich vývoje podrobne objasnil. V každém případě jako vzácné doklady událostí spojených se sopečnou činností na Karlovarsku v terciéru a jako doklad vývoje reliéfu v kvartéru zaslouží plné a důsledné ochranu.

Literatura:

- KRÁL V. (1973): Über die sogenannten Zwerglöcher in der Umgebung von Karlovy Vary (Karlsbad). — Acta Universitatis Carolinae 1:19—25. Univ. Karlova, Praha.
BURACHOVIC S. (1980): Viklan a Skalka skřítků. — Památky a příroda 5:3:172—173. Panorama, Praha.

Josef Rubín

Drobné tvary zvětrávání a odnosu serpentinitů. Drobné formy zvětrávání, odnosu a rozpadu hornin se objevují na povrchu vulkanitů, sedimentů i metamorfitů. Známé jsou zejména na žulách (dutinky, výklenky, skalní mfy, tafoni, pseudoškrapy aj.) a výrazně se vyskytují i na pískovcích.

V posledních letech byly zjištovány zajímavé drobné formy na povrchu serpentinitů zejména v okolí Mohelna na jihozápadní Moravě a ve Slavkovském lese v západních Čechách.

Bыlo tu zjištěno celkem 8 hlavních drobných forem a různé formy přechodní ne-

bo různě kombinované. Hlavní formy byly rozděleny a klasifikovány takto: formy voštinovité, polygonálně mozaikovité, kostkovité, žlábkovité, kvádrovitě, deskovité, lavicovité a balvanité.

Voštinovité formy se nalézají na povrchu serpentinitů ve formě nepravidelných důlků bud samostatných, nebo různě spolu souvisejících. Průměr mají 1–3 cm a hloubka je 1–2 cm. Polygonálně mozaikovité formy jsou tvořeny nepravidelnými drobnými polygony o rozmezích 4–7 cm s hranami ostrými nebo zaoblenými a místy pokrývají velké plochy. Kostkovitá forma je složena z drobných kostek o délce hran 4–6 cm a povrch těchto kostek je místy ještě drobně důlkovitý. Prostory mezi kostkami jsou hluboké 3–4 cm a široké 0,5–1 cm. Kvádrovitě formy jsou složeny z kvádrů o délce 35–45 cm a šířce 10–12 cm. Místy jsou podélně slabě rýhovány. Prostory mezi nimi jsou široké 1–2,5 cm. Žlábkovité formy jsou tvořeny rovnoběžnými žlábky na povrchu serpentinitu vzdálené od sebe 4–6 cm. Hloubka žlábku je 3–8 cm a šířka 2–3 cm. Serpentinity mezi žlábky mají hrubě zrnitý povrch. Hojně se objevují také formy deskovité, lavicovité a nepravidelně balvanité a tvary vznikající jejich kombinací. Povrch jednotlivých lavic nebo balvanů je kryt drobnými důlkami nebo mělkými podélnými nebo různosměrnými rýhami či žlábky. Všechny tyto drobné formy na serpentitech vznikly subaerickými zvětrávacími procesy a následujícím odnosem zvětralin.

Josef Pelíšek

Z P R Á V Y Z Č S G S

XVI. sjezd československých geografů. Pod heslem „Geografie v socialistické výstavbě Československa“ se uskuteční ve dnech 2.–6. července 1984 již XVI. sjezd československých geografů, jehož přípravou byla pověřena Středočeská pobočka ČSGS.

Sjezdová jednání se budou konat v objektu Krajské politické školy v Čelákovicích, který svou moderní vybaveností umožňuje plně realizovat pracovní charakter sjezdu. Obsahová náplň byla rozdělena do následujících odborných tematických okruhů:

1. Geografie v plánovací praxi, výzkumu krajiny a životního prostředí
2. Problémy studia regionálních systémů
3. Metody výzkumu socioekonomické geografie
4. Metody fyzickogeografického výzkumu
5. Geografie ve výchovném systému socialistické společnosti
6. Kartografie v geografickém výzkumu a praxi.

Referáty v rozsahu 8, maximálně 10 stran textu je třeba zaslat, včetně všech přloh, nejpozději do 31. 12. 1983 na adresu ČSGS, Na příkopě 29, 110 00 Praha 1, aby mohly být zahrnuty do připravovaného sjezdového sborníku, který bude vydán k termínu konání sjezdu a stane se součástí sjezdových materiálů, jež každý z účastníků obdrží.

Rámcový program sjezdu:

2. 7.: dopoledne: registrace účastníků, ubytování
14.00–17.00 h zahájení sjezdu
18.00–19.30 h slavnostní večeře
20.00 h promítání geografických filmů
3. 7.: 8.30–12.00 h jednání v sekcích (podle tematických okruhů)
14.00–17.00 h jednání v sekcích (podle tematických okruhů)
20.00 h promítání geografických filmů
4. 7.: 8.30–12.00 h jednání v sekcích
14.00–15.30 h závěr, usnesení sjezdu
18.00–18.00 h valné shromáždění ČSGS, volby nového výboru
5. 7.: celodenní paralelní exkurze po Středočeském kraji
6. 7.: 8.00–12.00 h paralelní exkurze v Praze.

Ubytování i stravování účastníků je zajištěno přímo v objektu Krajské politické školy. K ubytování jsou připraveny 2–3lůžkové pokoje s příslušenstvím v ceně 40 Kčs za osobu a den. Stravování třikrát denně (snídaně, oběd, večeře) v úhrnné ceně 25,50 Kčs na osobu a den.

Sjezdový poplatek za celý pobyt (tj. od 2. do 6. 7.) je 390 Kčs pro členy ČSGS a 450 Kčs pro ostatní zájemce. Jsou v něm zahrnutы veškeré organizační náklady, včetně sjezdových publikací (115 Kčs) a náklady na ubytování a stravování (275 Kčs). Poplatek za slavnostní večeři a jízdné na exkurzi uhradí přihlášení účastníci při registraci.

První cirkulář a předběžnými přihláškami byl členům ČSGS rozeslan v červenci t. r. Další zpřesňující informace obdrží přihlášení nejpozději počátkem roku 1984.

Doc. RNDr. Libor Krajíček, CSc.,
předseda přípravného výboru

LITERATURA

G. V. Karpov (editor): Enciklopedičeskiy slovar junqgo geografa—krajevěda dlja srđednogo i staršego škol'nogo vozrasta. 384 str., Pedagogika, Moskva 1981.

Za mottem z Kalininovy statí o významu zeměpisu jsou dvě předmluvy. V první vyzývá Papanin mládež k novým formám vlastenectví, v druhé profesor Soloviov, vedoucí širšího redakčního kolektivu, který zpracoval tento slovník, se obrací na členy vlastivědných kroužků a podává návod k použití slovníku, který obsahuje více než 300 hesel vědeckého i praktického obsahu. Autoři je stanovili obecně a pro lepší orientaci je ke konci připojen věcný a jmenný rejstřík, v němž jsou širší pojmy tištěny tučně. Ostatně i text knihy je i jinak opticky upraven. Poslední část tvoří seznam doporučené literatury pro sovětskou mládež.

Kladem knihy je, že není pouhou snůškou teoretických znalostí, ale že vychovává k lásce a ochraně přírody a jejímu šetrnému a hospodárnému využití. Obsahuje četné praktické rady pro práci vlastivědných kroužků, prvky branné výchovy a turistiky. Tyto části jsou jakýmsi neorganickým příspěvkem v textu. Některá hesla se do zeměpisné encyklopédie nehodí (např. volba povolání).

Slovník je bohatě ilustrován fotografiemi různé kvality bez přesné lokalizace, názornými kresbami, mapami a schématy. Nedostatkem je, že poněkud zaostává za stavem současných vědeckých poznatků. (Např. na str. 339 se praví, že pôlemem chladu na severní polokouli je Jakutsko.) Vzhledem k tomu, že je určen sovětské mládeži, chybějí některé údaje celosvětového charakteru.

Slovník je vhodný pro naše zájemce o vlastivědu, turistiku, geologii, meteorologii, mineralogii, petrografii a přírodní vědy vůbec a dále o ochranu přírody.

Lubomír Linhart

V. A. Aprodov: Vulkany. 367 str., Mysl, Moskva 1982. Cena 2,60 Rbl.

Další svazek oblíbené edice „Príroda mira“ je věnován projevům vulkanické činnosti na Zemi. Autor, sovětský geolog a vulkanolog, v něm podává rozsáhlý regionální přehled aktivních i vyhaslých sopek a pohoří sopečného původu celého světa.

Knihu je rozdělena na Úvod, 6 hlavních oddílů pojednávajících o jednotlivých vulkanických zónách a soustavách Země, na kapitolu o neovulkanismu a užitkových zdrozech, na seznam literatury a rejstřík.

Úvod (str. 1–16) je věnován obecným zákonitostem původu a vlastností magmatu, jeho diferenciaci, hlavním typům magických hornin, zejména výlevných, dále povrchovým vulkanickým tvarům a jejich terminologii, průvodním jevům sopečné a posopečné a posopečné činnosti, jako jsou fumaroly, solfatary, mofetty, gejziry, geotermální energie atd., zákonitostem v rozložení zemětřesných a sopečných pásů na mapě světa, riftovým zónám, ostrovním obloukům, oceánskému dnu, pohybům litosférických desek a jiným jevům souvisejícím se sopečnou činností, jak jsou dnes poznány na základě moderních vědeckých metod. Autor rozlišuje 4 typy vulkanismu (sifedooceánský, na periferii oceánu, na periferii kontinentů a uprostřed kontinentů) a uvádí jejich charakteristiky a zeměpisné rozšíření. V souladu se současnými poznatkami světové geologie, vulkanologie a geofyziky přikládá mimořádný význam ostrovním obloukům, na něž je vázáno kolem 60 % geologicky mladých sopek na Zemi. Na konci Úvodu podává Aprodov stručný komentář k nejvýznamnějším souborným pracím z vulkanologie za posledních pět desetiletí.

Hlavní, daleko nejjrozsáhlejší podíl v knize (str. 18—337) zaujímá regionální část. Autor rozdělil celou Zemi z vulkanologického hlediska do těchto hlavních zón: 1. Sopky ostrovních oblouků Tichého oceánu, 2. Sopky aktivních kontinentálních okrajů a přeměněných ostrovních oblouků Ameriky (východopacifický pás), 3. Sopky alpinských horských pásem a mezihoršských kotlin Eurasie, 4. Sopky východoafričko-arabské riftové zóny a severoafrických platform, 5. Sopky riftů a horských kleneb Eurasie, 6. Sopky oceánských depresí.

Každé z těchto 6 zón je věnována velká samostatná kapitola, dále bohatě členěná podle řady podzón a dílčích orografických jednotek. U každé jednotky jsou uvedeny nejvyšší vrcholy a je podána stručná charakteristika, rozloha, stáří, petrologická povaha výlevů a je připojena poznámka o případné recentní aktivitě. Většina jednotlivých hor je situována zeměpisnými souřadnicemi, nikoliv však, jde-li o území socialistických států.

Také naše republika je v knize hojně zastoupena. Pro zajímavost uvedme, že např. Dourovské hory (v knize nepřesně: Dourovskij 934 m), České středohoří a „Sudety“ (z nich uveden Velký Roudný — v knize nepřesně Velký Roudin) jsou zařazeny do vyšší jednotky nazvané Česko-slezský oblouk; za jeho nadřazenou vulkanologickou jednotku považuje autor „Rýnskou klenbu a systém jejich grabenů“. V Porýnf a ve francouzské Auvergne je věnována zasloužená pozornost i četným maarům. Nejmladší tamní sopku, Puy de Montcineyre, jejíž stáří bylo zjištěno (5 750 let), však autor nezmiňuje. Naše České středohoří je v knize dokonce podrobně rozčleněno na Milešovské, Ústecké, Litoměřické a Ranské (zřejmě podle J. Kunského), dále jsou uvedeny obě naše malé pleistocenní sopky Komorní a Železná hůrka i ojedinělé výlevy Řípu a Kунětické hory (v knize chybě Kutenickaja gora). Ze slovenských vulkanických pohoří jsou obsaženy Slanské vrchy, Vihorlat, Velký Milíč, Kremnické a Štiavnické vrchy, Vtáčnik, Pohronský Inovec. Nutno však konstatovat, že autor se zde dopouští mnoha chyb názvoslovních i z hlediska členění těchto pohoří (např. Velký Inovec řadí do Vtáčníku, Javorie do Kremnicko-Štiavnických vrchů atd., atd.). Navíc sem zařazuje názvy, jež nejsou obsaženy v žádném našem zeměpisu Československa (Boluga, Klobutka a mn. j.), ani neuvádí prameny, odkud své údaje čerpal. Naproti tomu pominul náš nejvyšší stratovulkán — Poľanu — a další významná pohoří — Cerovou vrchovinu a Krupinskou planinu. Podobné mezery se vyskytují i u některých jiných států.

Krátká závěrečná kapitolka (str. 338—341) pojednává o vztahu mezi neovulkanismem a výskytem nerostných surovin, zejména rudních ložisek, horkých plynů a par a geotermálních zdrojů vůbec. Rovněž tato kapitola je pojata regionálně a členěna do tří hlavních částí podle metalogenetických zón: západopacifické, východopacifické a středozemní tethydní zóny.

Následuje přiměřeně rozsáhlý seznam literatury (str. 342—348) — zvlášť sovětské a zvlášť ostatní. Je v něm obsaženo i několik málo českých prací. Pohřebu v části sázené latinkou se vyskytuje velké množství chyb, zejména v interpunkci, zkomojenin jmen, dochází k záměnám písmen „n“ a „u“ a některá cizí slova jsou zásadně tištěna chybě. Také po formální stránce literatura neodpovídá našim požadavkům ani na tzv. základní citaci: vesměs chybí vydavatel a postrádáme i stránkový rozsah, a to nejen u knižních, ale i časopiseckých prací.

Rejstřík se omezuje na seznam jednotlivých vulkánů, jichž je zde uvedeno kolem 1 600. (V anotaci nad týrází se mluví o 3 000.) Názvy vulkanických pohoří většinou v rejstříku nejsou obsaženy, ale i tu se setkáme s nedůslednostmi — např. rumunské pohoří Harghita obsaženo je, ale Căliman nikoliv, z našich Javorie je, ale Vihorlat není atp. Autor totiž velmi často v textu nerozlijuje názvy jednotlivých hor od názvů pohoří.

Knihu je velmi dobře tištěna ofsetem na kvalitním papíře a je překně graficky vybavena. Text je doprovázen většinou zdařilými, uváženě vybranými barevnými a černobílými fotografiemi, mapkami a schématy — žel, bez jakékoliv zmínky o jejich původu. Je patrné, že bylo reprodukováno mnoho kvalitních zahraničních pohlednic. Předsádky bylo účelně využito k reprodukci mapy světa s vyznačením hlavních litosférických poruch (zlomů), sopečných pásu i jednotlivých vulkánů.

Knihu představuje v podstatě přehledný a dosti podrobný katalog nejdůležitějších sopek a sopečných pohoří. Opírá se zřejmě mj. o 21svazkové dílo „Catalogue of the active volcanoes of the world“, vydané v Itálii 1951—1967, i o řadu kompendií novějších. Jde o velké a záslužné dílo vhodné k první orientaci v regionální vulkanologii, avšak pro řadu nepřesnosti je třeba, aby uživatelé přijímali konkrétní názvoslovné a regionálně geografické informace s přiměřenou kritickou rezervovaností.

Josef Rubín

Na našem knižním trhu se objevuje nová speleologická publikace širšího autorského kolektivu vedeného J. Jakšelem. Jak se dovídáme v úvodu k práci samé, vznikla z naléhavé potřeby podání informací stále vzrůstajícímu počtu zájemců o práci v jeskyních z řad odborníků i amatérů. Touto potřebou je v podstatě určena i náplň práce i způsob zpracování a uspořádání jednotlivých kapitol.

Publikaci uvádí stručný přehled historie výzkumu krasu na Slovensku (str. 7–11). Následující tři kapitoly pojednávají o krasovém reliéfu (str. 13–30), jeho tvarech (str. 31–100) a typech (str. 101–114). Převážná část těchto kapitol pochází od J. Jakšala, statě o chemické korozii krasovějících hornin a o podzemním krasu napsal Š. Roda a L. Rajman. Jak již vyplývá ze stránkového rozsahu je jádrem této geomorfologické a speleologické části práce, věnované teorii vzniku krasu a průběhu krasovění, kapitola III., nazvaná Tvary krasového reliéfu. Je rozdělena na dvě podkapitoly — povrchový a podzemní kras. Uváděny jsou jednotlivé krasové jevy a jejich další příčiny s ohledem na kritéria morfometrická i genetická. Vysvětlení geneze krasových tvarů je stručné a čtenářům přístupné. Jen v několika málo případech lze upozornit na nejasnou formulaci (např. autochtonní výplň jeskyně, str. 72), nebo doporučit uvedení jiných obecně známých pojmu a objasnění vztahů k jevům komentovaným (např. cockpitový kras). Naproti tomu zde nacházíme nové termíny, které představují buď blížeř rozlišení krasových jevů (krasová prihlebeň jako specifická forma uvaly), nebo jsou to vrostlé synonyma starších užívaných názvů. Zde mám na mysli „krasové jamy“ = závrtky (str. 37) nebo „exo- a endokras“ = kras povrchový a podzemní. Domnívám se, že zavedení nového termínu pro závrtky je zbytečné, zatímco druhý případ je zcela nevyhovující. Mezinárodní termín exo- a endo- má v geomorfologii i geologii především význam genetický. V tomto případě však ukazuje jen místo výskytu krasového fenoménu. Skupina endokrasu zahrnuje jeskyně lávové, tektonické, krasové aj. tedy jevy vytvořené jak činiteli exo-, tak i endogenálními. Název povrchový a podzemní kras, orientovaný jen na lokalizaci, je proto zcela jednoznačný a vhodnější. V kapitole Typy krasového reliéfu uvádí autor starší typologické členění krasu a pro typologii dnes používanou vysvětluje morfostrukturální pojetí. Stojí za úvahou, zda by vzhledem ke svým specifickým rysům nezasluhoval vysokohorský kras samostatného zařazení jako typu. V případě typologického členění Západních Karpat se tak stalo.

V organické návaznosti na geomorfologii krasu následují kapitoly věnované ostatním odvětvím přírodnědeckého výzkumu. Je to kapitola V. Krasové vody (str. 115–135) zpracovaná P. Mitterem, VI. Speleoklisma (str. 137–157) od Š. Roda a L. Rajmana a VII. Biospeleologie (str. 159–189) od J. Guličky. Společným znakem těchto kapitol je přehledný a srozumitelný výklad příslušné problematiky s odkazy na starší výzkumy. Velkou přednost sváří v tom, že autoři do svých kapitol zařadili statí o metodách výzkumu s popisem vhodných přístrojů a domůcek i doporučením časového nebo místního rozvrhu měřických prací v jeskyních. Tyto kapitoly se tak stávají užitečnou příručkou pro práci v jeskyních a jistě budou všechny praktickými speleology vyhledávány. Také kanitola VIII. Speleoarcheologie (str. 191–221) od J. Bártý je zaměřena na praxi. Vedle teoretických poznatků uvádí též pokyny pro archeologický výzkum v jeskyních, a to se zřetelem na co nejmenší porušení lokality i nálezu samého.

Kapitoly IX., XI., XII. a XIII. tvoří technickou část práce, která bude jistě všechny pracovníky v jeskyních vřele uvítána. Autoři A. Abonyi (Speleologický výzkum a prieskum, str. 223–242), J. Slančík (Technický výstroj a pomůcky v speleologii, str. 257–275), P. Hipman (Speleoalbinismus, str. 277–313) a P. Mitter (Záchranné práce v jeskyních, str. 315–325) podávají v podstatě návod k řešení různých situací, s nimiž se pracovníci v jeskyních, ať objevitelé nebo praktiční jeskyňáři, dostávají do styku. Jejich informace jsou podány přehledně a výčerpavajícím způsobem. Jedině v kapitole X., ve statí o mapování v jeskyních, by bývalo užitečné zařadit též ukázkou mapy podzemních prostor a prognózní mapy krasového povrchu, nebo alespoň odkázat na práci J. Hromase a F. Skřívánka, která se tímto problémem podrobne zabývá a obsahuje i legendu pro mapy jeskyní (Speleologické mapování. Čs. kras 24, 9–17. Praha 1973). Podobný souhrn technicky zaměřených kapitol se v naší speleologické literatuře objevuje poprvé a je cenným přínosem celé práce.

Logický sled kapitol porušuje zařazení X. kapitoly [Kras jako specifické životné prostředie a možnosti jeho využitia, str. 243–225] mezi technickou část práce. Lépe by zapadla na konci vedle kapitoly o ochraně krasu a jeskyní.

Celou práci uzavírají regionální přehledy krasu v ČSSR a ve světě (kapitoly XV a XVI na str. 339—359, 361—377, autor J. Jaká). Obsahují velké množství lokálních názvů a snad právě proto se v nich nahromadilo nejvíce drobných i větších nedopatření, at již jde o chyby zaviněné transkripcí cizích názvů, použitím názvů historických místo geografických, nebo chybným umístěním citovaných lokalit. Namátkou uvádíme některé chybě znemožněné názvy jako: jeskyně Skarisoara, propast Antro di Gorchia, Vietnamská demokratická (místo socialistická) republika, nebo chybně použitý název Kiprus pro pohoří, chybné umístění pohoří Jury do Alp, Savojských Alp ke Grenoblu nebo propasti Jean-Bernard do masívu Vercors. V tabulce nejhlbších jeskyní světa chybí v pořadí třetí propast Sněžnaja, ačkoliv v textu na str. 368 a 370 je uvedena.

Samostatný problém publikace jsou citace literatury. Jsou uváděny u jednotlivých kapitol nebo jejich skupin. Obsahuje četné pravopisné chyby v názvech cizích, především francouzských prací. Paginace je uvedena jen u periodik. Citace některých prací jsou zařazeny za jinou kapitolu (viz H. Trimmel, O. Štelcl aj.), nebo nejsou vůbec uvedeny v plném znění.

Ačkoliv se sestavovateli publikace zdařilo zkoubit zaměření a způsob zpracování jednotlivých kapitol, přece nese recenzovaná práce stopy kolektivního díla. Svou vinu na tom má především redakční úprava celého rukopisu. Tak např. pro dílčí nadpisy v jednotlivých kapitolách je volen různý typ písma. Původ či autor fotografií se uvádí jen v kapitolách J. Jakála. Pro dvě nejdzálejší fotografie na obálce knihy není zařazen ani popisek ani autor. Redakční úprava může vůbec mnoho pokazit, nebo napravit. Např. na str. 344 by zařazení správného mezititulku nebo alespoň zvětšení mezery mezi druhým a třetím odstavcem zabránilo dojmu, že krasové ostrůvky na Českomoravské vrchovině a v Šumavském podhůří náleží do Hranického krasu. Za hlavní nedostatek publikace, a to redakční i věcný, lze považovat, že práce není doplněna rejstříkem, což čtenářům ztěžuje orientaci při hledání určitého pojmu nebo lokality.

Předkládaný posudek je pojat šířejí, než je obvyklé pro publikace, které již vyšly, a to proto, že se tato práce pro svou moderní koncepci a zpracování pravděpodobně stane vyhledávanou příručkou všech pracovníků ve speleologii. Předeším tyto pracovníky chciem upozornit na menší nesrovnalosti a chybné údaje některých kapitol. Celková konцепce a zdařilá forma ostatních kapitol tím jistě neutrpí. Smyslem posudku je zdůraznit důležitost svědomitého propracování celého o rukopisu.

Jaroslava Loučková

Jiří Šefčík — Mirko Venclík: Suroviny a hospodářský rozvoj. Svoboda, Praha 1982, 272 stran, 46 obr., cena 30 Kčs.

„Dynamika rozvoje surovinového hospodářství se v současné době rychle mění“, zjišťují autoři publikace, a proto vydávají knihu týkající se žhavé surovinové problematiky dnešního světa. Chce přispět k hlubšímu poznání tendencí, které se prosazují při výměně surovin mezi člověkem, společností a vnější přírodou. Popisuje principy hospodaření s nerostnými surovinovým bohatstvím, přičemž zvláštní pozornost věnuje surovinové a energetické základně Československa. Autoři charakterizují základní pojmy, trídící hlediska surovinových zdrojů a hlavní trendy. Shrnují i poznatky z plánovitého řízení surovinového hospodářství, kritéria a ukazatele efektivnosti explatace zdrojů. Zmiňují se o nových směrech rozvoje surovinového bohatství, recyklaci látkek, rozvoji máloodpadových a bezodpadových technologií ap., zdůrazňují propojení ekonomických, sociálních, technických, kulturních a politických aspektů rozvoje explatace zdrojů a sepětí surovinových potřeb jednotlivých zemí se vznikem a řešením globálních problémů soudové společnosti.

Zabezpečení dostatečného množství surovin pro hospodářský rozvoj je žhavým problémem dneška. Řešení vyžaduje komplexní analýzu vycházející z protikladů socialismu a kapitalismu. V současné době se prohlubuje využívání přírody společnosti, důsledky exploatace přírodních zdrojů přeruštají státní hranice a nabývají celosvětových rozměrů. Budoucnost nelze uhádnout, ale tvoří se vlastníma rukama lidstva (Gyišiani D. M., 1975).

V publikaci, která má 6 kapitol, se věnuje pozornost komplexnímu využívání zdrojů, rozvíjejí se nové technologie, druhotné zdroje surovin, látky z opotřebovaných zařízení a předmětů i odpady. Vyžaduje to výzkum, technologický pokrok, rozvoj organizací. V první kapitole se na 60 stranách zkoumají historické proměny vztahu člověka, společnosti a přírody, konstataje se deficit surovin a nastínují perspektivy řešení, především osvojení světových moří. V druhé kapitole se zkoumá přírodní bohatství z hlediska společnosti, posuzuje se jako dar přírody a výsledek lidské práce.

zkoumají se vztahy národního a přírodního bohatství, jeho regenerace a reprodukce a aspekty přírodního prostředí. V třetí kapitole se na 33 stranách zkoumají úkoly vědy a technického pokroku při rozvoji potenciálních zdrojů, těžba zdrojů a její efekty i problémy recyklace, tedy opětovného využívání surovin; v tabulce na str. 117 se uvádí roční množství různého druhu odpadu v mil. t. Odpady se většinou nelikvidují, nýbrž do přírodního prostředí jen ukládají s nedostatečnými znalostmi následků takového deponování na okolní prostředí.

Zatímco tuto první část knihy psal převážně ekonom doc. Šafář z pražské Vysoké školy ekonomické, druhou polovinu knihy napsal ložiskový geolog prof. Vaněček z Univerzity Karlovy. Je v ní mnoho konkrétního a geograficky zajímavého materiálu. Zabývá se tu přírodním bohatstvím světa, zemí RVHP a speciálně Československa; srováná růst obyvatelstva a těžby některých druhů nerostných surovin, ukazuje na energetickou a surovinovou výspělost, ale i náročnost československého hospodářství. Podrobně se zabývá problematikou světové prozkoumanosti, těžby a spotřeby ropy, a to nejen v textu, ale i v tabulkách a kartodiagramech. Rozhodující podíl v zajištění zdrojů pro země RVHP má surovinová základna SSSR. V čs. energetice měla a dosud májí rozhodující pozici pevná paliva. Probírá se energetická situace ČSSR, dále problematika železných rud a jejich dovozu; do ČSSR je dodává z 80 % Sovětský svaz (10 290 kt v roce 1980), podíl Brazílie se zvýšil ze 4 % v roce 1975 na 8 % v roce 1980 (1 032 kt). Podrobně se probírá i problematika manganových, niklových aj. rud, hliníku, drahých kovů, fluoritu, grafitu, magnezitu, žáruvzdorných jílů a jílovčů, cihlářských a sklářských surovin, minerálních hnojiv, cementu, stavebního kamene, štěrkopisu a azbestu (47,5 % azbestu se těží v Africe, 28,3 % v SSSR).

Autor se zamýší nad využíváním prvotních a druhotných zdrojů surovin, vyhodnocuje podle Bychovera a Fettweisea poměr jejich jistých a pravděpodobných zásob pro 21 druhů, uvažuje o vytěžitelnosti a těžených mocnostech. Z ekonomického hlediska je tu zajímavá problematika odepisování zásob a výruba lomů. V dalším se probírají problémy světové surovinové politiky, kde za posledních 10 let došlo k významným přesunům, neboť suroviny jsou soustředěny jinde, než kde je koncentrována jejich hlavní spotřeba (Severní Amerika, Evropa, Japonsko). Světový obchod nerostnými surovinami se realizuje na burzách v Londýně (rudy, kovy, nerudy, založena 1882), v New Yorku (rudy, založ. 1933), v Amsterdamu (diamanty a drahé kameny) aj. Pro geografy zajímavá je tabulka vývozců 18 hlavních světových surovin, pro ekonomy pak probírané otázky cenové politiky.

Pošleze se autor zamýší nad perspektivami surovinového hospodářství, kde v ohnisku jeho pozornosti je ropa a geotermální energie. Uvádějí se nové způsoby zpracování surovin a jejich substituování. Výzkum se orientuje na využití netradičních surovin. Významná je úloha vědecko-technického rozvoje pro možnosti substituce. K tomu poznamenávám, že ČSSR má prvenství v tom, že zásluhou dr. Miroslava Gabrieila z Ústředního ústavu geologického uspořádalo v Karlových Varech v květnu 1981 první mezinárodní symposium Nemiram (o nových nerostných surovinách); druhé bude pořádáno v roce 1983.

V závěrečné kapitole se prof. Vaněček zabývá otázkami řízení surovinového hospodářství a efektivnosti hospodaření se zdroji. Vnitřní i vnější činitelé, které je ovlivňují, jsou podány v tabulce. Náležitá pozornost je tu věnována i geofaktorům. Dále se probírají otázky ekonomického oceňování surovinových zdrojů a plánovitého řízení jejich explootace. Bude třeba v nejbližší době dovést do konce snahu o rozpracování kritérií a ukazatelů efektivního využívání zdrojů jako hierarchicky strukturovaného systému, zabezpečujícího optimální exploataci prvotních i druhotních zdrojů a získávání surovin z vnějších zdrojů, zejména rozvojem spolupráce v RVHP, jak konstatuje autor na str. 251.

Ke knize je připojen seznam literatury, 7stránkový rejstřík a 12stránková obrazová příloha na křídlo. Kniha představuje dobré shrnutí rozsáhlé, velmi složité problematiky a je významným přínosem pro naši hospodářskou a ekonomickogeografickou literaturu.

Ctibor Votrubec

Marin Devedžiev: Sistemy rasselenija. Ruský překlad bulharského originálu Selištne sistemi (Sofia 1978). 212 str., Strojizdat, Moskva 1981. Cena 2 r., 20 kop.

Praktické zkušenosti v procesu zdokonalování organizace osídlení, zejména v socialistických zemích, znamenají vždy cennou hodnotu. Tento důvod vedl moskevské nakladatelství Strojizdat k překladu knihy předního bulharského urbanisty prof. De-

vedžieva. Bulharská prostorově urbanistická škola se může vykázat četnými úspěchy v řešení otázek osídlení v komplexním, systémovém přístupu. Významné je rovněž, že příslušní odborníci se v BLR dokáží prosazovat i v přípravě normativních dokumentů. Nejdůležitějšího výsledku v tomto směru bylo dosaženo po bulharském vydání knihy a autor se o něm zmíňuje v předmluvě k ruskému vydání: celostátní stanovení základních jednotek státní správy převzalo koncepci sídelních systémů. Bulharsko lze tedy oprávněně označit za „laboratoř“ zdokonaleného socialistického řízení osídlení, a to jak z hlediska teorie, tak uskutečňující praxe.

Kniha je dokumentována množstvím tabelárního a grafického materiálu. Zejména tabulky obsahují samy o sobě obšírnou informaci o dynamice rozvoje měst a vesnic v Bulharsku v poválečném období a tím zvyšují analytickou použitelnost publikace.

První dva oddíly (Demografické změny v osídlení a Faktory ovlivňující osídlení a využívání území) představují širší urbanistický úvod, analýzu vývoje a stavu prostorových předpokladů celého území státu. Podrobně je rozebrán populační vývoj měst (v diferenciaci podle funkcí) a vesnických sídel. Výsledky ukazují, že v současnosti se již zastavil růst měst ze zdrojů venkova, které v minulosti přispěly rozhodujícím způsobem k dnešní velikosti měst. Tato situace je na druhé straně přiznivá k podporování rozvoje více integrovaného osídlení město — venkov. Jako hlavní faktory, které ovlivňují využívání území, tj. fungují jako lokalizační faktory sídelní politiky, jsou popsány obyvatelstvo (přirozený pohyb, vnitřní migrace, změny ve struktuře obyvatelstva, hustota zalidnění), půda, voda a ochrana přírodního prostředí.

III. oddíl je nazván Ekonomická základna formování sídelních systémů. Je podtržen spoluovlivňující význam ekonomické základny v demografické a geodemografické sféře. Zajímavé jsou závěry ze statistického materiálu o přičinách poválečné nestejné migrace do měst různé velikosti a různého ekonomického profilu.

Obsahem IV. oddílu je Jednotný plán územního uspořádání BLR. Má čtyři hlavní principy: dlouhodobost, komplexnost, nepřetržitost (prostřednictvím aktualizací) a normativnost (postavení zákona). Autor přesvědčivě ukazuje, že praktické otázky řízení osídlení lze řešit jen na základě průzkumu komplexu faktorů, obsažených v dílčích systémech Jednotného plánu a jejich syntézou vznikajících alternativ a variant. Hlavními dílčími systémy jsou Práce, Bydlení a Rekreace, spojujícími systémy pak Jednotný systém komplexního vybavení a Jednotný systém technické infrastruktury.

Klíčové místo v publikaci má závěrečný oddíl zabývající se sídelními systémy v BLR. Sídelní systémy představují územní jednotky o rozloze průměrně 400–500 km² s perspektivou plánovité postupné přeměny do integrovaného sídelního útvaru město — venkov. (V roce 1979 byly sídelní systémy administrativně převzaty jako obštiny.) Pojednává se tu o hranicích, obsahu a funkci sídelních systémů, o jejich vztahu k územně výrobním komplexům, o hierarchických vztazích systémů, probrána je jejich rozvojová typologie. V modelovém přístupu se pak podrobně vysvětluje struktura některých vybraných systémů.

Recenzovaná publikace je velmi dobrým příkladem věstranného přístupu k problematice dalšího rozvoje osídlení v podmírkách socialistické země se značně různorodním přírodním i socioekonomickým prostředím. Sídelní geograf postrádá snad jen ucelené pojednání o procesu urbanizace v jeho nepřímých formách. To však nijak neubírá na metodologické závažnosti knihy, která analyzuje osídlení jako nejdůležitější sociálně ekonomický jev a výsledky dovádí do roviny použitelné pro administrativně-politické struktury a opatření.

Jan Bina

A. Slepíčka: Venkov a/nebo město. 1. vyd., Svoboda, Praha 1981. 368 stran, cena 44 Kčs.

Naše republika se řadí k těm zemím, v nichž se podařilo během poměrně krátké doby výrazně sbližit životní podmínky obyvatel měst a venkova. Přes tyto výrazné úspěchy v růstu životní úrovni a vzdělanosti obyvatel je celospolečenský úspěch mnohdy ohrožován oborovými a individuálními zájmy. Vzhledem k této skutečnosti je třeba si velice vážit publikace, v níž autor pomocí materialistické metodiky, historického přístupu a dialektického sledování souvislostí přistoupil jako jeden z prvních k odvážnému přehodnocování vzniklých situací a vztahů mezi městem a venkovem. Poutavou formou předkládá čtenáři dostatek průkazného materiálu o tom, že vztah mezi městem a venkem se řadí v současnosti k nejzávažnějším problémům vývoje lidstva. Dokumentuje podstatu rozmanitosti funkčních a územních vztahů města a venkova vzhledem k rozvoji dělníků práce. Geografickými prostředky ukazuje, jak dělba práce

se promítla do teritoriálních vztahů. Na jedné straně město a venkov od sebe odděluje a na druhé straně je činí stále více závislejšími.

Shodně s autorem lze konstatovat, že výzkum poměru města a venkova povede k postupné integraci poznatků jednotlivých vědních disciplín. Podle mého názoru v naší sídelní geografii nebyly dostatečně přesně vymezeny specifické metody výzkumu. Taktéž nebyl z celospolečenského aspektu konkretizován podíl využití geografické vědy v rámci souborného multidisciplinárního studia.

Publikace je přehledně členěna do čtyř kapitol. V prvé části je uveden přehled názorů na vývoj sídelní struktury.

Ve druhé a třetí části je řešen celý komplex vztahů města a venkova z aspektu územního, demografického, urbanistického a ekologického jako složitý rozporuplný proces, jehož výsledkem je objektivně nezbytné sbližování města a venkova. Ve druhé kapitole je tato problematika nastíněna ve světovém měřítku se zvláštním zřetelem k odlišnému sociálně ekonomickému pojednání vztahu města a venkova v zemích s rozdílným společenským zřízením.

Třetí část je věnována hodnocení vývoje sídelní situace v ČSSR. V poslední kapitole je nastíněna problematika celkového vývoje pojednání vztahu města a venkova a vlastního přetváření území, sídel a krajiny v etapě výstavby rozvinutého socialismu v ČSSR.

Autor sám je přesvědčen, že cílem sbližování měst a venkova je jejich syntéza na vyšším stupni s výsledným maximálním rozvinutím všech pozitivních rysů obou kategorií těchto lidských sídel při současném potlačení jejich omezeností a jednostrannosti.

Publikace obsahuje bohatý fotografický materiál, který vedle ilustrující funkce výrazně dokresluje autorův vědecký světový názor.

Kniha svým zaměřením má široké využití v praxi. Vztah města a venkova se dotýká nás všech, ať již bydlíme ve městech nebo ve venkovských sídlech. A tak spolu s autorem je možno si jen přát, aby myšlenky, které v publikaci jsou shromážděny, podnítíly ve větší míře zájem o angažovanou účast široké veřejnosti na proměnách našich měst a vesnic.

Publikaci doporučují nejširší čtenářské veřejnosti naší geografické obce.

Jaroslav Vencálek

Stanislav Chábera: Geologické zajímavosti jižních Čech. Edice Jihočeská vlastivěda, řada B, sv. 1, 158 str., 48 foto na kříd. příloze. Jihoceské nakladatelství, České Budějovice 1982 (vyšlo 1983). Cena 24 Kčs.

V útlé, faktograficky bohaté knížce podává náš přední znalec této oblasti populárně vědecký přehled 51 geologicky a geomorfologicky pozoruhodných lokalit a dalších 40 mineralogických, petrologických a jiných fenoménů a objektů v jižních Čechách. U každé lokality je uvedena stručná charakteristika, vznik, přesná poloha a hlavní literatura, popř. vědecký či hospodářský význam (hlavně u ložisek nerostných surovin), a je upozorněno též na další přírodní zajímavosti v blízkém okolí. Většina popisovaných oblastí je znázorněna na 41 jednoduchých mapkách, které velmi dobře usnadňují orientaci. Je jen škoda, že pro přílišné změnění, resp. malou velikost písma, jsou v části mapek některé názvy nečitelné nebo jen s obtížemi.

Knížka je členěna do 7 hlavních kapitol: 1. Úvod, 2. Metodika práce, 3. Přehled geologicko-petrografických poměrů jižních Čech (se 3 mapkami a 2 profily), 4. Popis lokalit, 5. Literatura, 6. Terminologický slovník, 7. Místopisný rejstřík. Na závěr je připojeno ještě ruské a německé résumé.

Jádrem díla je čtvrtá kapitola, rozdělená dále do 8 větších podkapitol. První se zabývá formami zvětrávání a odnosu hornin (zejména žulové balvany a jejich mezo- a mikroformy), druhá je věnována činnosti tekoucí vody, třetí krasovým jevům v ostrůvcích krystalických vápenců, čtvrtá glaciálním a periglaciálním jevům, pátá činnosti větru, šestá tektonice, sedmá ložiskům nerostných surovin a osmá jednotlivým nerostům a horninám, přičemž nejsou samozřejmě opominuty vltaviny a jejich hlavní naleziště. Terminologický slovník zahrnuje velmi stručné vysvětlivky k více než 250 termínům z mineralogie, petrologie, geologie a geomorfologie. Místopisný rejstřík je velmi užitečný, ale stejně tak užitečný by byl rejstřík všeobecný. Několik ryze geologických jednotek, které jsou do místopisného rejstříku poněkud násilně vsunuty (např. moldanubický pluton, pestrá série apod.) situaci spíše zhoršuje, protože pak obsah rejstříku neodpovídá nadpisu. Na konci publikace je připojeno 24 stran křídových přloh se 46 autorovými a 2 dalšími fotografiemi vztahujícími se k textu.

Cháberova sympatická knížka představuje první soubornou inventarizaci jevů a tvarů neživé přírody jižních Čech, významných z hlediska vědeckého, osvětového, pedagogického nebo ochranářského. Autor v ní uložil předeším vlastní bohaté zkušenosti a znalosti terénu, neboť jeho téměř 30leté působení na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích mu k tomu poskytlo nejlepší možnosti. Text je psán věcným, srozumitelným stylem při zachování vysoké vědecké úrovně. Některé geomorfologicky významné lokality (např. výskyt tříděných kamenných polygonů Na hradě u Rohanova, křemenných valů u Choustníku a u Prachatic aj.) zde uvádí autor do naší knižní populárně vědecké literatury vůbec poprvé.

Drobné připomínky lze vznést k ojedinělým terminologickým „nečistotám“, které unikly na str. 71–72. Mezi druhy mezoform by nemělo být uváděno *kamenné eluvium*, poněvadž neje o tvaru, ale o druh sedimentu. Podobně nelze počítat mezi tvary reliéfu ani *kamenité sutě* (str. 72), v něž přechází kamenná moře. *Sutě* je termín sedimentologický, nikoliv geomorfologický. Teprve sutová akumulace tvoří určitý tvar reliéfu — např. sutový proud, sutové pole apod., a jde-li o balvanová (kamenná) moře, ta přechází zpravidla v balvanové (kamenné) proudy. Za pseudokary (str. 72) se většinou nepokládají glaciální kary (byť nedokonale vyvinuté), ale jen nivační kary. Synonymum termínu *tor* je pouze *izolovaná skála*, nikoliv také *skalní věž* (str. 72). Tento termín je lépe vyhradit pro skalní věže, kde výška několikanásobně převyšuje šířku a délku v půdorysu, tedy např. skalní věže v pískovcových skalních městech, věže vzniklé mořskou abrazí apod. Vlkovský přesyp nelze označit za „přírodní památku“ (str. 79), jestliže byl vyhlášen jako „chráněný přírodní výtvor“. Přírodní památkou se v ochranářské terminologii rozumí jiná, samostatná kategorie. Název *Vysoký Jeseník* (str. 76) se v platném geomorfologickém členění nevyskytuje — správně jde o Hrubý Jeseník. Diskusní je také zčeštěná podoba termínu *tajony* (množné číslo) na str. 146. Dosud se považoval za správný tvar *tajone* (jednotné číslo) a *tajoni* (množné číslo). U žlabkových škrapů (str. 146) je významný podíl nejen erozní, ale i korozní činnosti vody, což podle našeho názoru není zcela totéž, co chemické zvětrávání.

Za zmínu stojí i zvláštní a patrně ne příliš šťastný způsob uvádění literatury. Je psána v plném znění u každé lokality zvlášť, takže některé práce se neúsporně opakují v knize vícekrát. Přitom u lokalit by stačily jen odkazy (autor, rok) na seznam literatury na konci knihy. Drobné formální nedostatky v seznamech literatury jsou zde zanedbatelné a není jich mnoho. Nejzávažnějším nedostatkem je však velký počet tzv. hluchých odkazů v textu. Autor cituje řadu důležitých pramenů běžnou formou (autor, rok), ale v seznamech literatury pak tyto práce marně hledáme. K takovýmu „bibliografickému mystifikacímu“ by v odborných publikacích zásadně nikdy nemělo docházet. Kromě vlastních prací cituje Chábera jen minimum jiných autorů...

Přes drobné připomínky a uvedenou větší výhradu k bibliografii lze recenzovanou knihu hodnotit jako významný přínos k popularizaci neživé přírody, hodný následování i v jiných krajích. Můžeme ji proto vřele doporučit jako výbornou pomůckou k exkurzím zejména fyzickým geografům, geologům, učitelům zeměpisu a přírodopisu, vlastivědným pracovníkům a ostatním zájemcům o tuto tematiku.

Josef Rubin

Walter Sperling: Formen, Typen und Genese des Platzdorfs in den Böhmisches Ländern. Beihefte der Geographischen Zeitschrift, Steiner, Wiebaden 1982. 187 str., 39 obr. a map, cena 49 DM.

Profesor geografie a její didaktiky na univerzitě v Trieru (Trevír) Walter Sperling se po deseti letech zabývá systematickým studiem a průzkumem ČSSR. Publikoval o tom řadu článků a statí v NSR i v našich časopisech a souhrnnou monografií (Tschechoslowakei, Beiträge zur Landeskunde, 343 str. 69 obr., Ulmer, Stuttgart 1982). Zejména ho zajímají otázky sídelní. Jeho nově publikovaná práce vznikla nejen v terénu, ale i pečlivým studiem archivních a mapových pramenů a mimořádnou znalostí literatury, což dosvědčuje její 47stránkový seznam na konci spisu, který představuje významný příspěvek k studiu historické typologie venkovských sídel ČSR, neboť namnoze přesahuje stanovenou problematiku a řeší ji v širokých přírodně historických souvislostech. Podle map Druhého vojenského mapování ukazuje formy návesních vesnic a úspěšně interpretuje jejich genezi i na podkladě starších výzkumů českých (Pohl 1934, Říškovský 1939, Láznice 1936–1962) a německých (Ebert 1937, Klaar 1942), přičemž se domnívá, že čeští badatelé lépe popisovali formální podrobnosti, kdežto němečtí naopak genetické činitele.

Při výzkumu používá metodu konkrétní detailní terénně kartografické analýzy. Tisíce sídel v terénu i v mapách studoval, ale vybral si jich jen 39, jejichž půdorys reprodukuje a sídla popisuje, analyzuje a charakterizuje polohou fyzickogeografickou i administrativní, vývojem počtu obyvatel 1850, 1900, 1930, 1950, 1970 a počtu domů 1869 a 1970. Pro domy měl použít i údajů z let 1930 a 1950, protože došlo k poválečným demolicím. Dál uvádí první zmínky o sídlech a o národnostních poměrech ve středověku a kolem roku 1930, aby při řešení otázky dospěl k závěru, že návesní vesnice vznikaly jak na českém, tak i na německém území, a ulomil hrot přepjatému nacionalsmu. V dalším podává popis sídelní formy a odkazuje na literaturu. Úvážlivě vybírá příklady sídel, aby problematiku zachytí v co nejširších souvislostech; proto do výběru zahrnuje i tři zaniklá sídla [Svidná na Slánsku, Pfaffenschlag u Slavonic a Mstěnice u Hrotovic], kde uvádí i výsledky sídelně archeologického průzkumu.

V třetí části Sperling uvádí na základě terénních studií i literatury z řad evropských zemí, že kategorie návesních vsí je velmi rozmanitá velikostí, formami, stářím i historickým vývojem, že se s ní shledáváme především ve starých sídelních oblastech a že už před zavedením německého kolonizačního práva existovalo starší české právo, takže na procesu osídlování se podíleli společně Češi i Němci, což prokazují příklady z Tepelské vrchoviny.

V závěrečné části — týkající se geneze sídelních forem — Sperling formuluje teze pro další sídelní výzkum a staví si otázku, co udělat k zachování kulturních hodnot staré vesnice, kde socialistická přestavba, industrializace zemědělství, urbanizace a cestovní ruch působí hluboké strukturální změny. Vítá české snahy budovat skanzeny, jaké jsou v Třebízi, Přerově n. L., Rožnově p. R., ale udržovat další celé vesnice neporušené se při urbanizaci nepodaří. A přestože nelze celé desítky vesnic přeměnit v muzea, zůstane pro budoucnost uchováno jen několik skanzenů jako příklady, jak původně české vesnice a vesnické domy vypadaly.

Rozsáhlá a výstižně komentovaná bibliografie v závěru spisu je příspěvkem k tomu, aby sídelní problémy byly diskutovány společně geografií obou sousedních zemí. Má podnítit sídelní geografické studie i u českých autorů, kde tato problematika se přestěhovala z geografických ústavů spíše do etnografických. Za práci i úsilí, jakož i snahu být při řešení otázek vědecky objektivní, je třeba autorovi poděkovat. Publikace vyniká i tím, že zásadně dodržuje české názvy a snaží se je přesně reproducovat.

Ctibor Votruba

Historická geografie 20. Sborník k šedesátinám akademika Jaroslava Purše. 378 stran, 24 kartografických příloh přímo v textu. Jako interní tisk vydal Ústav československých a světových dějin ČSAV. 520 výtisků, Praha 1982 (vyšlo 1983).

Citované číslo tohoto sborníku vyšlo k šedesátým narozeninám ředitele Ústavu československých a světových dějin v Praze akademika Jaroslava Purše, který se zasloužil o vydávání „Historické geografie“. V průběhu 15 let vyšlo již 20 svazků. V úvodu je nástin Puršova životopisu spolu se zhodnocením jeho vědeckého díla. Následuje 10 hlavních článků, z nichž tři jsou od zahraničních autorů. Rubrika „Recenze a zprávy“ přináší bibliografii publikací akademika Purše za desiletí 1972–1982 (str. 347–364).

Rozsáhlejší studií (str. 15–88) se obrací Zdeněk Boháč ke katastrům a jejich významu pro poznání historie osídlení („Katastry — málo využity pramen k dějinám osídlení“). Autor připomíná, že studium dějin osídlení při zjišťování postupu do výše položených míst v pohraničních oblastech se musí zaměřit nejen na poznání písemných pramenů, ale i na přírodní prostředí a výsledky zjištění historické archeologie, rozboru místního názvosloví atd. Soudí, že fáze kolonizačního postupu, zejména převrstvení řidce osídleného substrátu vrcholně kolonizační činnosti lze sledovat rozbořením katastrů a plužin v mnoha částech našich zemí. Boháč dospívá k závěru, že zjišťování geneze a porovnáním tvaru i rozlohy katastrů a jejich vzájemných vazeb na vertikálně členěné krajiny Čech a Moravy se dá sledovat kolonizační pronikání ze staršího sídelního území do výše položených poloh při pomezí. Studie je doplněna bohatým poznámkovým aparátem, odkazujícím na detailní literární práce. Ze sídelné geografické hlediska by jistě bylo vhodnější, kdyby autor místo pojmu vesnice užíval venkovské sídlo. Následuje článek Ervína Černého s titulem „Dosavadní výsledky a závěry historicko geografického výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin na Drahanské vrchovině“ (str. 89–112). Tento výzkum probíhající tři desetiletí zahrnuje oblast zhruba 680 km². Autor upozorňuje, že až od konce 12. století došlo k hustému osídlování lesních terénů Drahanské vrchoviny. V dalším vývoji pak řada

osad opět zanikla a ustoupila lesům. Autor se svým výzkumem snaží upřesnit nebo objevit lokalizaci všech zaniklých středověkých osad ve zkoumaném terénu. Mapka na str. 108 názorně podává přehled zaniklých osad. Jaroslav Lánský se zaměřil ve svém příspěvku „Vývoj pozemkové držby pražského arcibiskupství od 10. do 14. století“ (str. 113–125) na církevní vlastnictví půdy, Jaroslav Vaniš přispěl mikrohistoricko-geografickou studií nazvanou „Historická geografie Lounská v druhé polovině 15. století“ (str. 127–186). Zkoumaná oblast zabírá zhruba 250 km². Vaniš podává regionálně geografickou studii zmíněného období včetně topografických údajů o jednotlivých sídlech (i on obdobně jako Boháč užívá vesnice). Bohatý poznámkový aparát jeho vydání uzavírá a umožňuje ještě detailnější prostudování jednotlivé tematiky. Ivan Vávra, odborník pro rekonstrukce starých cest, se tentokrát obrátil na sever Čech. Je to vypsání nazvané „Osecká stezka — Hrobská cesta“ (str. 187–201). Názorným doplňkem je kartogram na str. 194 a pak poznámky, čítající 27 čísel. Ekonomicko-geografickou studii je staf Ludvíka Kopačky „Elektroenergetika ve vývoji československého hospodářství no roce 1945“ (str. 203–247), doplněná četnými a názornými tabulkami a grafy. JIM Václav Horák se jako obvykle obrátil k historickým mapám v příspěvku „Hospodářská tematika v historických mapách“ (str. 249–260). Všiml si také školních atlasů a „neškolních“ historických atlasů. Uvedl i prameny hodící se jako podklad pro zpracování tohoto druhu map.

Závěrečné tři články jsou od zahraničních autorů. V. V. Annenkov ve svém anglickém příspěvku „New Horizons of Historical Geography“ (str. 261–296) si všiml nových směrů vývoje historické geografie ve světě a připojil v 60 poznámkách cenný odkazový materiál; E. G. Istomina se věnovala rozvoji historické geografie v SSSR v článku „Nekotorye aspekty sovremennoho razvitiia istoričeskoy geografii v SSSR“ (str. 297–313, rovněž s poznámkami) a konečně Wilfried Strenz se zabýval vztahem mezi historickou geografií a geografickými hospodářskými dějinami („Zum Verhältnis zwischen Historischer Geographie und geographischer Wirtschaftsgeschichte“, str. 315–325, opět s poznámkami).

Všechny česky napsané články jsou doplněny ruským a německým résumé, zahraniční příspěvky jsou jen v originální verzi. Závěr „Historické geografie“ tvoří kromě již zmíněného sounisu prací akademika Purše rubrika „recenze a zprávy“, přinášející zhodnocení 15 publikací, vztahujících se k historicko-geografické tematice.

Dušan Trávníček

W. Sperling: Der Geographieunterricht im Bildungssystem Polens und der Tschechoslowakei. Probleme und gegenwärtige Entwicklung im Geographieunterricht der ČSSR. 000 str., J. G. Herder—Institut, Marburg/Lahn 1981.

Walter Sperling se představil našim geografům a pedagogům dvěma rozsáhlými bibliografiemi (Sborník ČSGS, 1982:2-87). Tentokrát máme možnost seznámit se s jeho referátem, který přednesl v roce 1976 (26.–27. 11.) v Eschwege při přiležitosti výročních oslav činnosti odborné skupiny vědců v oblasti hospodářských a sociálních věd na téma „Problemy a současný vývoj vyučování geografie v ČSSR“.

Hned v úvodu autor upozorňuje, že bude zapotřebí doplnit práci řadou změn, ke kterým od doby konání konference došlo. Pro nás je práce zajímavá z hlediska posouzení informovanosti veřejnosti a odborníků v NSR o stavu školské geografie a školství v ČSSR celkově. V první části studie Sperling uvádí, že otázkami historie a sledováním vývoje výuky geografie doma i v zahraničí se v NSR zabývají výhradně vědy pedagogické. Doposud stála tato problematika na okraji zájmu příslušných oborů. V souvislosti s vytvořením tzv. „Výzkumného projektu curricula vědy o prostoru“ se začíná věnovat stále více pozornosti sledování výuky geografie v socialistických zemích a pojetí geografie v zahraničí. Autor cituje práce několika autorů, kteří se zabývali situací v SSSR a v Polsku. Svou prací tak na ně navazuje a doplňuje seznámení se strukturou našeho školství v padesátých letech, se vznikem vědeckých pedagogických a geografických institucí nejen u nás, ale i v NDR a v SSSR. Zároveň stručně charakterizuje hlavní problémy, na které se jejich činnost zaměřuje. V ČSSR pak zejména uvádí Československou geografickou společnost.

V další části velmi stručně nastínuje vývoj výuky geografie od dob J. A. Komenského do roku 1968. Uvádí jména nejvýznamnějších geografů, připomíná vznik rubriky Geografie a škola ve Sborníku ČSSS v roce 1973. Seznamuje s vývojem časopisu Zeměpis ve škole až po dnešní Přírodní vědy ve škole. Cituje základní práce soudobé didaktiky geografie a zmiňuje se i o hlavních výzkumných úkolech.

Třetí kapitola je věnována XIII. kongresu československých geografů v roce 1975,

který podle jeho názoru přinesl rozhodující zlom ve vývoji naší školské geografie. Shrnuje zde nejdůležitější teze přednesených referátů, cituje základní materiály a formulace hlavních úkolů geografie u nás.

Ve čtvrté kapitole se W. Sperling zabývá učebními osnovami na základní škole. Podrobně rozebrá návrh osnov pro základní školu z roku 1975. Obsah geografie v jednotlivých ročnících srovnává s osnovami geografie v Sovětském svazu a v Německé demokratické republice. Na tomto místě nelze přehlédnout rozpaky autora nad zdůrazňováním významu politického vzdělávání žáků, a zejména nad formulováním jednoho z nejdůležitějších cílů výuky geografie, podle něhož je zeměpis chápán jako významný předmět formování socialistické osobnosti žáka.

Slovenské geografické společnosti a školské geografii na Slovensku je věnována kapitola pátá.

V předposlední šesté kapitole „Současné problémy vyučování geografie“ doplňuje autor uvedené závěry z plzeňského a českoslovanského sjezdu československých geografů moderním pojetím didaktiky geografie v Československu. Zde vychází Sperling z prací Tichého a Janky, které přes značný význam ve své době již neodpovídají dnešním potřebám teorie geografického vzdělávání.

Poslední kapitola shrnuje tradici vyučování zeměpisu a vlastivěd v našich zemích. Autor charakterizuje moderní pojetí geografického vzdělávání a zmiňuje se i o chystané reformě školství v rámci Projektu dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy.

V seznamu literatury v závěru práce je uvedena řada publikací (časopisy, sborníky jednotlivých univerzit, bibliografie, monografie a skripta). Neuvádí však učebnice, osnovy ani učební plány. Na výběru citované literatury a v podstatě i té, kterou autor zpracoval, je patrná náhodnost výběru. Svou roli zde sehrála samozřejmě i nedostupnost některých základních materiálů.

K citelným nedostatkům uvedeného díla patří kromě toho i ne zcela nejvýstižnější charakteristika historie vývoje školské geografie, nehledě k tomu, že u nás je tento pojem chápán daleko širší než jen jako vyučování geografie. Objektivně je však nutno ocenit snahu autora seznámit západoněmeckou geografickou veřejnost se situací a vývojem československého školství, s vyučováním geografie, s geografickými pracovišti a s hlavními úkoly, které jsou v nich řešeny.

Michaela Pipková

Klaus R. Dietz: Grundlagen und Methoden geographischer Luftbildinterpretation.
Institut für Geographie der Universität München. Geobuch-Verlag, München 1981.
110 str., 51 obr., 3 tab., 9 str. fotografií, 9 map.

Tato publikace vyšla v řadě Münchener geographische Abhandlungen, které vydává Institut geografie Mnichovské univerzity. Publikace formátu A4 představuje jakýsi úvod do fotointerpretace, určený vředevším pro výuku geografie.

Publikace má 11 kapitol. V úvodní se pojednává o výzkumu studia tohoto předmětu a vypočítávají se některé odbory, pro něž je fotointerpretace potřebná. Autor dále vyjmenovává členy učitelského sboru univerzity v Mnichově, kteří se tímto oborem zabývají (jsou to čtyři pracovníci vedení prof. dr. H. G. Gierloff-Emdenem). Dále autor uvádí přístrojové vybavení ústavu (k vybavení patří i interpretoskop Zeiss Jena) a pomůcky potřebné pro práci při interpretaci snímků. Ve 2. kapitole autor stručně pojednává o obsahu předmětu, dále o jeho dějinách a vodnících, které se v NSR zabývají leteckým snímkováním. Dále se zde probírá základní otázky snímkovacích kamer, formátu snímků a leteckého snímkování. 3. kapitola pojednává o rámových údajích snímků, otázkách měřítka a měření délek a ploch na snímcích. 4. kapitola se zabývá geometrickými vztahy mezi snímkovaným územím a leteckým snímkem, principy centrální projekce, vlivem převýšení na zobrazení bodů, grafickými metodami přenášení hodů do map apod.

Obšírná 5. kapitola pojednává o fotografických základech; popisuje se zákonostnosti elektromagnetického spektra, otázky vlivu atmosféry, oslunění terénu, filmových materiálů, filtrů. 6. kapitola se zabývá stereoskopickým vyhodnocováním snímků a příslušnou přístrojovou technikou. 7. kapitola pojednává o určování výšek s použitím stereomikrometru. 8. kapitola se zabývá postupy interpretace leteckých snímků. Uvádí podrobný graf faktorů a procesů interpretace leteckých snímků, pojednává o interpretacích znacích, klíčích, otázkách klasifikace, analýzy a syntézy. 9. kapitola podává návod ke konstrukci mozaik a užití snímkových dvojic a trojic. Krátká 10. kapitola pojednává o vyhodnocování stereomodelů, 11. kapitola o měření sklonu vrstev na stereomodelech.

Příklady interpretace, tvoří jakousi obrazovou přílohu publikace, jsou zahrnuty do kapitoly 12. Je zde 9 celostránkových leteckých snímků, ke kterým jsou vždy připojeny interpretativní náčrty (snímky jsou na levé, náčrty na pravé straně rozevřené dvoustrany). Jsou zde dva příklady z území měst (Hamburk, Mnichov), dva příklady vesnické krajiny, tři snímky území s meandrující řekou, dále snímek divočící řeky a ledovce z území Kanady.

Publikace je graficky pěkně vybavena, celá je vytisklá na křídovém papíře. Celkově obsah i forma publikace jsou na velmi dobré úrovni. Snad jediným problémem publikace je její koncepce, zaměření obsahu. Pod uvedeným názvem lze dnes očekávat poněkud širší obsah, a to směrem k sémantickému, nikoliv v podstatě jen metrickému vyhodnocování snímků. Problematika vlastní interpretace není vcelku probírána, látce je věnováno jen několik odstavců s telegrafickým textem, obrázky nejsou žádné. Vůbec není probírána problematika multispektrálních snímků, barevných syntéz, zpracování obrazových informací atd. Publikaci by bylo spíše možno označit jako úvod do fotogrammetrie pro geografy, na tuto (jistě potřebnou) látku by mohlo návazat hlubší pojednání o metodách interpretace leteckých snímků, když už pomíneme celou oblast snímků kosmických a nekonvenčních, která by mohla být náplní ještě dalšího pojednání.

Fotointerpretaci v této publikaci zastupuje vlastně hlavně jen poslední kapitola, která přináší praktické užití metody pro několik témat. Při studiu a hodnocení této publikace si musíme opět uvědomit, jak obsažná a složitá tato problematika dnes je. Recenzovaná publikace představuje dobré zpracovanou její část.

Zdeněk Murdych

S. A. Sladkopevcov: Izuchenije i kartografirovaniye reljefa s ispol'zovaniyem aerokosmicheskoy informacii. 216 str., Nedra, Moskva 1982. Cena 1 Rbl.

Současný stav rozvoje geografie nese pečet širokého použití nejnovějších metod výzkumu. Mezi ně patří i využívání informací a studium materiálů z obrazových záznamů a dat pořízených z výšky — dálkový průzkum Země (DPZ). Nejpřihodnější podmínky pro vyhodnocování snímků poskytuje právě geomorfologická interpretace, neboť si věřímná tvarů povrchu, které jsou ze snímků přímo patrný. Reliéf je totiž jedním z objektů (vedle např. vodstva či vegetace), které lze určovat bezprostředně na základě tzv. přímých interpretativních znaků, jako jsou tvar, velikost, fototón apod. V případě reliéfu pak i s využitím stereoeufektu dvou sousedních, částečně se překrývajících snímků.

O možnostech a praktických aplikacích dálkového průzkumu v geomorfologii již byla vydána velká řada publikací a článků, neboť studium reliéfu je spjato nejen se samými počátky interpretativních prací, ale i s jinými geovědními obory (především geologií), kde tvar povrchu planety slouží jako nepřímý interpretativní znak. Jednou z posledních knižních publikací je pak recenzovaná kniha.

Autor rozdělil práci klasickým způsobem na dvě přibližně stejně rozsáhlé části. Zatímco v první, nazvané „Materiály aerokosmických s'jemok v analize relef'a i sostavlenii geomorfologičeskikh kart“, se zabývá spíše obecnými aspekty analýzy reliéfu a tvorby map z materiálů dálkového průzkumu (především kosmických snímků), v druhé, jež se jmenuje „Aerokosmicheskaja fotoinformacija — osnova regionalnogo geomorfologičeskogo analiza (na primere Pribajkalja)“, uvádí jejich konkrétní aplikaci na příkladě modelové oblasti okolo jezera Bajkalu.

Úvodní kapitola první části (str. 5–16) je věnována přehledu dosud užívaných aerokosmických metod v geomorfologii spolu s historickým nástinem jejich vývoje. Rešeršní formou se tak čtenář může seznámit s pracemi především sovětských autorů, zabývajících se geomorfologickou interpretací snímků dálkového průzkumu. Je však významný nedostatkem, provázejícím ostatně knihu i na dalších stránkách, že převážná většina citovaných titulů není uváděna v připojeném seznamu literatury.

V dalších kapitolách jsou předkládány metody celkové analýzy snímků pro účely geomorfologického studia, vyúsťující v sestavení speciálních (myšleno kosmických) geomorfologických map. Zvláštní pozornost je zde věnována diskusi a konfrontaci vy povídajících schopností snímků a zobrazení jednotlivých prvků reliéfu v závislosti na různém měřítku. Je předkládána i klasifikace měřítek geomorfologických map. Přednosti studování reliéfu z materiálů DPZ spatřuje autor v současném použití leteckých i kosmických snímků, dovolujících práci se širokou škálou různých měřítek, neboť analýza snímků s různým stupněm generalizace značnou měrou přispívá k objektivnosti interpretace. Ukázalo se, že ve většině případů je kontinuita řady informací o reliéfu zajištěna krokem mezi jednotlivými měřítky o velikosti 3. Například při trojnásob-

ném zvětšení měřítka snímku je detailnost interpretace hydrologické sítě zvýšena o jeden řád.

V druhé části recenzované publikace [str. 95–211] pak aerokosmická informace sloužila autorovi jako podklad regionální geomorfologické studie střední části Bajkalské riftové zóny a přilehlých regionů sibiřské platformy. Podrobně si tu všímá erozně-denudačních rozčlenění a akumulačních forem reliéfu, dále zlomové tektoniky a jejího vlivu na reliéf, vývoje říčních údolí, jakož i exogenních procesů a současné dynamiky vývoje. Každá kapitola věnovaná uvedené problematice je pak ještě členěna na dílčí podkapitoly, detailněji rozebrájící dané téma.

Na tomto příkladě komplexního studia bajkalské oblasti se potvrdilo, že letecké a kosmické snímky mohou být dobrým podkladem pro regionální geomorfologický výzkum území intenzivně hospodářsky využívaného a dovolují určit i jeho stavbu, vznik a dynamiku.

Závěr práce přináší shrnutí celé problematiky a obecnou formou i naznačení jejího praktického významu. Seznam literatury přináší 50 vybraných publikací, což však představuje pouze malou část veškerých citovaných prací.

Recenzovaná kniha je určena širokému okruhu čtenářů z řad geologů a geografů, zabývajících se neotektonikou, strukturní geomorfologií, aplikovanou geologií nebo mapováním reliéfu. Kniha je psána přehledně, je doplněna řadou mnohdy jednoduchých, nicméně instruktivních obrázků (51) a názorných tabulek (4). Lze ji tedy doporučit všem zájemcům o využití dálkového průzkumu v geomorfologii.

Stanislav Plachý

Karl M. Brousek: Wien und seine Tschechen. (Integration und Assimilation einer Minderheit im 20. Jahrhundert.) 149 str., 13 obr. Verlag für Geschichte und Politik, Wien 1980. Cena 198 šílinků.

„Vídeňští Češi spoluvtvářeli fyziognomii Vídň a tím i obraz celého Rakouska tak jedinečným způsobem, že v tomto starém světadíle ani neznám další příklad obdobného národnostního integračního procesu.“ Tento výrok rakouského spolkového kancléře Bruno Kreiského — uvedený jako heslo knihy — přispěl nepocchybně k rozhodnutí absolventa Ústavu pro dějiny Univerzity Vídň, aby na základě své doktorské práce „Vídeňští Češi mezi oběma světovými válkami“ vydal tuto obsahově mnohem širší publikaci. Byl to od mladého historika odvážný krok, který se mu však namnoze podařil.

Důvod, proč geografický časopis upozorňuje na práci historika, je v podstatě obecně metodické povahy. Je až s podivem, že se Brousek, původem vídeňský Čech, nedozvěděl, resp. nevzdal na vědomí, že studium zahraničních menšin bylo u nás v době mezi oběma světovými válkami orientováno především geograficko-statisticky, podobně jako tomu bylo i v některých jiných evropských zemích. Výzkum českých a slovenských „národních zlomků v cizině“ si za své životní poslání již ve svých jinošských letech, tj. před první světovou válkou, určil Jan Auerhan, pozdější předseda St. statistického úřadu, který jako univerzitní docent v třicátých letech o nich pravidelně přednášel v tehdejším Geografickém ústavu Karlovy univerzity. O pracích u Auerhana vzniklých (Turčín, Hůrský aj.) Brousek neví a ani o statích ve Statist. obzoru nebo Sborníku ČSZ, např. o rozložení bydlišť Čechů v Vídni na základě jejich vlastního sčítání podle domů v r. 1910 a jeho kartografickém zpracování, nebo o pohybu migračního rozmezí mezi Vídň a Prahou do r. 1910 ap.

S ohledem na autorův úzký zorný úhel historika, jenž vylučuje i aspekty historicko-geografické, měla jeho publikace mít podtitul „historická monografická studie“ a nikoliv tak mnohoslibné znění. Problemataka asimilace a integrace zasahuje do mnoha oborů, přes jazykovou psychologii až k psychologii sociální, a je sotva zvládnutelná jediným badatelem, navíc mladým. Navíc se autor ani nepokusil úvodem příslušné kapitoly načrtit současný stav výzkumu ve světové literatuře. Stručná kapitola se značně diskutabilním trojifiděním národnostní asimilace činí dojem toliko formálního doplnění s uplatněním pojmu integrace v podtitulu knihy.

Konkrétní líčení národnostně politických osudů menšiny jsou objektivní. Z orig. reprodukce dopisu nacistického ústředí se dovidáme o plánu vysídlení Čechů z Vídň, jsou tu i snímky popravených českovideňských odbojářů ap. Čtenář knihy musí tak nabýt přesvědčení, že rakoustí Češi — podobně jako rakoustí (korutanští) Slovinci — se účastnili protifašistického odboje daleko intenzivněji nežli ostatní rakouské obyvatelstvo. Také menšině nepříznivá opatření samotné rakouské vlády jsou uvedena ve značné úplnosti. Z dřívějších dob jsou cenné citace policejních protokolů. Zde však

měl autor možnost čerpat z velmi důkladných studií své předchůdkyně Moniky Glettlové, jež si osudy českovídeňské menšiny vzala za námět nejen své práce doktorské, ale i práce habilitační.

To, co by bylo možno označit jako „rakouské stanovisko“, prosvětuje jen na málo místech. Nejvíce se projevuje po formální stránce, totiž v německém psaní našich zeměpisných názvů (Olmütz, Pressburg ap.), v čemž je však Rakousko jak známo — mj. i v orientačním značení na silnicích (u nás „Linz“, u nich „Prag“) — nadále neoblomné. Nedosti pochopitelně také je, proč autor rodná jména menšinových pracovníků píše jednou správně, jindy v německé formě (např. Franz Dvořák ap.).

Bibliografie je neúplná nejen z již zmíněných důvodů. Pomíjí i tak základní prameny jako je monografie Fr. Soukupa, knížku Hubkovu a řadu starších statí, ačkoliv zařazuje i obecné úvahy o menšinovém právu a letákové spisky.

Vydání Brouskovy knížky je však třeba přes všechny uvedené připomínky přijmout s povděkem. Skýta rakouskému i německému čtenáři možnost získat správnější pohled na osudy naší menšiny ve Vídni nežli tomu bylo dosud.

Josef Hůrský

Jaroslav Pacovský: Lidé, vlaky, koleje. Panorama, 1. vydání, Praha 1982, 219 str., 34 obr., 28 Kčs.

Autor se zaměřil na vyličení pionýrského budování železničních tratí spolu se všemi okolnostmi, které je provázely. Nezmiňuje se jen o nejjednodušších tratích s udánním nejnovějších chronologických údajů, ale zaměřuje se i na ohlasy, které budování železnic v současném přinášelo. Pacovský podává originální citáty z tisku, pozitivní i negativní, které umožňují dobře nahlédnout do myšlení doby a všimnout si i ohlasu, který budování nového odvětví vyvolalo. Tematicky se publikace rozpadá ve dvě hlavní části, a to první podrobnější, popisující vznik železnic v někdejší habsburské monarchii, od koněspřežné železnice (str. 7—152), a druhé, všímající si železnic ve světě (str. 153—213). Zaměřuje se pochopitelně na podání hlavních a nejdůležitějších železničních tratí. Jistě správně vychází z vyličení vzniku parních lokomotiv ve Velké Británii (Trevithick, Stephenson) a úseků drah Stockton — Darlington a Manchester — Liverpool. Pro naše země mělo nepochybně největší význam uvedení do provozu tzv. Severní dráhy císaře Ferdinanda Vídeň — Břeclav — Přerov — Halič (Bochnia) s odbočkami z Břeclavi do Brna (1839), do Olomouce (1841) a do Prahy (1845), jakož i dalších tratí, předešlím Praha — Podmokly (1851) a Praha — Plzeň (1862). Na evropském kontinentě ovšem vznikaly provozy daleko pomaleji než ve Velké Británii, kde po polovině 19. století vyjíždělo denně mnohem více vlaků. Cestování se postupně zdokonalovalo i zpříjemňovalo. Tak se v Evropě od r. 1872 začalo užívat spacích vozů (v USA již od r. 1836), od r. 1884 jezdil na trati Berlin — Vídeň jídelní vůz (v USA od r. 1860), v zimě se vagony vytápěly. Po vybudování základních železničních spojů se záhy ukázala potřeba stavby vedlejších železnic. Vynucoval si ji průmysl, rozptýlený i v řadě menších měst, kterému pro dopravu materiálu již nedostačovaly koňské povozy, a tak r. 1880 byl v bývalém Rakousko-Uhersku přijat zákon o místních drahách, které se pak začaly budovat rychlým tempem. Autor upozorňuje, že vývojové vrcholy v historii železnic proběhly mimo naše území. Tak v USA byla r. 1869 dokončena stavba 5 319 km dlouhé transkontinentální železnice, r. 1868 se železniční trať spojující Peru a Chile vyplhala v oblasti jezera Titicaca až do výše 4 817 m, 1885 byla dána do provozu pacifická dráha v Kanadě, o dva roky dříve známý Orientexpress prvně spojil Evropu s Asií, r. 1912 úzkokolejná dráha mezi Antofagastou a Potosím dosáhla výše 4 480 m a stala se nejvyšše položenou železnicí na světě vůbec, v letech 1891—1916 byla vybudována asijská magistrála Čeljabinsk — Vladivostok o celkové délce 8 960 km, konečně pak r. 1901 transaustralská dráha Perth — Port Augusta o délce 1 753 km. V dalším se kniha zabývá největšími železničními katastrofami a samostatnou kapitolu věnuje překonání Alp. Tak uvádí, že r. 1854 začal provoz na horské železnici přes toto pohoří, vrcholový tunel u Semmeringu byl zbudován ve výši 1 429 m, r. 1867 byl otevřen provoz na další železnici přes Alpy v průsmyku Brennerském, umožňující nejvhodnější spojení mezi Německem a Itálií, již r. 1871 byla otevřena další transalpská dráha spojující přes Mont Cenis Francii s Itálií, r. 1882 tzv. Gotthardská dráha, procházející tunelem 14 988 m dlouhým a spojující Švýcarsko s Itálií. Konečně r. 1906 po dobudování Simplonského tunelu, nejdélšího (19 803 m), byla otevřena poslední železnice přes Alpy (druhý Simplonský tunel byl otevřen r. 1922). Je zajímavé, že tyto tratě sledují v Alpách cesty, kterými bylo toto pohoří překonáváno již od starověku. Kniha je čitavá, soudobé zprávy ji oživují,

právě tak jako řada dobových obrázků, vztahujících se k železniční dopravě. Je ovšem třeba připomenout, že některé topografické názvy jsou podány nepřesně, tak např. na str. 113 místo Wagram uvádí Wargam, místo Gänserndorf Gänserdorf, místo Dürnkrot, Dürkrut, na str. 192 místo Mürzzuschlag Mürzschnag. Anglické hrabství Northhumberland udává rovněž nesprávně jako Nordhumberland. První vlak do Brna přijel r. 1839 (správně je uvedeno na str. 77, chybně na str. 74 1838). Publikaci by jistě prospěly i jednoduché schematické mapky, znázorňující např. průběh některých z hlavních tratí, jakož i překonání Alp železničními spoji včetně zakreslení důležitých tunelů. Celkově však je tato kniha jistě přínosem i proto, že podává charakteristiku celého období, v němž se vývoj železnic odehrával.

Dušan Trávníček

MAPY A ATLASY

Wśród starych map i atlasów Biblioteki Narodowej w Warszawie. Katalog. 252 str., 52 str. příloha na křídovém papíru. Biblioteka Narodowa, Warszawa 1982.

Posuzovaná publikace vyšla u příležitosti XI. konference Mezinárodní kartografické asociace (ICA), která se konala r. 1982 ve Varšavě, jako katalog výstavy starých map k tomuto zasedání uspořádané. Exponaci tvořil výběr z fondů kartografického oddělení Národní knihovny ve Varšavě. Bylo zde vystaveno 123 exponátů týkajících se území Polska a 43 plánů Varšavy, a to od nejstarších dob do r. 1945.

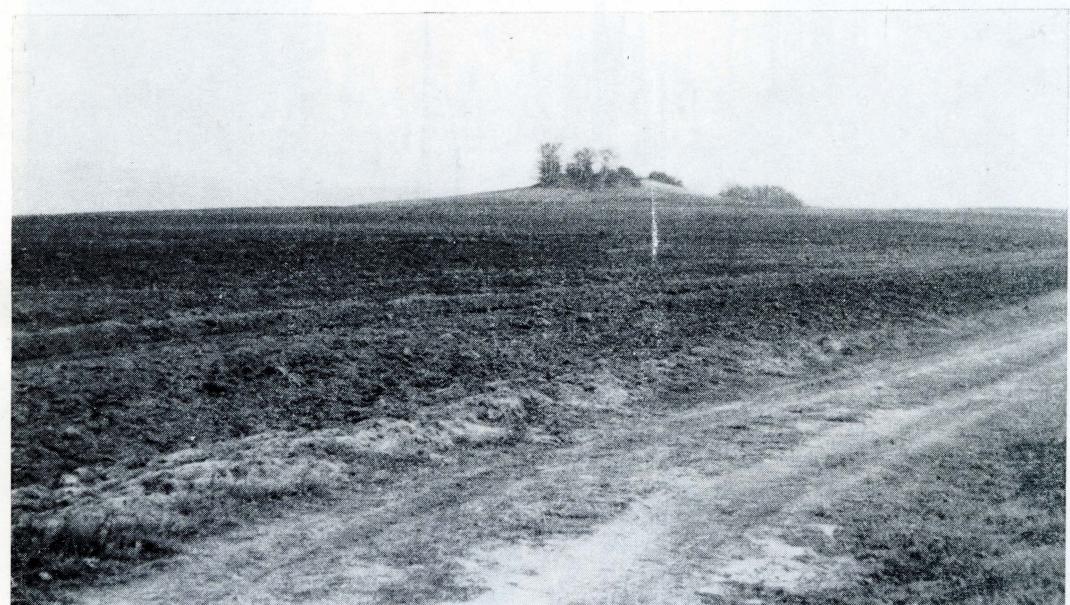
O fonduch uvedené mapové sbírky je třeba zmínit se s uznáním. Mapové oddělení vzniklo sice už r. 1932, ale během 2. světové války bylo prakticky úplně zničeno, takže v r. 1945 se pačinalo s prázdnýma rukama. Dnes má tato mapová sbírka přes 55 tisíc katalogovaných položek, z toho je 2 186 atlasů; asi 70 % sbírkového materiálu pochází z polské kartografické produkce.

V knize, kterou zpracoval kolektiv autorů pod vedením ředitele sbírky B. Krassowského, je v úvodu vylišena historie polských map a atlasů, pak je pojednáno o mapové sbírce Národní knihovny a o její odborné práci, a v hlavní části díla je uveden komentovaný katalog všech 166 vystavených exponátů, z nichž 52 bylo reprodukováno — v celém rozsahu nebo z části — v příloze. Katalog je uzavřen rejstříkem kartografů a soupisem historickokartografické literatury, který obsahuje 142 titulů. Všechny texty jsou uvedeny v polštině, angličtině a francouzštině, takže kniha může dobré posloužit zahraničním odborníkům jako přehledná příručka o dějinách kartografie Polska.

Ludvík Mucha

1. Pohled k JV na ústí Ponávky do Řečkovicko-kuřimského prolomu (Ponávka přitéká zleva, prolom začíná vpravo). Vlevo nízký zlomový svah vyvýšeniny U dubu, v pozadí k. 340.
1. View of the Ponávka brook mouth into Řečkovice-Kuřim graben (The Ponávka brook runs from the left, the graben is to the right). There is a low fault slope of the elevation U dubu on the left, in the centre there is the hill 340 m.
2. Severní zarovnaný povrch U dubu se strukturním hřbetem na žilných horninách (k. 379).
2. The northern planation surface U dubu with structural ridge controlled by dike (elevation 379 m).

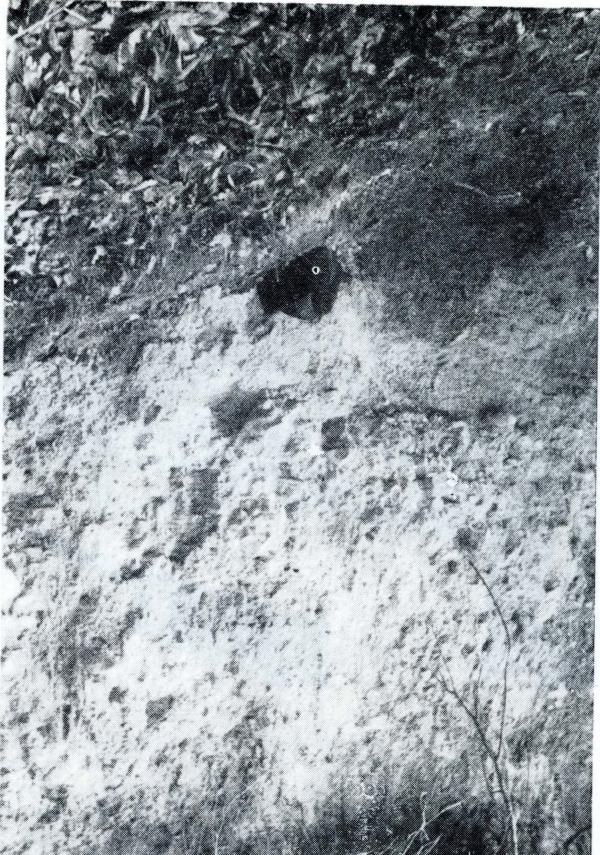
3. Strukturní hřbet na devonských slepencích na z. svahu k. 333 byl v pleistocénu přeměněn ve srub, pod ním dosud aktivní úpatní halda.
3. The structural ridge built by Devonian conglomerates on the W slope of hill 333 m was changed into a frost-riven cliff during the Pleistocene, there is an active debris slope underneath.
4. Interiér tzv. Velké rokle. Patrné je sesypávání svahů a poškozování porostů.
4. The interior of the so-called Great gorge. It's possible to see the slope creep and destroying of trees.

5. Břehová nátrž v. od k. 333.
Pod terasovými sedimenty je
silně zvětralý granodiorit.

(Foto 1—5 M. Culek)

5. The bank breach on the eas-
tern margin of the hill 333
m. There is a very weathered
granodiorite underneath.

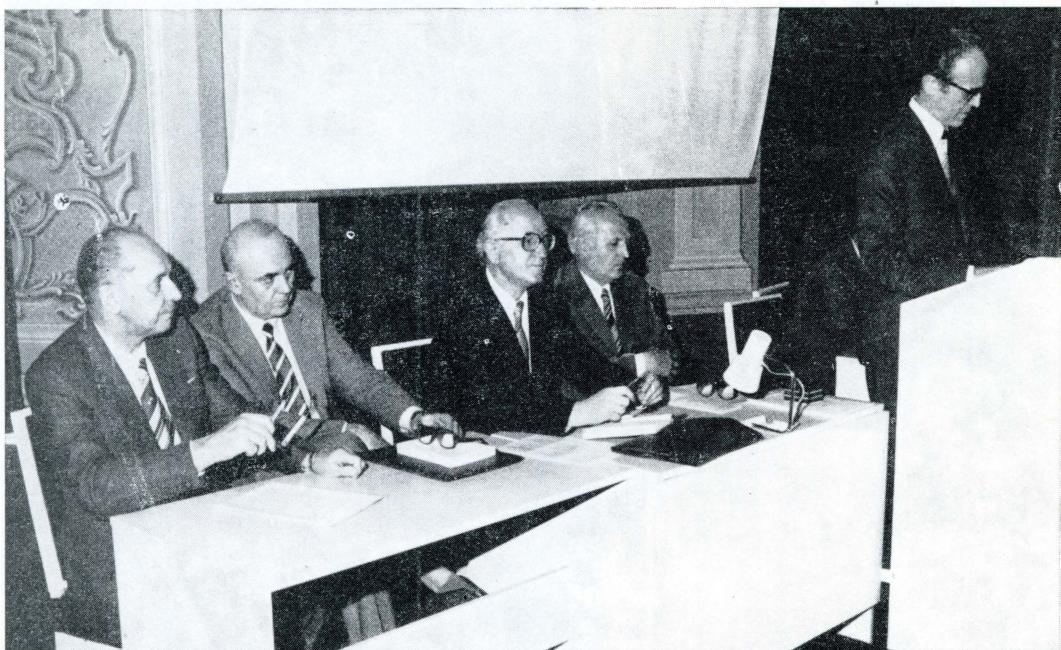

6. Vrt do hloubky 5,5 m na ná-
plavovém kuželi tzv. Malé
rokle. (Foto K. Stránský)

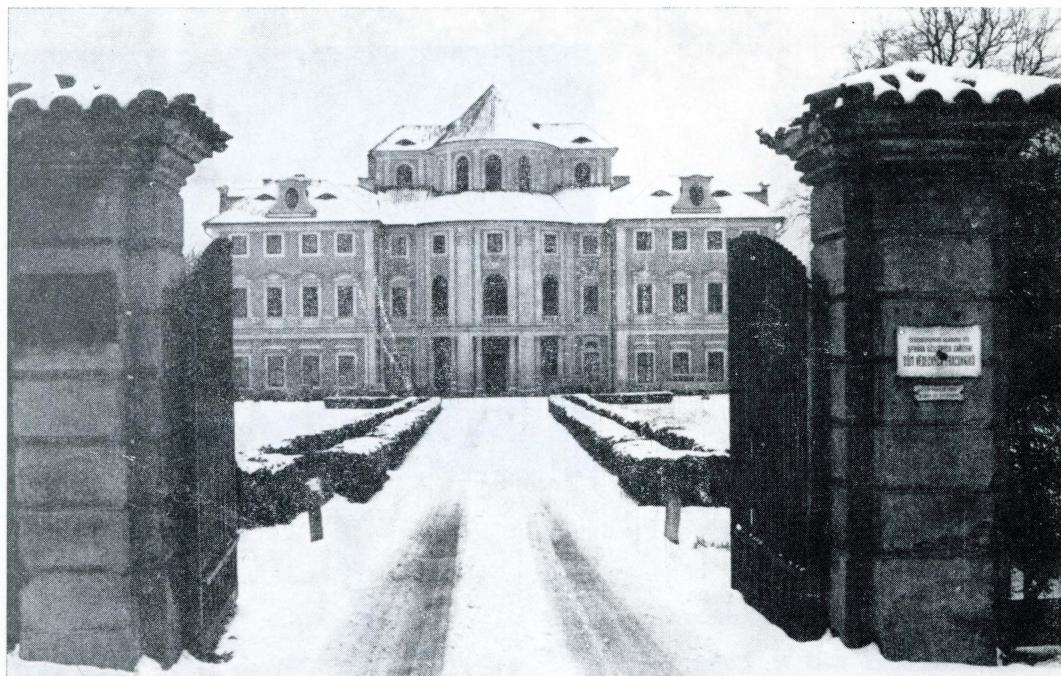
6. The bore to the depth of
5,5 m on the alluvial cone
of the so-called Malá rokle
gorge.

(Photographs 1—5 M. Culek,
6 — K. Stránský.)

1. Pohled na předsednictvo symposia při zahajovacím projevu místopředsedy ČSAV akademika V. Pokorného. Od něho zprava člen korespondent ČSAV J. Štelcl, předseda vědeckého kolegia geologie a geografie ČSAV, akademik J. Purš, ředitel Ústavu čs. a světových dějin ČSAV, doc. dr. V. Gardavský, CSc., předseda ČSGS, a doc. dr. J. Kvítovič, DrSc., zástupce ředitele Geografického ústavu SAV.
2. Dům vědeckých pracovníků ČSAV v Liblicích — místo konání symposia. (Foto archív GGÚ ČSAV.)

1. Fosilní Lahar v údolí Zolné na úpatí kaldery Pořany. (Foto O. Mazůrek)

2. Dutiny po kmenech stromů na lokalitě Skalky skřítků v Doupovských horách

3. Analogické dutiny na Dubovém vrchu (570 m) u Stráže n. Ohří.

4. Celkový pohled na skalní stěnu v sopečných tufech a aglomerátech na Dubovém vrchu. Podobný ráz má i odlučná stěna sesuvu na území chráněného přírodního výtvoru Skalky skřítků. (Foto 2—4 S. Wieser)

1. Voštinové formy na serpentinitu. Slavkovský les, polesí Prameny, lokalita lesního porostu č. 30a.
2. Žlábkovité formy na serpentinitu. Slavkovský les, polesí Prameny, lokalita lesního porostu č. 33a.

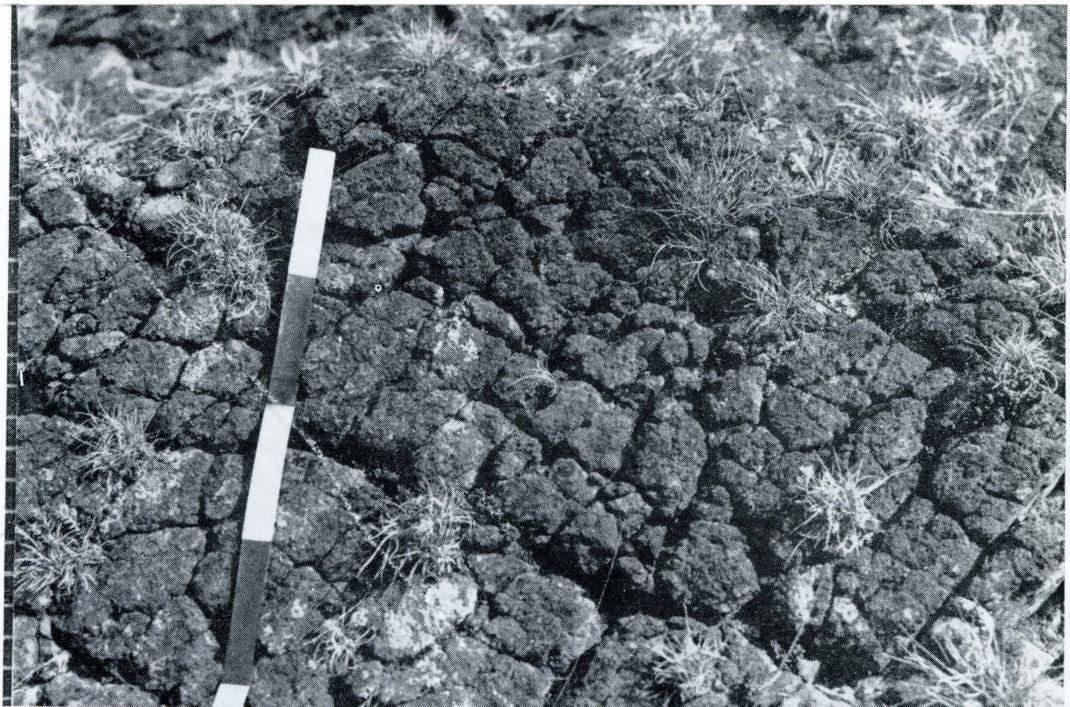

3. Kostkovité formy na serpentinitu. Slavkovský les, polesí Prameny, lokalita lesního porostu č. 41b6.

4. Polygonálně mozaikovité formy mikroreliéfu. Hadcová step u Mohelna na západní Moravě.

(Foto 1–4 Josef Pelíšek)

ZPRÁVY Z ČSGS

XVI. sjezd československých geografů (*L. Krajiček*) 261.

LITERATURA

G. V. Karpoš (ed.): Enciklopedičeskij slovar junogo geografa—krajevěda dle sredněho i staršego školního věku (*L. Linhart*) 262 — V. A. Prodov: Vulkany (*J. Rubín*) 262 — J. Jakál a kol.: Praktická speleologie (*J. Loučková*) 264 — J. Šafář, M. Vaněček: Suroviny a hospodářský rozvoj (*C. Votrubec*) 265 — M. Devědžík: Sistemy rasselenija (*J. Bina*) 266 — A. Slepíčka: Venkov anebo město (*J. Vencálek*) 267 — S. Chábera: Geologické zajímavosti jižních Čech (*J. Rubín*) 268 — W. Sperling: Formen, Typen und Genese des Platzdorffes in den Böhmischem Ländern (*C. Votrubec*) 269 — Historická geografie 20 (*D. Trávníček*) 270 — W. Sperling: Der Geographieunterricht im Bildungssystem Polens und der Tschechoslowakei (*M. Pipková*) 271 — K. R. Dietz: Grundlagen und Methoden geographischer Luftbildinterpretation (*Z. Murdych*) 272 — S. A. Sladkopevcov: Izuchenije i kartografirovaniye reljefa s ispolzovaniyem aerokosmicheskoy informacii (*S. Plachý*) 273 — K. M. Brousek: Wien und seine Tschechen (*J. Hůrský*) 274 — J. Pacovský: Lidé, vlaky, koleje (*D. Trávníček*) 275.

MAPY A ATLASY

Wśród starych map i atlasów Biblioteki Narodowej w Warszawie (*L. Mucha*) 276.

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI
'Svazek 88, číslo 3, vyšlo v září 1983'

Vydává Československá geografická společnost v Academii, nakladatelství ČSAV. — Redakce: Vodičkova 40, 112 29 Praha 1, telefon 246 241—8. — Rozšíruje Poštovní a novinová služba. Informace o předplatném a objednávky přijímá každá administrace PNS, pošta, doručovatel a PNS—UED Ostrava. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS — ústřední expedice a dovoz tisku Praha, závod 01, administrace vývozu tisku, Kafkova 19, 160 00 Praha 6. — Tisk: Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 19, 746 64 Opač. Vychází 4krát ročně. Cena jednotlivého sešitu 10,— Kčs, roční předplatné 40,— Kčs. Distribution rights in the western countries: Kubon & Sagner, P. O. Box 68, 34 01 08 — 8 000 München 34, GFR. Annual subscription: Vol. 88, 1983 (4 issues) DM 84,—

REDAKČNÍ POKYNY PRO AUTORY

1. Obsah příspěvků. Sborník Čs. geografické společnosti uveřejňuje původní práce ze všech odvětví geografie a články souborně informující o pokrocích v geografii, o problematice školské geografie, dále kratší zprávy osobní, zprávy z vědeckých a pedagogických konferencí, zprávy o činnosti ústavů domácích i zahraničních, vlastní výzkumné zprávy a zprávy referativní (zpravidla ze zahraničních pramenů), recenze významnějších geografických a příbuzných prací a příspěvky týkající se terminologické problematiky.

2. Technické vlastnosti rukopisů. Rukopis předkládá autor v originále (u hlavních článků s jednou kopí) jasně a stručně stylizovaný, jazykově správný, upravený podle čs. státní normy 880220 (Úprava rukopisů pro knihy, časopisy a ostatní tiskopisy). Originál musí být psán na stroji s černou neopotřebovanou páskou, volný okraj zleva 3,5 cm, zprava 1 cm, shora 2,5 cm a zdoňa 1,5 cm. Rukopisy neodpovídající normě, neúplné, s nedokonalými citacemi (viz bod 5), nadměrného rozsahu apod. mohou být trvale odloženy a pokud autor žádá jejich vrácení, je třeba, aby si je vyzval osobně. Přijímají se pouze úplné, všemi náležitostmi (tj. obrázky, texty k obrázkům, seznam literatury upravený podle bodu 5, résumé apod.) vybavené rukopisy. Pouze abstrakt (u hlavních článků a Rozhledů), pokud jej nedodá autor ve vyhovujícím stavu, obstará redakce.

3. Cizojazyčná résumé. K původním pracím v českém nebo slovenském jazyce připojí autor stručné (1–3 stránky) résumé v ruském, anglickém nebo německém, výjimečně po dohodě s redakcí v jiném světovém jazyce. Text résumé dodává zásadně současně s rukopisem, a to přímo v cizím jazyce.

4. Rozsah rukopisů. Optimální rozsah hlavních článků je 10–15 stran strojopisu, v žádném případě však nesmí přesahovat 25 stran textu včetně literatury, cizojazyčného résumé a vysvětlivek pod obrázky. Je třeba, aby celý rukopis byl takto seřazen a průběžně stránkován. U příspěvků do rubriky „Zprávy“ a „Literatura“ se předpokládá rozsah 1–3, výjimečně do 5 stran strojopisu a případně ilustrace.

5. Bibliografické citace. Původní příspěvky a referativní zprávy musí být doprovázeny seznámenem použitých literárních pramenů, seřazených abecedně podle příjmení autorů. Každá bibliografická citace musí být úplná a přesná a musí obsahovat tyto základní údaje: příjmení a jméno autora (nebo jeho zkratku),

rok vydání práce, název časopisu (nebo edice), ročník, číslo, počet stran, místo vydání. U knih se rovněž uvádí celkový počet stran, nakladatelství a místo vydání. Doporučujeme dodržovat pořadí údajů a interpunkci podle těchto příkladů:

a) Citace časopisecké práce:

BALATKA B., SLÁDEK J. (1980): Neobvyklé rozložení srážek na území Čech v květnu 1976. — Sborník ČSGS 73:1:83–86. Academia, Praha.

b) Citace knižní publikace:

KETTNER R. (1955): Všeobecná geologie IV. díl. Vnější geologické sily, zemský povrch. 2. vyd., 361 str., NČSAV, Praha.

Odkazy v textu. — Odkazuje-li se v textu na práci jiného autora (např. Kettner 1955), musí být tato práce uvedena v plném znění v seznamu literatury.

6. Obrázky. Perokresby musí být kresleny bez vadnou černou tuší na kladívkovém nebo pauzovacím papíře v takové velikosti, aby mohly být reproducovány v poměru 1:1 nebo 2:3. Předlohy větších rozměrů, než je formát A4, se nepřijmají, nebo jen výjimečně po předchozí dohodě s redakcí.

Fotografie formátu 13×18 cm (popř. 13×13 cm) musí být technicky a kompozičně zdařilé, dokonale ostré a na lesklém papíře.

V rukopisu vysvětlivek ke každému obrásku musí být uveden jeho původ (jméno autora snímků, mapy, sestavitele kresby, popř. odkud je obrázek převzat apod.).

7. Korektury. Autorům hlavních článků zasílá redakce jen sloupcové korektury. Změny proti původnímu rukopisu nebo doplňky lze respektovat jen v mimořádných případech a jdou na účet autora. Ke korekturám, které autor nevrátí v požadované lhůtě, nemůže být z technických důvodů přihlédnuto. Autor je povinen používat výhradně korektursních znamének podle Čs. státní normy 880410.

8. Honoráře, separátní otisky. Uveřejněné příspěvky se honorují. Redakce má právo odečíst z autorského honoráře případně náklady na opravu nedokonalého rukopisu či obrázků. Autorům hlavních článků posílá redakce jeden autorský výtisk čísla časopisu. Žádá-li autor separáty (zhotovení se pouze k hlavních článků a v počtu 20 kusů), zašle jejich objednávku na zvláštní papíře nejpozději se sloupcovou korekturou. Separáty rozeslá po výjítku čísla sekretariát Čs. geografické společnosti, Na příkopě 29, Praha 1. Autor je proplácí dobírkou.